

EL MIRALL

Núm. 132

500 PTA / 3,01 EUR

Dossier

*La pesca:
com respectar
els recursos i fer
rendible l'activitat*

Entrevista

*Felipe Navío:
«Els aeroports
deficitaris han
d'ésser els primers
gestionats per les
autonomies»*

Semblança

*Xavi Torres,
un exemple de
superació i lluita*

Reportatge

*Una visita al
Passeig per
l'Artesania*

Especial Diada

Seccions: itineraris • cinefàgia • art • llibres • la botiga

REI EN JAUME

PREMIS 2002

PINTURA

FOTOGRAFIA

POESIA

INVESTIGACIÓ

CÒMIC

PINTURA

Les obres es presentaran a l'Ajuntament de Calvià, del 5 al 16 d'agost de 2002, de dilluns a divendres, de 9 a 14 hores.

El premi de Pintura Rei En Jaume 2002 té una dotació de 6.011 € i una acreditació. Es concedirà un premi de 1.203 € destinat a promocionar els artistes del terme de Calvià.

FOTOGRAFIA

Les obres es presentaran a l'Ajuntament de Calvià del 5 al 16 d'agost de 2002 i de dilluns a divendres, de 9 a 14 hores.

S'atorgaran dos premis amb les següents dotacions:

Primer premi: 2.405 €

Premi Calvià: 602 €

Es podran concedir els accèssits que el jurat consideri escaients.

POESIA

Les obres es podran presentar fins a les 12 hores del 2 d'agost de 2002.

El premi de poesia estarà dotat amb 902 € i l'edició de l'obra guanyadora.

INVESTIGACIÓ

El termini d'admissió dels treballs acabarà el dia 2 d'agost de 2002 a les 12 hores.

El premi consistirà en 1.804 €, a compte de drets d'autor de l'edició de l'obra guanyadora, que s'inclourà en una de les col·leccions del Servei de Publicacions de l'Ajuntament de Calvià.

CÒMIC

Les obres es presentaran a l'Ajuntament de Calvià del 5 al 16 d'agost de 2002 i de dilluns a divendres, de 9 a 14 hores.

S'atorgaran dos premis amb les següents dotacions:

Primer premi: 1.203 €

Segon premi: 602 €

Es podran concedir els accèssits que el jurat consideri escaients.

El lloc de presentació de totes les obres en les seves categories serà:

AJUNTAMENT DE CALVIÀ

Departament de Cultura

C/ Can Vic, 29 07184 Calvià (Mallorca)

Tel.: 971 139 100 / 139 139

Les bases dels premis es podran recollir a l'Ajuntament de Calvià i a la pàgina web www.calvia.com

EL MIRALL

EDITORIAL

ELS PROJECTES DE L'ECOTAXA/EL CATALÀ EN EL MÓN DEL TREBALL I L'EMPRESA

4

DOSSIER

LA PESCA: COM RESPECTAR ELS RECURSOS I FER RENDIBLE L'ACTIVITAT

5

SEMBLANÇA

JAUME VALLÉS. XAVI TORRES, UN EXEMPLE DE SUPERACIÓ I LLUITA

32

REPORTATGE

ANTONI OLIVER. EL PASSEIG PER L'ARTESANIA, UNA INICIATIVA PER RECUPERAR ELS OFICIS TRADICIONALS

34

NOTES LITERÀRIES

PERE ROSSELLÓ BOVER. POETES D'ARA: MIQUEL ÀNGEL LLADÓ, LLORENÇ VICH I AUGUST BOVER

38

MISCEL·LÀNIA

JAUME LLADÓ. RECURS DE NOTÍCIES DEL MES

40

ENTREVISTA

PEP MINUESA. FELIPE NAVÍO: «LA GESTIÓ AEROPORTUÀRIA AUTONÒMICA HA DE FOMENTAR LA COMPETÈNCIA DE PREUS I DE SERVEIS»

42

SOCIETAT

PEP MINUESA. CARLOS GARRIDO: «EL FUTUR DE L'HOMME PASSA PER LA INTEL·LIGÈNCIA EMOCIONAL»

50

TENDÈNCIES

ITINERARIS: GASPAR VALERO

CINEFÀGIA: MATÍAS VALLÉS

ART: CRISTINA ROS

LLIBRES: BIEL MESQUIDA

LA BOTIGA: EL MIRALL

54

ESPECIAL DIADA OCB

REVISTA CULTURAL
Maig de 2002 · Núm. 132

Edita:
OBRA CULTURAL BALEAR

Publica:
Associació EL MIRALL
C/ de la Impremta, 1, pral. 2a
07001 Palma
President: Ferran Gomila
Editor: Antoni Mir

Producció, administració i
publicitat:

C/ de la Impremta, 1, pral. 2a
Tel.: 971 72 59 37
Telefax: 971 71 93 85
Apartat de correus 179
07080 Palma

Delegació a Barcelona:
C/ de la Montcada, 20
(Palau Dalmau)
08003 Barcelona

Delegació a València:
C/ de Moratín, 15
46001 València

Web i adreça de l'OCB
a Internet

<http://www.ocbweb.com>

Correu electrònic:
ocb@ocbweb.com

Director:
Jaume Lladó

Redactora en cap:
Joana Mas

Secretari de redacció:
Tomeu Martí

Consell de redacció/
col·laboradors
Gaspar Valero
Antoni Oliver
Biel Mesquida
Pere Rosselló Bover
Antoni Mir
Antoni Llompart
Joana Mas
Pep Minuesa

Publicitat: Santi Adrover

Els articles publicats en
aquesta revista expressen
únicament l'opinió dels autors.

Coberta:
Lourdes Sampol

Fotos: Pep Pastor

Disseny: Marco Spinazzola

Maquetació i fotocomposició:
Ecogràfic

Impressió:

Xisco Arts Gràfiques
C/ del Baix Riera, 1-A, Palma
Tel.: 971 47 57 54

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

510543137X

Els projectes de l'ecotaxa

A Tot just s'ha començat a recaptar l'impost d'estades turístiques i el Govern de les Illes Balears ha anunciat el primer conjunt d'actuacions que es podrien finançar amb els fons que l'ecotaxa generi. Es tracta d'una primera proposta que encara no ha rebut el vistiplau del Consell Assessor de Turisme, però que reflecteix la voluntat política del Govern, si més no de la Conselleria que l'encapçala i que ha duit el pes i el cost polític de la defensa de l'impost.

Les primeres actuacions s'agrupen en blocs diversos, un dels quals fa referència al patrimoni cultural. Dins aquest apartat s'ha anunciat l'adquisició de diversos edificis, amb la intenció de promoure la creació de recorreguts culturals. Cal dir que la interpretació que hi preval de patrimoni cultural és sinònima de patrimoni artístic o arquitectònic, que és importantíssim però que no ho és tot. Si cultura és tot allò que no és natura, dins el concepte de patrimoni cultural hi cap de manera molt destacada allò que fa de les Balears un poble amb personalitat pròpia dins el concert de pobles del món: la llengua catalana i l'aportació feta a la cultura universal en la llengua de Ramon Llull. Bo serà que algun dels projectes aprovats, ara o en el futur, consideri aquest fet i incorpori algun projecte de potenciació i recuperació del patrimoni lingüístic, possiblement el més valuós com a senya d'identitat del nostre poble, el qual també cal mostrar als visitants, per moltes raons i de moltes maneres.

El fet turístic ha tengut múltiples efectes beneficiosos per a la nostra terra, i també de negatius que s'han de compensar. L'ecotaxa va néixer a partir d'un criteri de solidaritat, de manera que el visitant contribuesqui amb un impost moderat a minvar l'impacte del turisme sobre el medi ambient o el consum de recursos naturals i d'infraestructures, o la influència no gens negligible sobre el patrimoni cultural i sobre la salut de l'idioma propi. Així, es generaran recursos que permetran dur a bon port actuacions d'interès general que, d'altra banda i atesa la precarietat econòmica de les nostres institucions autonòmiques, seria impossible d'executar. Hi ha un impacte mediambiental indiscutible, i un impacte social, demogràfic i lingüístic també inqüestionable. Se'n ressent el coneixement i ús social del català.

Per aquesta raó, sembla raonable que el Govern de les Illes Balears es plantegi incorporar a la llista de projectes que poden finançar-se amb l'ecotaxa actuacions per difondre entre els visitants la realitat lingüística i cultural del poble balear, per promoure la presència del català dins la societat i ajudar a invertir la situació de retrocés i empobriment que viu el nostre patrimoni lingüístic propi, un patrimoni que juntament amb el natural i l'històric o arquitectònic, donen a les Balears un atractiu i un interès que, a més a més, les caracteritza i les identifica arreu del món.

El català en el món del treball i l'empresa

Dirigents de les organitzacions sindicals i empresarials més importants han expressat, en diversos debats públics, un diagnòstic que palesa l'escassa utilització de la llengua catalana en tot el que fa referència a l'àmbit del treball i l'empresa, tant en l'àmbit estrictament laboral com en l'atenció al consumidor. Iniciatives com la Llei de Comerç, la qual entrarà en vigor dia 1 de gener de 2003, poden contribuir a capgirar si més no en part una situació que atempta contra els drets del consumidor que més atenció hauria de rebre, el mallorquí. També hi pot ajudar l'actitud decididament favorable a l'ús del català que encapçala el secretari general de la UGT a Balears, Llorenç Bravo, sobretot si altres líders sindicals i els càrrecs intermedis en segueixen l'exemple.

El dubte encara presideix, però, l'actitud dels líders empresarials més significats, que tant podrien fer i que tan poc han fet fins ara, sempre amb honroses però limitades excepcions. Se'ls hauria de demanar sentit de país, s'ha d'apel·lar al seu caràcter emprenedor perquè apostin decididament, i amb la col·laboració màxima de les institucions, per incorporar l'ús del català a les seves empreses. No és tan difícil, i tothom, ells també, hi guanyaria.

Els líders empresarials i sindicals han d'encetar el camí, i incorporar en primer lloc el català com a llengua vehicular de les seves organitzacions representatives, i donar exemple.

La pesca: Com respectar els recursos i fer rendible l'activitat

Dossier

Amb el suport de:

**GOVERN
DE LES ILLES BALEARS**

Conselleria d'Agricultura i Pesca
Direcció General de Pesca

Esperes

El sector pesquer de les Illes Balears, en plena modernització i transformació

ANTONI OLIVER

L'arxipèlag balear ocupa una extensió de cinc mil quilòmetres quadrats, està separat de la costa peninsular una distància mitjana de 170 quilòmetres i té unes profunditats de 800 a 3.000 metres.

Són les illes de la Mediterrània més allunyades de la costa i constitueixen, segons el biòleg Miquel Massutí, una àrea de pesca individualitzada a la Mediterrània occidental.

Això fa que les Balears tinguin un sector pesquer molt característic i diferenciat de les resta de comunitats autònomes mediterrànies, tant pel que fa a les característiques de la flota com a la comercialització i els mètodes tradicionals de pesca. També s'ha d'entendre la pesca com un subsector de l'activitat econòmica de les Balears que ha de competir amb altres activitats molt potents i que progressivament ha anat perdent pes en el producte interior brut (PIB) de les illes. En l'actualitat hi ha 687 embarcacions dedicades a la pesca, el sector ocupa

uns 1.500 treballadors i només representa el 0,56 per cent del PIB. Segons dades facilitades per la Conselleria d'Agricultura i Pesca, el sector ha evolucionat en els darrers anys cap a una explotació més especialitzada dedicada a espècies apreciades en el mercat local i cap a la captura d'altres espècies de més valor comercial. També s'ha produït una profunda transformació de la flota.

Les pesqueres on treballa la flota balear així com les àrees de captura d'espècies són independents de les de la costa peninsular i això fa que les característiques de la indústria pesquera i la comercialització també siguin particulars. La producció pesquera té, com a únic mercat el local, el mercat interior. Per les característiques de la mar i per l'escàs desenvolupament del sector, la producció és insuficient per abastir el mercat local, que té una demanda de 30 quilograms per persona i any i tan sols es cobreix entre un 20 i un 25 per cent d'aquesta demanda, encara que abasteix el segment que té una major qualitat del mercat. La resta del peix necessari s'importa refrigerat o congelat des d'altres llocs de la Unió Europea o de fora d'aquesta.

La flota dedicada a l'extracció a les Balears està composta en l'actualitat per 686 embarcacions i suposa un 15 per cent de tota la flota mediterrània espanyola. Aquesta flota es reparteix en setze confraries de pescadors (10 a Mallorca, 3 a Menorca, 2 a Eivissa i 1 a Formentera). No obstant això, el nombre de refugis i cales és abundant i són utilitzades per les embarcacions

més petites.

La flota pesquera a les Balears compta principalment amb petites embarcacions, majoritàriament llaüts que es dediquen a la pesca artesana amb arts menors. Les embarcacions d'arrossegament són les que presenten unes característiques més semblants a les de la flota peninsular. També constitueixen les embarcacions de major grandària, perquè només el 9 per cent d'unitats representa el 72 per cent de tones de desplaçament i el 32 per cent de la potència. Dedicades a arts menors hi ha 62 embarcacions, al cèrcol 14, a l'arrossegament 61 i al palangre en superfície cinc.

Les empreses pesqueres són de dimensions molt reduïdes. Deixant de banda el cas de les empreses dedicades a l'arrossegament i que tenen més d'una embarcació, la majoria d'empreses, el 80 per cent, són empreses familiars i estan en el sector de la pesca artesana amb arts menors. Les embarcacions dedicades als arts menors solen tenir un tripulant.

Els registres de desembarcaments de la flota són d'una mitjana de 3.500 a 4.000 tones anuals, cosa que representa un tres per cent dels des-

embarcaments de la flota mediterrània espanyola. En termes econòmics suposa uns 2.500 milions de pessetes (16 milions d'euros). Hi ha unes diferències importants tant respecte a les captures com a les característiques de la flota si ho

El sector ocupa uns 1.500 treballadors i representa el 0,56% del PIB

comparam amb altres comunitats autònomes. Les principals espècies capturades són el gerret (13%), gambes (8%), sardina (6,4%), pops

(6,5%), alatxa (4,5%), molls (4,3%), llúcera (3,9%), sorells (3,7%), lluç (3,1%) i llampuga (2,5%).

Concretament l'any 1999 les captures varen ser de 3.381 tones, la qual cosa representà 14.756.187 euros; l'any 2000, de 3.311 tones

La pesca amb arts menors, la majoritària a les Illes Balears, es caracteritza per utilitzar una gran diversitat d'arts i també per capturar un gran nombre d'espècies, seguint un cicle anual que depèn de les característiques biològiques de

cada una d'aquestes. Les principals espècies capturades amb arts menors són per ordre d'importància: llagosta, sí-

pia, llampuga, copinya i jonquillo. També es capturen molls i gerret.

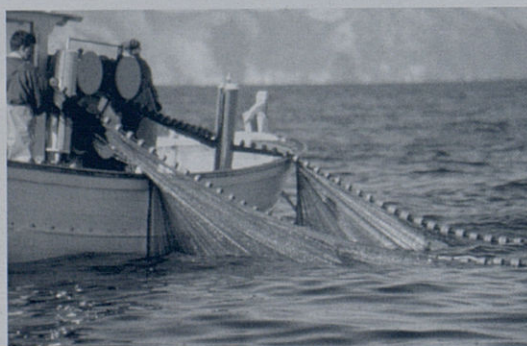
La flota balear compta principalment amb petites embarcacions

amb 15.298.942 euros, i l'any 2001, un total de 4.060 tones, i això representà 20.887.313 euros.

La producció pesquera és insuficient per abastir el mercat local, amb una demanda de 30 quilograms per persona i any.

La flota dedicada a l'extracció està composta per 686 embarcacions.

La majoria d'empreses, el 80%, són de tipus familiar

La pesca amb cercol està poc desenvolupada i es realitza, principalment, a la costa sud de Mallorca i es dedica a la sardina i el gerret.

La pesca d'arrossegament a la plataforma té com a principal objectiu la pesca del moll, lluç, gerret i el pop. La gamba rosada és el principal objectiu de la pesca d'arrossegament al talús.

La comercialització

La destinació de tots aquests productes és el consum fresc i comercialitzat directament mitjançant els mercats locals i les peixateries. No existeix, ara per ara, cap empresa transformadora, així com una exportació constant al mercat peninsular. La producció és insuficient per abastir el mercat local; la resta, fins quasi un 80 per cent de la demanda, s'importa de la Península.

El sistema de vendes i la contractació a la llotja difereix del de la Península. A la resta de l'Estat espanyol és tradicional el sistema de subhasta a la baixa. A les Balears la major part de les captures, fins a un vuitanta per cent, es venen a través d'un primer intermediari, que concerta la venda amb els comerciants compradors, que representa una o més embarcacions i cobra per la seva gestió un percentatge.

Una característica típica de la comercialització de les captures de la flota balear es l'absència d'un graó majorista. Són els venedors al detall els qui compren directament a la llotja i després venen al consumidor en el mercats o les peixateries. Els majoristes es dediquen principalment a subministrar peix refrigerat o congelat, que és importat pels mateixos que el distribueixen en el comerç minorista o directament al sector de la restauració. Aquests majoristes, en general, també es dediquen a la venda de peix fresc.

El programa IFOP

El programa IFOP té com a principal objectiu rendibilitzar i mo-

dernitzar l'activitat pesquera i fer compatible aquest augment de competitivitat amb l'exercici d'una pesca responsable. El marc jurídic creat per aquest fons s'orienta, per tant, a assolir un equilibri sostenible entre els recursos pesquers, l'activitat extractiva, l'increment de la competitivitat de les estructures d'exploració i el desenvolupament de les empreses econòmicament viables del sector per revaloritzar els productes de la pesca i l'aqüicultura.

En aquests objectius genèrics, les finalitats principals d'aquest programa són facilitar la reestructuració, la modernització i l'ordenació de la flota pesquera; ajustar la flota als recursos mitjançant la retirada definitiva; procurar un esforç pesquer sostenible i respectuós amb l'estat dels recursos; propiciar mesures mediambientals; millorar la renda dels pescadors i les condicions de feina, augmentar les xarxes de comercialització, i potenciar l'aqüicultura.

La inversió en el programa IFOP durant el període 1994-1999 va ser de 2.800 milions de pessetes (16,282 milions d'euros). Un 72 per cent d'aquesta inversió es va dedicar a la flota, 56 unitats s'acolliren a les paralitzacions definitives. A la renovació de la flota s'acolliren un total de 168 embarcacions, la major part per modernització (78%) i la resta dedicat a noves construccions, cosa que representà uns mil milions de pessetes (6,121 milions d'euros). Les altres línies d'actuació en

aquest període varen ser destinades a l'increment de la capacitat productiva, a la modernització dels centres d'aqüicultura (15%), a les millores de les estructures de transformació i a la comercialització de productes de pesca (11%).

El programa IFOP 2000-2006 constitueix una aposta forta a favor del sector pesquer de les Illes Ba-

lears, que preveu una inversió de fons públics de 19 milions d'euros (més de 3.000 milions de pessetes) procedents de la Unió Europea, de l'Administració central i de la comunitat autònoma, amb un percentatge de participació variable segons la mesura de què es tracti.

L'aportació econòmica que fa la Unió Europea al sector pesquer de les Illes Balears ha augmentat un 116% amb relació al programa precedent. De fet, les Balears ha aconseguit el major augment percentual de tot l'Estat pel que fa a les ajudes procedents de la Unió Europea.

Una de les principals línies d'actuació és l'ajuda a la pesca artesana costanera. Es tracta d'una línia d'ajudes adreçada a crear un projecte col·lectiu integrat per al desenvolupament i la modernització de les activitats pesqueres, en un marc associatiu ja sigui d'un grup de propietaris de vaixells pesquers o de famílies de pescadors.

Es consideraran com a projectes

col·lectius integrats els següents: l'adquisició d'equips de seguretat, millora de les condicions sanitàries en el treball, innovació tecnològica, tècniques de pesca selectives, projectes de promoció de la pesca artesana, i transfor-

El programa IFOP preveu una inversió de 19 milions d'euros en sis anys

mació i comercialització de les captures d'aquesta flota.

Es tracta d'una línia d'ajudes orientada a fomentar el desenvolupament i la millora de l'aqüicultura, de manera que seran subvencionables les actuacions de nova construcció, ampliació, modernització i adquisició d'equipaments.

També, a més de les línies d'ajuda previstes, el programa IFOP preveu la possibilitat de dur a terme una sèrie d'accions que, encara que no suposin una aportació econòmica directa als professionals de la pesca, sí poden redundar en importants beneficis de caire indirecte amb vista a la millora del sector. Dins d'aquestes accions, la Conselleria pretén desenvolupar una sèrie d'assistències tècniques com les següents: un estudi de pesca recreativa, un altre sobre les interferències dels dofins en la flota d'arts menors, i treballs d'abalisament i control de reserves marines així com instal·lació d'esculls artificials.

EL MIRALL amb el suport de

GOVERN DE LES ILLES BALEARS

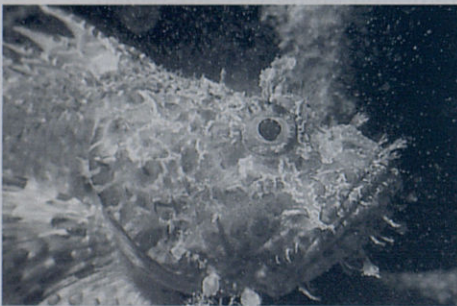
Consell de Mallorca

Les reserves marines a les Balears

JOSEP COLL

Una reserva marina és una figura particular de protecció i gestió pesquera dins el context, conceptualment més ampli, de les anomenades àrees marines protegides arreu del món.

El cap-roig (*Scorpaena scrofa*) és una espècie objectiu de la flota d'arts menors que es pot veure afavorida per la regulació d'esforç que s'ha aplicat dins les reserves. Foto: Pep Coll.

Linfós (*Epinephelus marginatus*) és una espècie sobreexplotada a la major part de la Mediterrània que es recupera fàcilment dins les reserves marines. Foto: Kike Ballesteros.

La primera normativa referent a reserves marines dins l'Estat espanyol se situava dins el marc de la legislació sobre cultius marins i considerava les zones de reserva marina com a mesures de repoblació natural que tinguessin per objecte la protecció de les espècies marines en favor del seu desenvolupament i proliferació. Aquesta llei facultava les comunitats autònomes per poder declarar reserves marines els llocs que considerassin adients, sempre dins aigües interiors. Des del punt de vista biològic les reserves marines constitueixen una eina important en la gestió dels recursos marins vius. Una gestió que actualment té un objectiu molt concret, amb un doble vessant, que és, per una banda, la sostenibilitat de la pesca i, per l'altra, la millora laboral del sector pesquer, ambdues molt relacionades. La major part de les reserves marines existents combinen diferents normatives dins els seus límits i estableixen zones amb diferent grau de protecció dins la reserva mateixa. Entre les diferents regulacions sempre existeix un nucli, una zona de protecció especial o reserva integral, on no es permet cap tipus d'extracció de recursos. Aquests nuclis solen ser importants des del punt de vista ecològic, per la seva riquesa d'hàbitats, per la gran biodiversitat o perquè són àrees de posta o de repoblament d'alevins d'espècies amb interès pesquer. Així mateix s'ha de dir que no sempre resulta fàcil per als gestors triar aquestes zones de protecció especial basant-se únicament en criteris científics. La veu dels pescadors representa un factor social de gran pes a l'hora de dissenyar la zonificació, especialment

a les reserves situades en les proximitats de ports pesquers importants.

Les zones de protecció especial dins les reserves marines tenen una triple funció. La primera és que representen autèntiques zones de seguretat enfront de la incertesa de l'evolució dels recursos fora de la zona protegida. En els darrers anys els biòlegs marins han pogut observar com moltes espècies han entrat en un clar procés de regressió, i n'han determinat, en alguns casos, les causes, com és el cas dels condritis (conjunt d'espècies amb esquelet cartilaginós que agrupa, entre d'altres, les rajades (*Raja* spp.), tremolors (*Torpedo* spp.) i mussols (*Mustelus* spp.), afectats directament per la pesca. En altres casos les causes no són tan clares i un elevat esforç pesquer pot tenir una acció sinèrgica amb factors ambientals negatius com ara la contaminació, la desaparició d'àrees de posta o el canvi climàtic, cas en què podríem situar la problemàtica del popular jonquillo (*Aphia minuta*). La incertesa en la viabilitat d'algunes poblacions explotades minva dins aquests nuclis de protecció integral que constitueixen així zones de seguretat ecològica.

La segona funció important de les zones de protecció especial radica en el fet que qualsevol vertebrat i, entre aquests els peixos, ha de menester un temps mínim de creixement per poder assolir l'edat de maduresa sexual. Dins aquestes zones les espècies creixen sense ser molestades fins a assolir la maduresa o vénen d'altres llocs per poder reproduir-se amb les pautes de comportament natural de l'espècie. Així, resulta paradigmàtic

Un dels objectius de les reserves marines és aconseguir un major rendiment de la flota d'arts menors, amb menor esforç i amb captures de peix de qualitat. Cigala i anfós llis (*Scyllarides latus* i *Epinephelus costae*). Foto: Francesc Riera.

citar el cas del preuat anfós (*Epinephelus marginatus*), espècie que es congrega en grups de desenes i fins i tot cents d'individus adults i que requereix adoptar un comportament d'aparellament en el qual es veuen involucrats mascles de gran mida i femelles madures en zones molt superficials. Els llocs on es pugui donar aquest esdeveniment són molt difícils de trobar fora de les zones protegides. La tercera funció de les zones de protecció especial dins les reserves marines és el que els biòlegs anomenem exportació de biomassa, és a dir, la sortida d'individus des de la reserva cap a zones on poden ser explotats pel sector pesquer. Aquesta exportació d'individus pot ser tant en forma de peixos adults, cas minoritari, per exemple, peixos que tenen un gran abast en els seus moviments, com és el déntol (*Dentex dentex*), o en forma d'ous i larves que són transportats amb els corrents, des de les zones de reproducció dins la reserva cap a zones de reproducció d'alevins, lluny d'aquesta.

Totes les reserves marines on s'ha

fet complir la normativa d'una forma eficient han tingut resultats positius des del punt de vista ecològic. Aquests són els casos de la reserves marines de les illes Medes, de l'illa de Tabarca, de les illes Columbrets o del Parc Nacional de Cabrera mateix. Els indicadors de la recuperació de les poblacions i comunitats de peixos es repeteixen a les diferents reserves i són: a) un increment del nombre d'espècies, especialment aquelles més vulnerables a la pesca, b) un augment de la densitat de peixos i c) un augment de la talla mitjana i modal, és a dir, les poblacions de peixos estan formades per individus més grossos, amb una major proporció de reproductors. Aquests paràmetres ecològics són els que suporten els beneficis referents a seguretat i exportació de biomassa comentats abans.

A les Illes Balears la política d'àrees marines protegides s'inicià l'any

1991 amb la declaració del Parc Nacional de Cabrera. Aquest parc marítim i terrestre va ser declarat en el marc de la Llei estatal de conservació dels espais naturals i de la flora i fauna silvestres. Aquesta Llei és més complexa i diferent en origen que la de la legislació estatal de cultius marins que preveia

Les Balears és capdavantera en l'aplicació d'àrees marines protegides

les reserves marines com a simples mesures de repoblació natural.

El 1997 s'aprovà el Decret 91/1997 de protecció dels recursos marins de la CAIB. Aquest Decret, vigent ara dins la legislació pesquera de la CAIB respecte de les àrees marines protegides, constitueix una eina legal que manté l'agilitat burocràtica de la llei estatal sobre repoblacions naturals i que, a més, preveu i valora característiques mediambientals dels indrets per

protegir. Així, els seus objectius són afavorir la protecció i la regeneració dels recursos marins directament explotats, els potencialment explotables per a distintes finalitats, i les comunitats biològiques constituents de la cadena tròfica

La veu dels pescadors té gran pes a l'hora de dissenyar la zonificació

d'aquests recursos o de l'entorn físic indispensable per al seu desenvolupament.

En el marc d'aquesta Llei es varen crear l'any 1999 les tres reserves marines que gestiona directament la Direcció General de Pesca: la Reserva Marina del Nord de Menorca, la Reserva Marina dels Freus d'Eivissa i Formentera i la Reserva Marina de s'Arenal-cap Regana. Durant l'any 2000 s'inicià un projecte de seguiment científic de les reserves i l'abalisament dels límits establerts a cadascuna, inversions compartides entre el Govern de les Illes Balears i la Unió Europea.

La Reserva Marina del Nord de

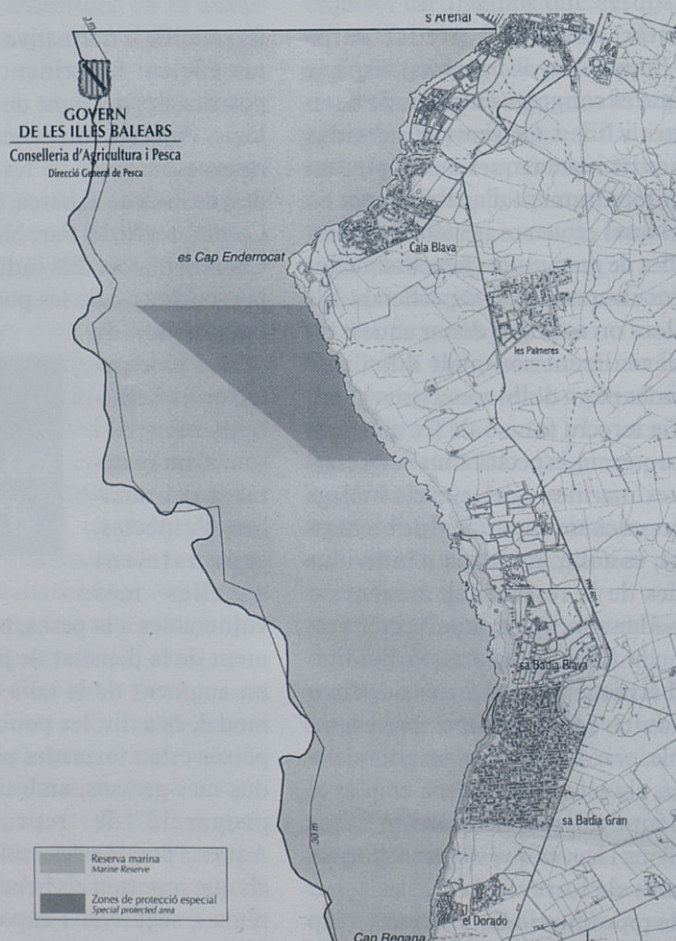
Menorca està situada entre la punta des Morter, a la banda de llevant de la badia de Fornells i el cap Gros, en direcció a Ciutadella. Aquesta reserva abasta 5.119 ha marines i és la que presenta major diversitat d'hàbitats de les existents actualment. Hi destaquen el coral·ligen de plataforma i els herbeis de fanerògames i algues a badies

somes. A més, hi ha dues confraries de pescadors directament afectades per la reserva: la confraria de Fornells i la de Ciutadella, que tenen l'exclusivitat de pescar-hi en les zones permeses.

La Reserva dels Freus d'Eivissa i Formentera és la de major extensió, amb 13.617 ha protegides. Cal destacar-ne la gran extensió i el

bon estat de conservació dels herbeis de *Posidonia oceanica* així com el gran valor de les pesqueres d'arena, cas del raor. Les embarcacions que hi poden pescar pertanyen a les confraries d'Eivissa i de Formentera.

La Reserva Marina de s'Arenal-cap Regana és la germana pobra de les tres, pel que fa a l'extensió, amb 2.394 ha, i a la diversitat d'hàbitats; però té la importància d'estar situada en una àrea sotmesa durant segles a una forta pressió de tot tipus com és la badia de Palma. Les poblacions que es pretenen recuperar en aquest indret són d'espècies poc espectaculars per a l'observador submarí, que es queixa sovint de l'enclavament de la reserva, però de gran importància per al sector pesquer. Les poblacions de jonquillo, sípia (*Sepia officinalis*), escòrporos (*Scorpaena porcus*) i rates (*Uranoscopus scaber*)

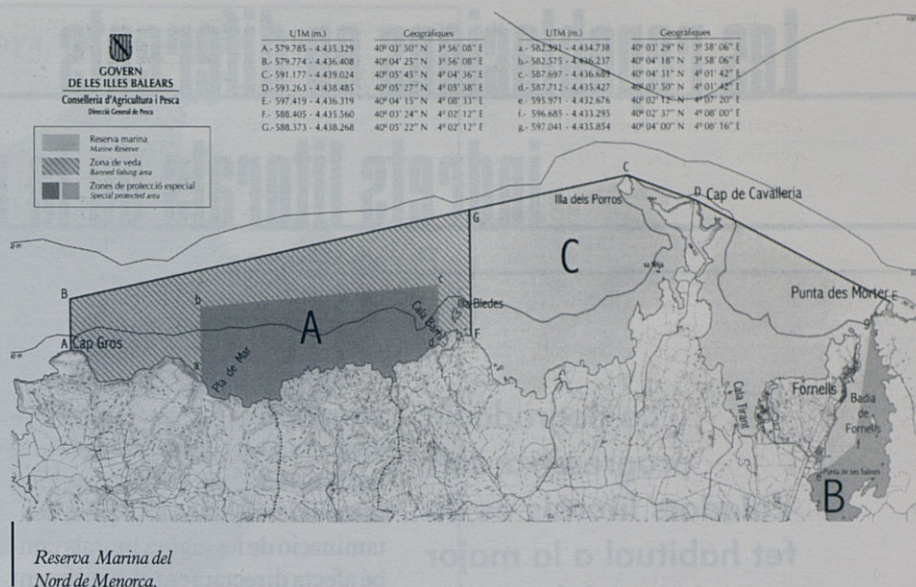

A la reserva de la badia de Palma només es pot practicar la pesca recreativa els dimarts, divendres, dissabtes, diumenges i festius.

han fornit any rere any les embarcacions d'arts menors de la badia, ara clarament sobreexplotada. Aquesta reserva pot suposar un pas important per a l'ordenació pesquera de la badia.

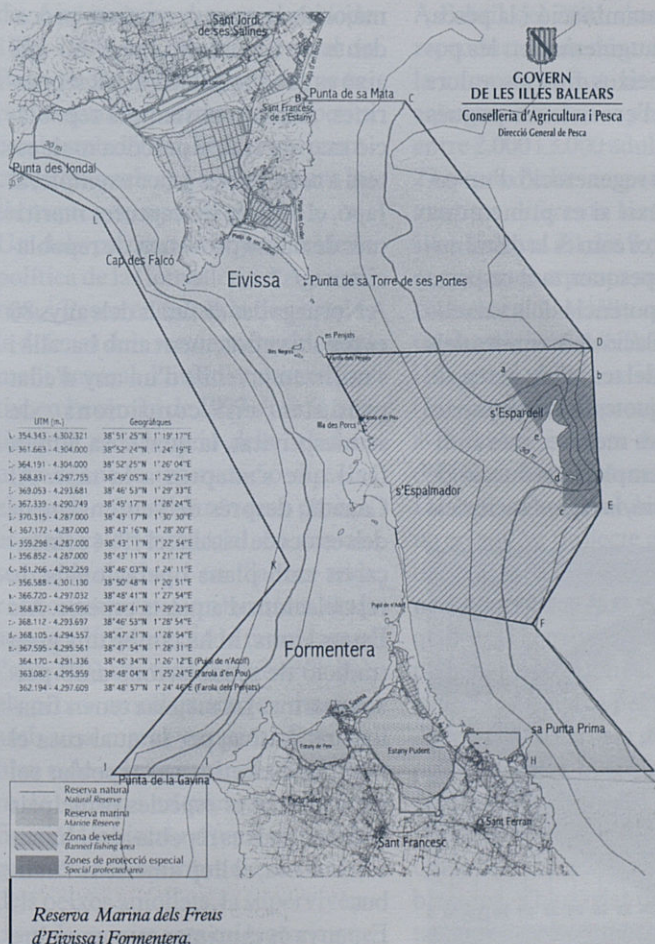
Les tres reserves estan dividides en dues zones principals amb diferent grau de protecció. La zona de protecció especial A, on és prohibida qualsevol extracció de recursos, i la resta de la reserva, on, en determinades condicions, es permet la pesca d'arts menors, la pesca recreativa, el busseig amb escafandre autònom i diferents activitats d'esbarjo sense impacte ambiental. La pesca dins la reserva està regulada en tots els casos reduint l'esforç d'extracció. En el cas de les xarxes, se n'ha reduït la longitud i s'ha augmentat la mida de malla. En el cas del palangre, s'ha reduït el nombre d'hams. Pel que fa a la pesca recreativa, amb gran tradició a la nostra comunitat autònoma, és permesa amb els ormeigs habituals, tot respectant, en els casos de Menorca i els

Freus, zones vedades de forma temporal per recuperar les espècies objectiu. A Palma la reducció de l'esforç de pesca recreativa s'ha efectuat reduint els dies de pesca de la setmana. El funcionament de les reserves, el compliment de les mesures de gestió, del seguiment científic i l'anàlisi de possibles noves mesu-

res s'estudia i es dialoga en les sessions de les Comissions de Seguiment, en les quals prenen part diferents institucions implicades (administració, pescadors professionals i recreatius, científics, ecologistes i d'altres). Actualment les Illes Balears disposa del 45% de les àrees marines protegides de tot l'Estat espanyol i els estudis per declarar noves reserves, entre les quals hi ha la costa de cala Rajada i cap Farrutx, tot just han començat. Aquestes dades són indicadores que les Balears és, ara per ara, una comunitat capdavantera en l'aplicació d'àrees marines protegides com a mesura de gestió dels recursos marins. L'objectiu de l'Administració és completar una xarxa de punts estratègics on es combini la protecció amb l'ús racional dels recursos mitjançant reserves marines. Així mateix s'està invertint un gran esforç en estudis científics que donin a conèixer la resposta dels sistemes naturals a aquest tipus de gestió. Els resultats d'aquests seguiments científics de les reserves permetran en cada cas adoptar noves mesures o reforçar les ja establertes per a una òptima gestió dels nostres recursos naturals.

*Josep Coll Montserrat és biòleg i pertany a l'Equip Tècnic de la Direcció General de Pesca.

Les repoblacions en diferents indrets litorals de la mar balear

ELENA PASTOR

La degradació progressiva dels caladors litorals és un fet habitual a la major part dels països industrialitzats.

Les principals causes d'aquest problema són la sobrepesca i la degradació dels llocs de posta i/o reclutament de les espècies, tot i que la contaminació de les aigües litorals també afecta directament el rendiment dels caladors. El problema s'ha aguditzat en els darrers anys, en augmentar la demanda de productes pesquers i la tecnificació i eficàcia dels arts de pesca.

El millor sistema per regenerar els estocs pesquers és deixar que la natura actuï: a les reserves marines s'ha observat com les comunitats marines tornen per si mateixes al seu antic equilibri, una vegada que no s'hi pesca. En el cas utòpic que s'aturàs la contaminació i la pesca, en pocs anys augmentarien les poblacions de peixos fins als valors màxims que l'ecosistema pogués mantenir.

En general, la regeneració d'un calador tindrà èxit si es prenen una sèrie de mesures com és la disminució de l'esforç pesquer, tant respecte del nombre i potència dels vaixells com de la regulació de les mides dels arts de pesca, del temps de pesca, de l'aplicació de quotes de captures, etc. Així com altres mesures més indirectes, per exemple, la reducció de la contaminació, la regeneració dels

ecosistemes litorals o el fondeig d'esculls artificials.

La repoblació com a tècnica alternativa

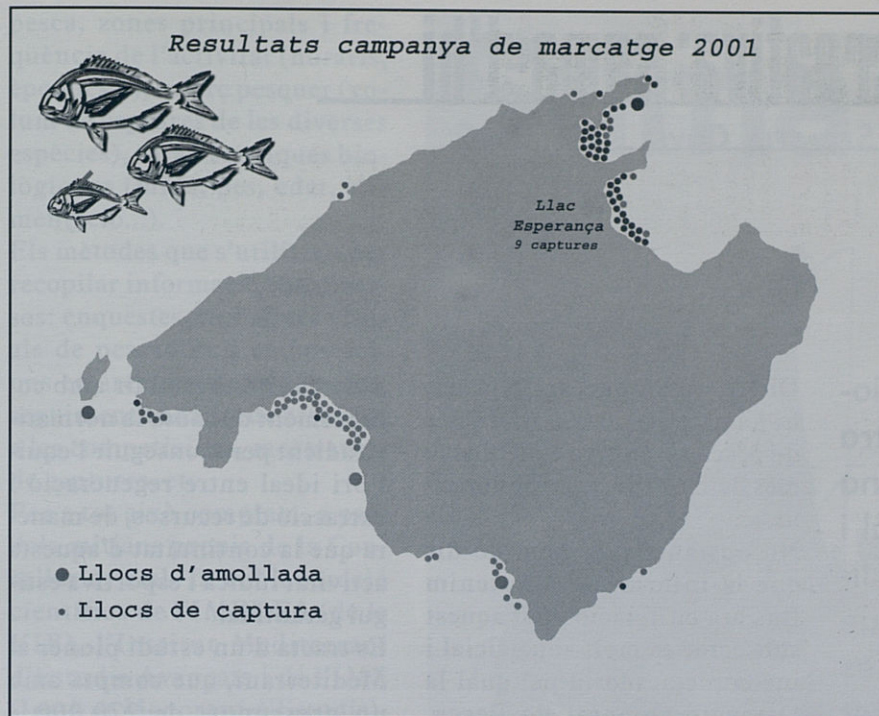
Per repoblació s'entén l'alliberament a la mar d'individus d'espècies marines procedents de cultiu o del medi natural, i els objectius més comuns que es persegueixen són l'increment del rendiment d'un calador, promoure o accelerar la recuperació d'estocs col·lapsats o disminuïts o assegurar la supervivència d'estocs amenaçats d'extinció. Estam acostumats que els rius i pantans estiguin habitats majoritàriament per peixos procedents de repoblació, però no que això es produeixi amb espècies marines. Això no obstant, la repoblació marina és una pràctica molt estesa a certs països i, per exemple, al Japó, el 80% de les captures marítimes de salmó provenen de repoblacions.

A Noruega des de finals dels anys 80 es repobla eficaçment amb bacallà i s'utilitzen juvenils d'un any d'edat produïts en condicions de semicaptivitat, la qual cosa fa més fàcil que s'adaptin a la mar. Al Canadà, després de l'enfonsament dels estocs de bacallà, el 1994 començaren amb plans operacionals de repoblacions d'aquesta espècie. Als Estats Units, hi ha també una gran tradició de repoblacions amb peixos marins. La majoria tenen finalitat recreativa, per la qual cosa el nombre d'efectius per repoblar sol ser menor. Les espècies principals amb les quals es repobla actualment són la llissa, el llop americà i l'hali-but.

Espanya és el primer estat membre

de la UE que ha fet repoblacions amb peixos marins: Iglesias i Rodríguez-Ojea el 1994 varen demostrar-ne la viabilitat amb el rèmol i a Andalusia (on des de 1993 es fan campanyes de repoblació) s'han obtingut bons resultats amb l'orada. Així mateix, durant el període 1997-1999, la Direcció General de Pesca de la CAIB dugué a terme repoblacions experimentals a petita escala amb déntol, llop, orada i cranca, en les quals es posaren a punt les tècniques de repoblació.

Un dels principals objectius de la política de la Conselleria d'Agricultura i Pesca en matèria de pesca és la defensa dels recursos marins i del medi natural. Dins d'aquest objectiu, en l'exercici de 1997 s'inicià una línia de recuperació dels caladors mitjançant la intervenció directa, els quals es repoblaren amb espècies d'alt valor comercial, en uns casos amb alevins i en d'altres amb reproductors. Continuant amb aquesta línia encetada fa uns anys, l'any 2001 s'introduí la novetat que els peixos amollats anaven marcats amb una marca externa, de color blau o de color gris, amb un número de telèfon i un número d'identificació. L'objectiu d'aquest marcatge és tenir dades sobre el creixement dels peixos amollats, la supervivència i els moviments migratoris que

tenen per esbrinar l'efectivitat d'aquestes actuacions en la recuperació de caladors. Els peixos que s'amollen han estat criats a les instal·lacions de l'Estació d'Aqüicultura, depenent d'aquesta Conselleria.

A l'abril del 2001 s'amollaren 700 reproductors de déntols marcats i a la campanya que hem començat aquest novembre es preveu amollar entre 2.000 i 3.000 adults d'orada de 23 mesos d'edat i un pes mitjà de 400 grams a diferents localitats de les Illes Balears. El dia 9 de novembre es començà aquesta campanya a la costa nord de Mallorca, i es va continuar a la badia de Palma, costa de llevant i a la badia d'Alcúdia (Mallorca). Es té previst continuar a diferents indrets de Menorca i d'Eivissa-Formentera.

Demanam la col·laboració ciutadana en aquest projecte per tenir més dades sobre la supervivència dels peixos amollats. Així, demanam que qualsevol persona que capturi un peix marcat telefoni al número que apareix a la marca per donar-ne les dades, el lloc i la data de captura del peix, així com el seu pes i la talla. Aquesta col·laboració és premiada per la Conselleria amb un obsequi. Quant a les zones on es fan les repoblacions, s'han triat per ser l'hàbitat idoni de les espècies que s'han

de repoblar: zones rocoses litorals, badies tancades, cales i àrees portuàries, amb fons arenosos i fangosos poblats per praderies de fanerògames, amb roques i esculleres disperses.

Les dates de recaptures d'orades obtingudes fins ara reflecteixen que els peixos amollats s'han adaptat bé al seu nou hàbitat. Orades amollades el mes de novembre s'estan capturant sis mesos després amb un pes similar fins i tot més gran que quan es varen amollar i el seu aspecte general és bo. L'orada a diferència del déntol s'acosta al litoral cercant l'hàbitat natural de l'espècie. La majoria són recapturades per pescadors esportius amb canya des de la voreira a platges (s'arenal, Alcúdia, Pollença) ports i esculleres. I com es pot observar en el mapa de recaptures, alguns dels exemplars han recorregut moltes milles des del seu punt d'amollada al lloc on han estat capturades.

La campanya d'amollades es prolongarà durant els propers anys i es repoblarà amb déntols, llops i orades de distintes edats i mides amb l'objectiu d'esbrinar quina es la mida, l'època i el lloc d'amollada més efectiu.

*Elena Pastor és cap de l'Estació d'Aqüicultura del Govern balear al Port d'Andratx.

La pesca recreativa: suma-t'hi

SERASTIÀ COVES

La pesca no professional té a la nostra comunitat una importància social i econòmica extraordinària, fins al punt que podríem dir que es tracta de l'activitat d'esplai que compta amb el major nombre de practicants.

De fet, cal dir que, ara com ara, hi ha prop de 30.000 llicències de pesca recreativa expedides i més de 1.200 de pesca submarina.

No obstant això, hem de dir que la informació que tenim fins ara en relació amb aquest subsector és molt superficial i incompleta, motiu pel qual la Direcció General de Pesca, amb l'objectiu de superar aquesta mancança estadística històrica, ha iniciat un estudi que permetrà conèixer en profunditat quines són les dimensions reals de la pressió sobre els ecosistemes marins que aquesta activitat suposa a les

nostres Illes i establir amb coneixement de causa la normativa adient per aconseguir l'equilibri ideal entre regeneració i extracció de recursos, de manera que la continuïtat d'aquesta activitat lúdica i esportiva estigui garantida.

Es tracta d'un estudi pioner al Mediterrani, que compta amb un pressupost de 270.000 • (subvencionat al 50% pel programa europeu IFOP) i que ha d'estar enllestit a finals del 2003. D'aquesta manera tindrem dades exhaustives sobre els conceptes següents: dimensions reals de la flota i nombre de pescadors, modalitats de

Normativa

La pesca recreativa, en les seves diverses modalitats, és l'activitat marítima d'esplai de més tradició i que compta amb més practicants a les Illes Balears. El progrés tecnològic en embarcacions i instruments, l'increment progressiu del nombre de practicants, així com una nova consideració de la relació entre l'home i els recursos naturals, fan necessària l'actualització periòdica de la normativa que regula aquesta activitat. Això s'ha concretat amb els decrets 69/1999 i 61/2002, basats en els principis d'explotació sostenible i de protecció dels recursos marins, font de satisfacció de tots els pescadors.

Què es necessita per anar a pescar?

- Uns coneixements mínims de la mar i de les espècies d'interès pesquer.
- Un equip adequat per a la modalitat que es vol practicar i la titulació nàutica si es va en vaixell (a més dels despatxos que calguin).
- La llicència expedida per la Direcció General de Pesca del Govern de les Illes Balears, que es pot obtenir a les seves delegacions, i al Consell Insular de Menorca, al Consell Insular d'Eivissa i Formentera i a l'Ajunta-

ment de Formentera.

- Hi ha quatre tipus de llicència de pesca recreativa: individual (des de terra o embarcació, per a majors de 14 anys), col·lectiva (des d'embarcació de 6a llista, per a un màxim de 12 persones), de pesca submarina (per a majors de 16 anys en possessió de llicència federativa) i esportiva (per participar en competicions oficials i entrenaments).
- Les embarcacions que es dediquin a la pesca d'altura (tonyines, bacoques, emperadors i marlins) han de disposar d'una autorització especial de la Secretaria General de Pesca Marítima (Ministeri d'Agricultura, Pesca i Alimentació) i s'han de regir per la seva normativa específica.
- Complir la legislació vigent que regula la pesca recreativa. Per a aigües interiors, els decrets 69/1999, de 4 de juny (BOCAIB núm. 80), i 61/2002; per a aigües exteriors, l'Ordre de 26 de febrer de 1999 (BOE núm. 53).
- A les reserves marines de la badia de Palma, des Freus d'Eivissa i Formentera i del nord de Menorca, i als parcs naturals amb àmbit marí s'hi ha d'observar la normativa pertinent.

pesca, zones principals i freqüència de l'activitat (horaris, èpoques...), esforç pesquer (volum de captures de les diverses espècies), característiques biològiques (mida, pes, edat, alimentació...).

Els mètodes que s'utilitzen per recopilar informació són diversos: enquestes, recomptes visuals de pescadors i embarcacions en àrees predeterminades, seguiment i anàlisi de resultats a les competicions, mostratges de captures, etc.

Per a tot això comptam, a part dels mitjans propis de la Conselleria, amb la col·laboració científica de l'IMEDEA (de la UIB), l'Institut Mediterrani d'Estudis Avançats i de l'IME (Institut Menorquí d'Estudis). Però la font d'informació fonamental són els pescadors mateixos i tots els aficionats a la pesca, que cal implicar com a font de coneixement dels problemes i com a veritables protagonistes de les iniciatives adreçades a possibles solucions.

On es pot pescar?

Es pot pescar a tot el litoral i en aigües obertes, excepte:

- En instal·lacions portuàries.
- A menys de 100 m de llocs freqüentats per banyistes.
- A menys de 250 m de qualsevol ormeig professional i a una milla dels capcers de llampuga.
- En zones de veda de les reserves marines (badia de Palma, nord de Menorca, es Freus d'Eivissa i Formentera).
- Al Parc Nacional de Cabrera i des de terra al Parc Natural de sa Dragonera.

Quan i com es pot pescar?

A les Illes Balears es pot pescar:

- Tots els dies de la setmana.
- A qualsevol hora del dia, excepte la pesca submarina, que està prohibida entre la posta i la sortida del sol.

Amb els ormeigs següents:

- Canya amb rodet o sense, volantí (màxim de 6 hams), fluixa, curricà, potera, fitora, rall i salabre; hi ha un màxim de 2 canyes i 2 poteres. Per a la fluixa i el curricà d'altura, hi ha un màxim de 6 canyes per llicència, amb una única esca artificial per canya.
- El puu es pot recol·lectar exclusivament amb salabre,

baveró, bou i llendera; la llicència dona dret a l'ús d'una llendera i 2 bous per recol·lector.

- Es poden utilitzar el morenell, el rall i la llenceta (ormeigs tradicionals) amb una autorització especial que s'ha de sol·licitar a la Direcció General de Pesca (Mallorca) o als consells insulars (altres illes).
- Per a la pesca submarina, només es pot utilitzar el fusell de tracció mecànica. L'ús de botelles de busseig, torpedes i aparells lluminosos està totalment prohibit.

Què es pot pescar?

- Es poden pescar peixos, cefalòpodes (pops, sípies i calamars), bogamarins i puu fins a un màxim de 5 kg més una peça gran per llicència i dia.

En el cas del raor, hi ha una quota màxima de 50 exemplars per llicència i dia i no es pot excedir dels 5 kg comptabilitzant totes les espècies.

Per als cefalòpodes, hi ha una quota màxima de 10 peces per llicència i dia i tampoc no es pot excedir dels 5 kg totals.

- No es poden pescar corals i similars, cucs, tites, caragols marins, pagellides, copinyes ni crustacis com les llagostes, crancs, cranques, cigales, gambes d'esca, gambes, etc.
- S'hauran de respectar les talles mínimes de les espècies

ons. Per això s'ha llançat la campanya «Suma't», que pretén recaptar voluntaris que emplenin les enquestes i que aportin la informació referida a la seva experiència personal. A més, comptam amb la valuosa col·

l'època de l'any. Així, per exemple, les zones on predomina la pràctica de la pesca submarina és Alcúdia i Pollença. La pesca des d'embarcació té més practicants a la part del migjorn i badia de Palma fins al cap Salines.

Durant els mesos d'estiu la pressió a la majoria de zones es multiplica per deu, excepte la fluixa, que comença la seva època d'esplendor a partir del 15 de setembre per a la captura del verderol.

El volantí és l'ormeig més utilitzat pels pescadors no professionals (prop d'un 70%, segons els enquestats fins ara) i a partir del 15 d'agost té com a espècie estrella el raor. Els dies festius concentren el 50% d'aquesta activitat d'esbarjo, mentre que l'altra meitat es reparteix entre els dies feiners.

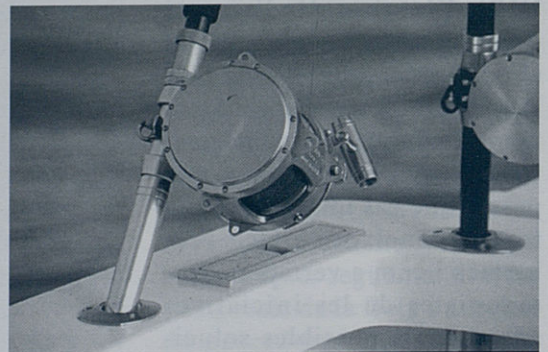
Una vegada completat el recull de totes aquestes dades d'arreu de tot l'arxipèlag i analitzat l'estat de les poblacions íctiques afectades, s'haurà de posar fil a l'agulla per establir les mesures convenients per solucionar els problemes que es detectin i

El volantí és l'ormeig més utilitzat pels pescadors no professionals

laboració de les federacions de pescadors esportius, tant la Federació d'Activitats Subaquàtiques com la Federació de Pesca Esportiva i Càsting.

De moment, podem donar algun botó de mostra dels resultats que es van obtenint de les persones entrevistades fins ara. Aproximadament un 65% fa ús de la llicència per pescar des d'embarcació, mentre que un 35% pesca des de terra. Hi ha moltes variacions segons la zona, la modalitat de pesca i

mença la seva època d'esplendor a partir del 15 de setembre per a la captura del verderol.

que s'indiquen (Reial decret 560/1995, BOE núm. 84). Els exemplars petits s'hauran d'amollar, tant vius com morts.

- A les reserves marines està prohibit capturar certes espècies (vegeu-ne la portada).

Recomanacions

El futur de la mar depèn, en part, del nostre comportament. Per això és important que:

- Valorau i respectau la mar i els éssers que la poblen.
- No useu arts ni ormeigs professionals (xarxes, palanques, etc.) o antiesportius prohibits (torpedes, botelles de busseig, explosius, rodets elèctrics, etc.).
- No useu capcers ni llums per atreure els peixos, només grumeig.
- Respectau les talles mínimes i les espècies legalment protegides.
- No introduïu o escampeu espècies no autòctones.
- Capturau la quantitat suficient per al consum domèstic i no dediqueu mai la pesca a la venda o a la comercialització.
- Col·laborau en les iniciatives de les entitats científiques i conservacionistes.

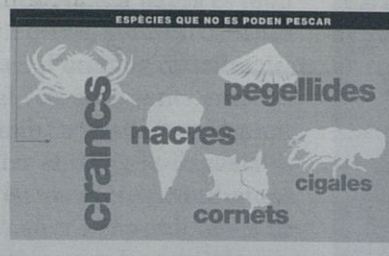
- Difoneu la pesca responsable entre els vostres companys i estigau obert a la filosofia de la «pesca sense mort».

I sempre que sigueu a la mar, recordau els consells següents:

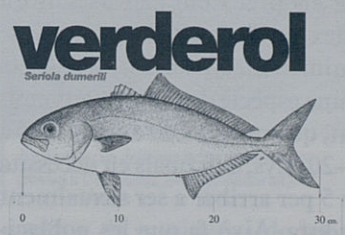
- Evitau fondejar sobre fons de posidònia.
- No llenceu residus a la mar; dipositau-los a terra al lloc adient.
- Quan netegeu l'embarcació, utilitzau detergents biodegradables i no tudeu aigua dolça.

Període de Veda
S'estableix un període de veda específic per a la pesca tant professional com recreativa del raor, des de l'1 d'abril fins al 15 d'agost.

Període de Veda
Els pescadors professionals i els recreatius no podran pescar els exemplars de menys de 30 cm des de l'1 de juliol fins al 15 de setembre.

millorar les condicions que es consideri necessari.

Sempre, és clar, amb un consens previ amb el sector afectat, ja que sense el suport dels pescadors, que al cap i a la fi en són els beneficiaris, és difícil tirar endavant mesures restrictives i proteccionistes. Tot i això, hem de destacar la predisposició i la sensibilització que s'ha demostrat amb les actuals vedes del raor i del verderol no tan sols amb el fet de promoure-les des del col·lectiu mateix, sinó amb el seu compliment estricte i generalitzat, que ha permès que aquestes mesures siguin un èxit: la talla mitjana del raor ha crescut ja dos centímetres! Consideram, per tant, que anam per bon camí i esperam que la mar continuï essent, entre moltes altres coses, una font de plaer.

*Sebastià Coves és director general de Pesca de la Conselleria d'Agricultura i Pesca del Govern balear.

TALLES MÍNIMES

Agulla	25 cm
Aladroc	9 cm
Anfosos	45 cm
Besuc	12 cm
Boga	11 cm
Bruixa	15 cm
Capellà	11 cm
Castanyola	16 cm
Gerrets i xucles	11 cm
Goràs	12 cm
Llop	23 cm
Llisses i mújol	16 cm
Lluç	20 cm
Maire	15 cm
Molls	11 cm
Morruda	15 cm
Orada	20 cm
Pagell	12 cm
Pàguera	18 cm
Pàmpol rascàs	45 cm
Pelaia	20 cm
Raps	30 cm
Salpa	15 cm
Sardina	11 cm
Sarg	15 cm
Sorells	12 cm
Tonyina	70 cm (o 6,4 kg)
Variada	15 cm
Verat i bis	18 cm
Xerna	45 cm

RECULL DE NORMATIVA

Pesca recreativa en aigües interiors:

Decrets 69/1999 (BOCAIB 80) i 61/2002 (BOIB 51).

Pesca recreativa en aigües exteriors:

Ordre estatal de 26/02/99 (BOE 53).

Talles mínimes: Reial decret 560/1995 (BOE 84).

Recollida de puu: Decret 10/1998 (BOCAIB 16).

Ús d'ormeigs tradicionals (morenell, rall, llenceta):

Ordre del conseller d'Agricultura, Comerç i Indústria de 15/06/99 (BOCAIB 81) i Ordre de 14/06/2001 (BOIB 76) de modificació de l'anterior; Resolució del director general de Pesca de 24/01/2002 (BOIB 18) sobre zones aptes.

Veda del raor i verderol en aigües interiors:

Ordres del conseller d'Agricultura i Pesca d'11/04/2000 (BOCAIB 52) i de 04/06/2001 (BOIB 75).

Veda del raor i verderol en aigües exteriors:

Ordres estatals de 12/04/2000 (BOE 99) i de 18/10/2001 (BOE 265).

La pesca de la llagosta

ANTONI QUIETGLAS

Estic segur que si parlàssim de gastronomia la majoria de vosaltres associaríeu els ports menorquins de Fornells i Ciutadella amb la caldereta de llagosta.

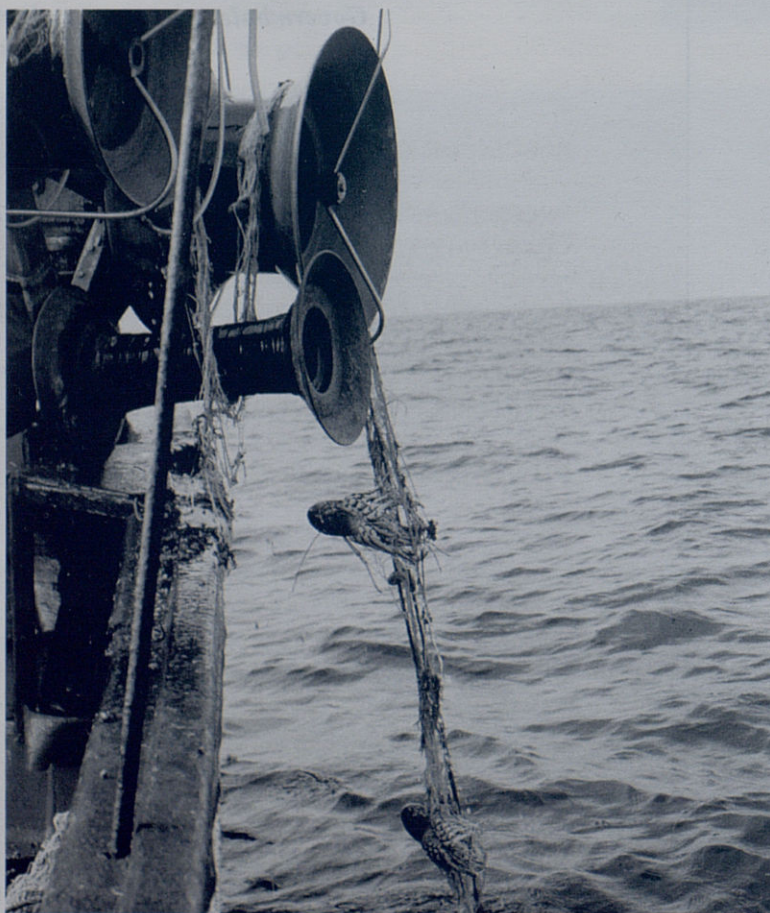
I no crec que m'equivocàs si suposàs, guiat pels preus prohibitius d'aquest producte, que pocs de vosaltres l'heu tastada.

Segurament pensareu, i amb raó, que els preus tan elevats són un reflex de l'escassa abundància de l'animal. Efectivament, la llagosta és una espècie de creixement molt lent, que pot arribar a viure fins a 15-20 anys, dels quals en necessita 4 o 5 per arribar a ser sexualment madura. Això fa que les poblacions de llagosta es vegin molt afectades per fenòmens extractius com la pesca, atès que necessiten molts d'anys per recuperar-se. És per això

que el fet de pescar-ne està molt regulat: només es pot realitzar entre els mesos d'abril i agost, cada embarcació pot calar un nombre màxim de xarxes i, finalment, es prohibeix la captura de tots aquells exemplars menors d'una talla determinada (24 cm) i de les femelles que portin ous a sobre.

La pesca de la llagosta a les Balears es du a terme amb petites embarcacions tipus llaüts, el que s'anomena sector artesà o d'arts menors, sobre les quals solen treballar entre un i tres homes. Aquestes embarcacions es troben disperses al llarg de tot el litoral balear i és gairebé impossible donar una xifra exacta del nombre d'embarcacions que es dediquen de forma habitual a aquesta activitat, ja que moltes de les llicències atorgades compaginen la pesca d'aquesta espècie amb altres modalitats de pesca, o fins i tot amb altres activitats. A totes les Balears s'hi dediquen aproximadament unes 200 embarcacions i dona treball a uns 350 homes. La pesca de la llagosta és una activitat importantíssima, fins i tot crucial podríem dir, per al sector d'embarcacions d'arts menors perquè una bona temporada de llagosta pot salvar tot l'any, fins al punt que alguns pescadors només treballen durant els mesos en què està permès pescar-ne.

Antigament la llagosta es pescava amb nanses, una mena de gàbia amb un forat per on l'animal pot entrar a menjar atret per l'esca que es deixa dins. La disminució dels rendiments va fer, però, que a partir dels anys 70 la nansa fos substituïda progressivament per la xarxa de tresmall de manera que avui en dia queden molts pocs nansers. La diferència entre aquests dos arts

Maquineta pujant la xarxa de tresmall amb dues llagostes enganxades.

és significativa. La nansa és molt més selectiva, només captura exemplars d'un rang de talles determinat (els més petits entren i surten amb facilitat i els més grans no poden entrar), la llagosta es manté en perfectes condicions dins la nansa i l'aparell deixa de ser efectiu passades unes hores, quan l'esca ha desaparegut. Per aquest darrer motiu, les nanses s'han de treure i escar cada dia, a diferència de la xarxa, que roman calada un mínim de dues nits per donar temps perquè primer s'hi enganxi el peix que atraurà després les llagostes. Aquest peix, principalment cap-rojos, pot representar un important suplement d'ingressos al pescador de tresmall. El major inconvenient que té la xarxa és que si es deixa al mar molts dies, a causa principalment del mal temps, la captura es pot fer malbé. Malgrat això, la xarxa ha fet desaparèixer la nansa per la seva major capacitat de pesca, la qual cosa fa que s'obtinguin millors rendiments.

La pesca de llagosta és una activitat molt dura. A l'estiu les embarcacions solen sortir ben prest, a les 3.30-4.00 h de la matinada, per ser a la pesquera abans que surti el sol. Les xarxes es treuen de l'aigua per proa amb l'ajuda de la maquineta i a una velocitat bastant lenta, segons la quantitat de material (pedres, grapissar, algues) que portin enganxat. A mesura que la xarxa arriba a bord, un dels mariners pica constantment amb una maça per alliberar aquest material i, quan puja una llagosta, s'atura la maquineta i es desmalla amb molta cura. Sense perdre temps es porta al viver o a la gelera per assegurar que arribi a terra en perfectes condicions, ja que el preu depèn molt de l'estat de l'animal. A part de llagostes es capturen també alguns peixos d'elevat valor comercial com cap-rojos, mòlles, raps, galls i rajades. Un cop treta la xarxa es torna a calar per popa i, si el temps ho permet, no es llevarà fins passats dos dies. El nombre de toms de xarxa que es poden arribar a llevar és molt variable i depèn del

En Jaume, un dels pocs nansers que encara queden a Ciutadella, fent una nansa de jonc.

nombre de mariners i de les necessitats personals d'aquests.

La pesca amb nansa és més neta i selectiva. Les poques embarcacions que encara s'hi dediquen solen tenir a l'aigua unes 10 fileres de 40-50 nanses cada una. Cada cop que una nansa arriba a bord estirada per la maquineta s'ha de tornar a escar, és a dir, s'han de renovar els trossos de peix (generalment gató i gerret) que són els que atreuen les llagostes. Les nanses es van ordenant a coberta fins que s'acaba de llevar una filera sencera, la qual es calarà poc temps després. La pesca amb nansa depèn molt de l'activitat de la llagosta, perquè si l'animal no té fam no entra dins l'aparell. Els pescadors diuen que antigament, quan vivien la nansa i el tresmall, les captures a principis de temporada solien ser millors amb la nansa i, a mesura que passaven els mesos, el tresmall anava guanyant terreny fins a superar-la. A part de llagostes, amb les nanses no s'agafa gaire cosa més, només mòlles i algun pop, de manera que el nanter depèn exclusivament de la llagosta.

L'hora de tornada a terra varia molts segons les embarcacions, però sol ser entre migdia i mitjan horabaixa i, un cop a terra, les llagostes es duen a vendre sense perdre gaire temps, ja que l'animal ha d'arribar ben viu als compradors. Això és important, perquè el preu d'una llagosta morta pot baixar fins a més de la meitat del d'una viva. La venda sol fer-se directament a restaurants, intermediaris que tenen un viver on anar acumulant les llagostes o bé a particulars, i el

El preu d'una llagosta morta pot baixar fins a més de la meitat del d'una viva

preu pot variar segons els anys (dependrà de les captures) i l'època de l'any (s'incrementa a mesura que s'apropa la temporada turística), però normalment oscil·la entre 6.000 i 9.000 pessetes el quilogram. Les captures també són molt variables i depenen molt de l'embarcació, del nombre de xarxes o nanses i de la zona de pesca, però podríem dir que oscil·len entre els 5 i 20 quilograms diaris. Després de la venda encara no ha acabat la jornada

de treball del pescador: els tresmallers es dediquen a adobar xarxes, cosir forats i reparar calaments o capcers en mal estat mentre els nansers arreglen o fan nanses noves i tallen l'esca per l'endemà.

Malgrat la importància socioeconòmica de la llagosta, l'espècie ha estat poc estudiada, per la qual cosa el Centre Oceanogràfic de les Balears està desenvolupant des de l'any 1997 un projecte d'estudi de la llagosta roja en aigües del mar balear i del llevant de la Península. Aquest estudi inclou també les poblacions de llagosta de la reserva marina dels Columbrets, illes situades a unes 30 milles de les costes de Castelló. El projecte abraça aspec-

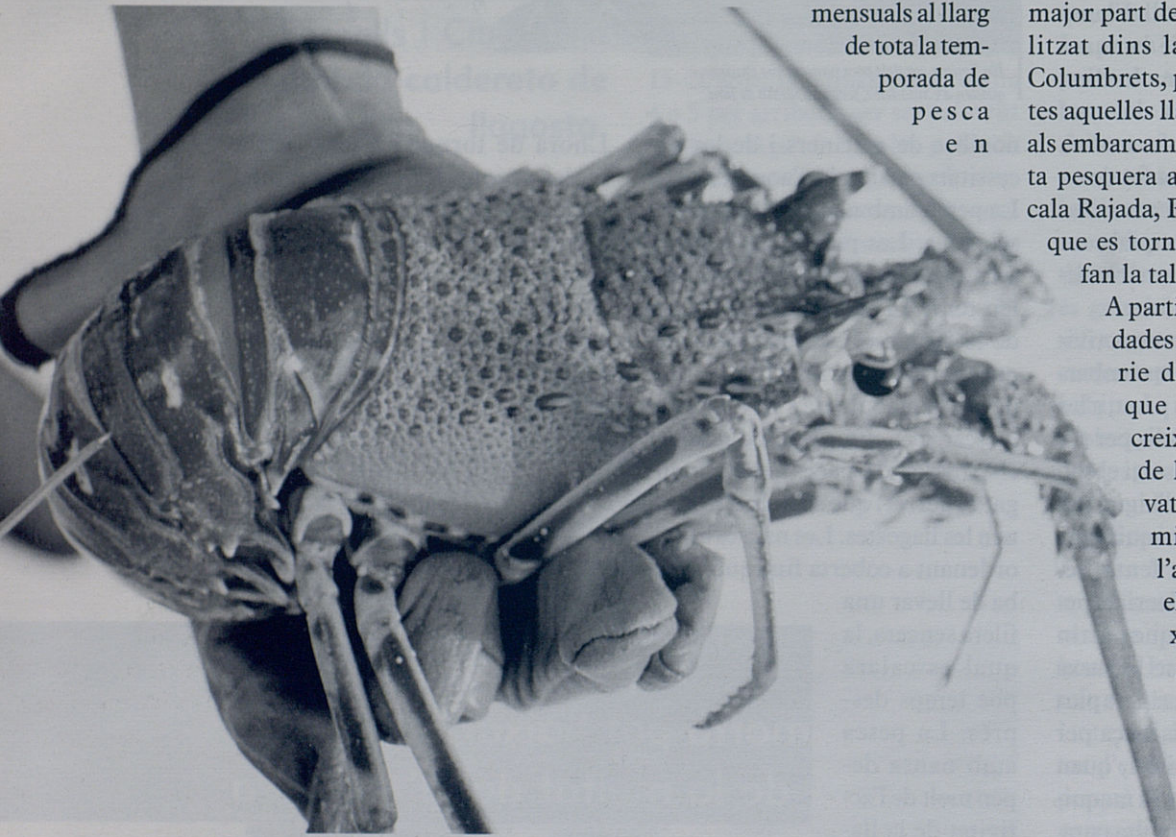
tes relacionats tant amb la biologia com amb la pesqueria de l'espècie. D'entre els primers, ens marcàvem com a objectius fer un estudi complet de la biologia de la llagosta: creixement, reproducció, alimentació, distribució, migracions, etc. Per altra banda, volíem conèixer l'estat d'exploació de l'espècie a través de la recopilació de dades històriques de desembarcaments i del seguiment dels rendiments actuals de captures. L'estudi de la biologia es desenvolupa bàsicament a partir d'exemplars que es capturen a les campanyes oceanogràfiques que el Centre du a terme als Columbrets, mentre que el seguiment de la pesqueria es realitza mitjançant

embarcaments
mensuals al llarg
de tota la tem-
porada de
pesca-
ria

barques de Menorca, Mallorca i aigües properes dels Columbrets.

Un dels punts destacats del projecte són les experiències de marcatge i recaptura d'exemplars amb què s'identifica, mitjançant la inserció d'una marca de plàstic, cada individu, els quals es tornen al mar. El primer cop que es captura una llagosta s'anoten una sèrie de dades com el sexe, la talla, el pes i la posició exacta de captura (latitud-longitud) abans de marcar-la i alliberar-la de nou; si aquest exemplar és recapturat se'n tornen a prendre les mateixes dades, amb la qual cosa es pot determinar tant el creixement (en talla i en pes) com el desplaçament que ha fet al llarg dels dies que ha estat al mar. La major part dels marcatges s'han realitzat dins la reserva marina dels Columbrets, però també marcam totes aquelles llagostes que es capturen als embarcaments que fem amb la flota pesquera als ports de Ciutadella, cala Rajada, Portocolom i Pollença i que es tornen a l'aigua perquè no fan la talla legal.

A partir de l'anàlisi d'aquestes dades podem extreure una sèrie de conclusions, encara que preliminars, sobre el creixement i els moviments de la llagosta. S'ha observat que el creixement disminueix amb la talla de l'animal, de manera que els individus petits creixen més que no els grans. Per altra banda, els mascles creixen molt més que les femelles: en individus de 24 cm, per exemple, el creixement anual

Viajes
MARTEL S.A.

Oms, 50 b · Apt. correus 696
07003 · PALMA (MALLORCA)
Tel. 971 72 38 42
Fax 971 72 69 42
E-mail: martel@juniper.bdr.es

Carlos III, 22 b · Apt. correus 655
07800 · EIVISSA
Tel. 971 31 24 72
Fax 971 31 17 08
E-mail: martelib@juniper.bdr.es

Mª Luisa Serra, 30 b · Apt. correus 86
07703 MAÓ (Menorca)
Tel. 971 36 70 13
Fax 971 36 73 11
E-mail: martelme@juniper.bdr.es

Una mostra de nanses.

El vaixell d'investigació Odón de Buen a la reserva de les illes Columbretes, on l'equip de l'IEO realitza un estudi sobre la biologia de la llagosta roja.

és de 2,5 i 1 cm en mascles i femelles respectivament. L'anàlisi dels moviments indica que la llagosta roja no realitza grans migracions, ja que la majoria d'individus recapturats s'havien desplaçat entre 1 i 4 quilòmetres de distància.

El seguiment que es realitza de la pesqueria de llagosta ens permetrà conèixer l'evolució de les captures tant al llarg de la temporada com al llarg dels anys. Els mostratges que es duen a terme són bastant intensius i ho demostra el fet que, fins ara, hem analitzat un total de 285 toms de tresmall i 274 fileres de nansa en embarcaments realitzats a diferents ports de Mallorca i Menorca. L'anàlisi d'aquestes pesques mostra que els rendiments es mantenen, almenys durant períodes d'anys més o menys curts, ja que no s'han

observat diferències significatives al llarg dels 4 anys d'estudi. Per altra banda, si comparam el tresmall amb la nansa, ens dona com a resultat que la mitjana dels rendiments d'un tom de xarxes és unes quatre vegades superior al d'una filera de nanses.

I ja per acabar, voldríem destacar que per desenvolupar el nostre estudi resulta essencial la col·laboració del sector de la pesca de la llagosta, tant de pescadors com de personal de les confraries. És especialment important l'ajuda dels pescadors, que amablement ens deixen embarcar i prendre dades sobre les seves captures i que, en cas de recuperar alguna llagosta

prèviament marcada, es molesten a enviar-nos les dades de l'animal. Amb ells hem passat moltíssimes hores al mar, durant les quals (a part d'algun mareig) hem vist i après un bon grapat de coses sobre la pesca i la vida del pescador.

*Antoni Quetglas és biòleg de l'IEO-Centre Oceanogràfic de les Balears.

Roldan
Cream espais per conviure

Eusebi Estada, 66 - 68 · 07004 Palma
Tlf.: 971 763 666 - Fax: 971 763 667
Internet: <http://www.rolan.es>
E-mail: rolanib@rolan.es

CULTE AL COS

- Disseny
- Ergonomia
- Durabilitat

Orell i Camari - Tel. 971 250 922

Cap a una història lingüística dels peixos de les Balears

JOAN VENY

**La mar és font de
riquesa física i cultu-
ral. Pròdigament
ofereix a l'home el
seu tresor faunístic
que aquell ha batiat
lingüísticament.**

L'iccionimista resta captivat pel copios esplet de noms que designen tants referents; noms generats pel color, la forma, l'hàbitat i tants altres atributs que aquells posseeixen. Antics els uns, moderns els altres. Tradició i creativitat es complementen. Cenyint-me a la mar balear, en faré una mica d'història lingüística.

La base dels ictionims balears és el català transferit pels colonitzadors del s. XIII i els pobladors que arribaren a les Illes en segles posteriors. Així doncs, un mot com

escórpora (< llatí *scorpaena*) no constitueix una continuïtat «in situ» de la llengua parlada a l'arxipèlag, car aquesta (llatí entre el s. II a. de C. i el s. VII d. de C., romanç els s. VIII-IX), arran de la conquesta musulmana (principis del s. X), és substituïda per l'àrab. Tot i que la població dominada degué continuar parlant la seva varietat romànica, l'anomenat *mossàrab*, aviat es degué extingir no sense deixar algunes recialles en la toponímia (*Muro, Campos, Petra*, etc.) i potser alguns noms comuns entre els

quals figurarien els ictionims *xerna* i *alatxa*; però probablement tenen més a veure amb dialectes italians, el tribut dels quals a la ictionímia balear, com veurem, no és gens negligible.

És interessant de remarcar que els musulmans, que van dominar les Illes més de tres-cents anys i que ens han deixat petjades en la toponímia (*sa Ràpita*, *Alcúdia*), en l'antroponímia (*Mesquida*, *Massot*) i en apel·latius (*tafona*, *estormia*, *cuscús*), per contra ens hagin transmès un ben minso heretatge ictionímic: *aladroc* 'seitó' (literalment 'el blau') i *bacora* són els casos més clars. Ofereix un paral·lelisme amb el cas de Malta on el lèxic ictionímic no és àrab (com ho és l'agrícola) sinó predominantment siculotalià.

La major part del fons lingüístic relatiu a la fauna marina balear (i catalana en general) és llatí, que a la vegada és heretat majoritàriament del grec: així *boga*, *congre*, *moll* deriven del llatí *boca*, *conger* i *mullus*, que alhora són manlleus al grec *boax*, *gongros* i *mullos* respectivament. Alguns han sofert alguna modificació: *sarg* (< *sargus*) ha passat a *sard*, *pagre* (< *pagru*) ha esdevingut *femení* a Mallorca i Menorca amb inserció d'una vocal schwarabàctica (*una pàguera*), *orada* (*aurada*) (< llat. vulgar *orata*) coneix les variants *dorada*, *daurada* per influència de *dorar*, *daurar*.

Altres ictionims depenen d'una font estrictament llatina: *escat* (< *squatus*), *mújol* (< *mugile*), *escòrpora* (< *scorpaena*), etc. *Llop* (< *lupus*), dit així per la seva voracitat, ha rebut un sufix augmentatiu a Eivissa, *llibarro*; *rajada* és un derivat del llat. *raia*, forma sufixada exclusiva del català (cast. *raya*, it. *razza*, fr. *raie*, occ. *raja*); *oblada* no pot derivar directament del llat. *oculata*, que hauria donat *uiada, sinó que seria un importació antiga de dialectes provençals a partir del lligur.

Les relacions amb Gènova varen ser intenses, suara pacífiques (segles XII-XIII), suara hostils (s. XIV-XV). Era freqüent la presència de genovesos a les nostres Illes.

Encara el 1794 un ceramista menorquí, posseïdor d'una «fàbrica de loza negra a la genovesa», s'adreçava al governador de Menorca perquè alliberàs del servei militar un obrer molt qualificat que feia millor la feina que els altres operaris, que eren genovesos. No és estrany que una gran potència naval com era a l'edat mitjana la república de Gènova hagi difós dins la Mediterrània mots propis del dialecte genovès pertanyents al món nàutic i pesquer, alguns dels quals han engruixit el vocabulari català, com són *parat* (< gen. *parati*, *palate*), *escandall* (< gen. *scandaglio*), *volantí* (< gen. *bollentino*), *gua* (unitat de mesura de les barques). I que tinguin factura lligur noms força generals com *anxoà* (el llat. *apiua* no podia arribar a aquest resultat més que a partir del fonetisme evolutiu genovès), *rosseti*, *jonqueti* i, segons proposta de M. Duran, *ferrassa*, *amargot*. Que *jonqueti* és un genovesisme ho abona la motivació de l'espècie, és a dir, deriva de *giancu* 'blanc', sufixat en *ganchetu* lit. 'blanquet' pel color d'aquest peix diminut; en català peninsular ha passat a *xanquet* que, baixant per la costa, ha arribat a Andalusia sota la variant *chanquete*; en mallorquí, per canvi de sufix, tenim *jonquillo*. Joan Ramis (1815), en una llista de peixos, esmenta els *roquers genovesos* hàpax, que correspon a una espècie no identificada que podria tenir valor despectiu en relació amb les antigues lluites contra els genovesos o bé que podria ser el *Labrus bimaculatus*, espècie de colors molt vistosos potser comparada amb la indumentària bigarrada dels genovesos.

Tot i que la participació dels occitans en la conquesta i repoblament de Mallorca va ser important, no sembla que la seva contribució al català de l'illa fos substancial. En tot cas, alguns occitanismes ictionímics es troben a les altres

illes, on no hi hagué aquella participació: *rascassa* 'escòrpora' d'Eivissa és compartit amb el català peninsular, com *graneu* 'garneu' de Menorca; el *buldroi* 'rap' menorquí, que constitueix l'única forma diferenciada dins la unitat lèxica de *rap*, podria ser un tribut directe de l'occità.

El castellà ha deixat poca seqüela en la nòmina ictionímica balear. Alguns guanyen terreny, com *lenguado* enfront de *pelaia* (que pot designar un altre peix pla); d'altres,

El castellà ha deixat poca seqüela en la nòmina ictionímica balear

com *cavalla* 'verat' i *marraix* (*Lamna nasus*) s'usen a Eivissa com a conseqüència de les estretes relacions amb la costa valenciana; d'altres són resultat d'una transfusió lèxica, com el *peix de Moisès*, d'aigües americanes, segons la informació que en dona Cristòfol Vilella; d'altres, com a resultat de la diglòssia, s'han aplicat a espècies enllaunades enfront del nom genuí que rep l'espècie en estat natural: *atun enfront de *tonyina*,

Bona part del fons lingüístics relatiu a la fauna marina balear és llatí, que a la vegada és heretat del grec.

*anxo enfront d'*aladroc*, *berberetxo enfront d'*escopinya de gallet*. Aquest aspecte em duu de la mà a parlar de les dificultats de traducció català-castellà que han experimentat alguns erudits. Bover, en la llista de 1836 (ampliada el 1864), a més d'alguna inexactitud, deixava alguns ictionims sense traduir (*vaca, tuta, ullada*). Anteriorment, Jordi de Puig (1786), regent de la Reial Audiència de Mallorca, ofereix una casuística més complexa, car: 1) fa una adaptació formal (*mulans* ® *mulanes, cast. *pez mular*); 2) tradueix el mot o, si és compost, els seus components (*cap d'olla* ® *cabeza de olla; cast. *calderón*); 3) deixa el mot en la llengua de sortida (*bot*; cast. *pez luna*).

Aquesta darrera actitud és la que trobam en llistes de peixos del comerç o de peixateries aparentment en castellà on, al costat de *salmonetes*, *calamares* o *mejillones*, apareixen, com si es tractàs de la mateixa llengua, *rosellonas*, *mairas* o *lluç de bou*, en lloc dels respectius *chirlas*, *bacaladillas* o *merluza*.

En el ric tresor onomasiològic de la fauna marina trobam una vessant arcaica i una de renovadora. En el primer cas *pestriu* (o *bestriu*)

és una preciosa relíquia derivada del llatí *pistrix*, només mantinguda en català: del seu sentit primitiu de 'bèl·lua, animal monstruós' ha passat a designar diversos tipus de mussola; *arnès* 'malarmat' conserva el mot medieval per la metàfora que ha comparat la seva estructura òssia amb l'arnès del cavaller; el menorquí *juglà* o *junclà* 'fadri; carall de rei' és el resultat de comparar el vestit multicolor dels joglars amb el cromatisme vistós i variat d'aquestes espècies. També la morfologia derivativa es mostra variada, mantenint sufixos diminutius avui pràcticament improductius: *esparralló*, *alatxó*; *anfossol*, *cirviola*; *obladell*, *saupella*; *calamarí*, *sorellí*.

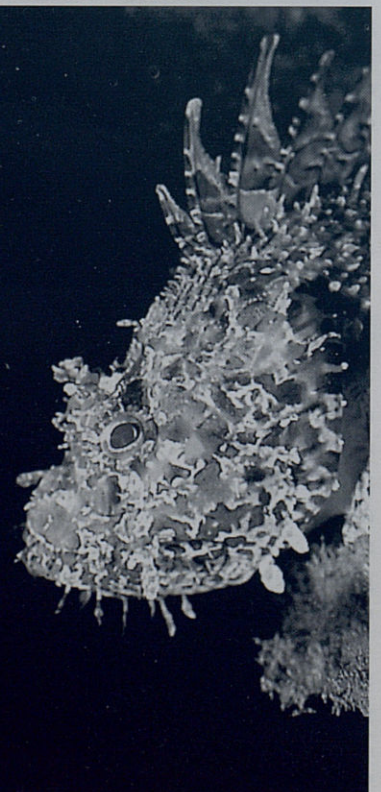
Pel que fa a la renovació lèxica, la creativitat es basa sobretot en la metàfora i la metonímia: el *tremolor* rep aquest nom per les descàrregues elèctriques que emet; el *cabot*, per la dimensió del seu cap; el *cavall* o *cavallet de mar*, per la seva semblança amb el quadrúpede; un *tord*, pel cos pigallat; una *aranya*, per la seva secreció verinosa; el *surer*, per amagar-se sota els suros de les xarxes; la *llampresa* és substituïda per *aferratimó* (per adherir-se al timó), i la *llunada* deixa el pas a *peix*

martell o *guardia civil* (per la forma del seu cap). L'homonimització o atracció entre mots afins formalment també hi té un paper: l'*escanyavelles* (perquè té moltes espines) esdevé *canyes velles*; el *pop mesquer* (per l'olor de mesc) es transforma en *pop mesquí* o *mosquit*.

També cal assenyalar la projecció exterior del nostre lèxic. La presència dels nostres pescadors per les costes africanes ha portat allà noms com *serrà imperial*, *rafel*, *gerret*. I noms compartits amb els altres països catalans s'han incorporat a la llengua normativa espanyola (*rape*, *lampuga*) o a la nomenclatura ictionímica oficial (*musola*, *rémol*, *fadri*, *chuela*, *garneo*).

Aquest valuós, inestimable patrimoni es troba avui amenaçat per la sobrepesca, la contaminació, el canvi climàtic, la regeneració de les platges, les xarxes de deriva, la caça submarina... Amb els referents molts noms genuïns poden caure al fons de l'oblit, esborrar-se de la memòria col·lectiva. Cal preservar aquest preciós patrimoni natural i cultural. Cal fer ecologia de la fauna marina i ecologia dels seus noms.

*Joan Veny és catedràtic de Dialectologia i membre de l'Institut d'Estudis Catalans.

El llaüt, una embarcació històrica adaptada a les nostres aigües

DAVID OLIVER

Ni totes les embarcacions de pesca són o eren llaüts, ni tots els llaüts servien o serveixen per pescar, però és just dedicar un homenatge al llaüt pescador que, si més no, ha estat una tipologia majoritària en la història de l'ofici en el nostre àmbit.

Avui dia, la imatge que la majoria de persones tenen d'aquesta embarcació no és gaire coincident amb la que ha tingut durant el lapse més dilatat de la seva existència. S'ha generalitzat associar-lo, primerament, amb una embarcació de motor i, en moltes ocasions, es considera poc transcendent si és de fusta o de fibra, quan aquest darrer material no es va començar a aplicar fins als anys 70 i suposa una variació que afecta profundament les característiques de la navegació.

No deixa de ser paradoxal el desconeixement del llaüt com a barca de construcció artesana, concebuda per navegar a la vela i al rem, en un arripèlag en què l'ús d'aquests elements de propulsió es mantingueren de forma més o menys habitual fins fa ben poc, encara que fos com a auxiliars del motor. Cal incidir en el fet que la Guerra Civil i la postguerra provocaren una carestia que provocà un cert retorn a la navegació a la vela, en un període en què la tardana industrialització general de l'Estat, l'aïllament de les Balears, el racionament del combustible i la qüestionable qualitat de les màquines que es podien adquirir feien dels motors quelcom de fiabilitat relativa.

El primer motor que es va instal·lar en un llaüt de pesca de Palma el tenim referenciat l'any 1926, però també sabem que el 1930 el

transport del guix des de les pedres de Portals Vells fins a la capital balear es continuava realitzant en llaüts costaners (petit cabotatge) amb un aparell de llatina com a únic recurs per avançar. Així mateix, són nombrosos els documents fotogràfics que ens mostren que les embarcacions tradicionals —de pesca o d'esbarjo— de determinats indrets mantenen intacta la seva arboradura passat l'any 1950, quan la motorització ja no era res de nou. Hi ha gradacions en aquest sentit. A Sóller, per exemple, la vela en barques petites va abandonar-se molt aviat, perquè aquelles són unes aigües molt exposades i de climatologia variable, on dependre

del vent és delicat. En canvi, a Palma, el drap va mantenir-se vigent fins fa poques dècades perquè era un complement prou favorable amb el qual es gaudeix dels beneficis d'estar en una badia de vents nobles.

En realitat, l'extinció del velam va compassada amb el *boom* del turisme per raons econòmiques i amb el que també podríem qualificar la consciència col·lectiva. L'auge del sector terciari va relegar aquelles fórmules com quelcom associat amb unes Balears amb molts sectors desfavorits i poc moderns. És ben conegut que la vela llatina, la pròpia dels llaüts, és coneguda a tot el Mediterrani occidental com

«la vela del pobre», aspecte que en l'actualitat ens pot incentivar l'esperit de recuperació patrimonial, però que moltes persones han de voler desterrar com a símbol de temps difícils.

Més que anhelar un desterrament

Origen

La mirada retrospectiva ens condueix a l'essència centenària del llaüt concebut per a la feina. No devien ser gaires els qui es feien a la mar per plaer, la indústria de l'oci

és quelcom molt modern.

Que a partir de determinat moment les formes d'una embarcació es començassin a associar

amb el terme *llaüt* és un fet que no podem ubicar amb certesa en el temps. El més lògic és que el llaüt sigui fruit d'una evolució, la derivació de dissenys anteriors que acabaren per establir un patró suficientment estandarditzat com per delimitar una tipologia.

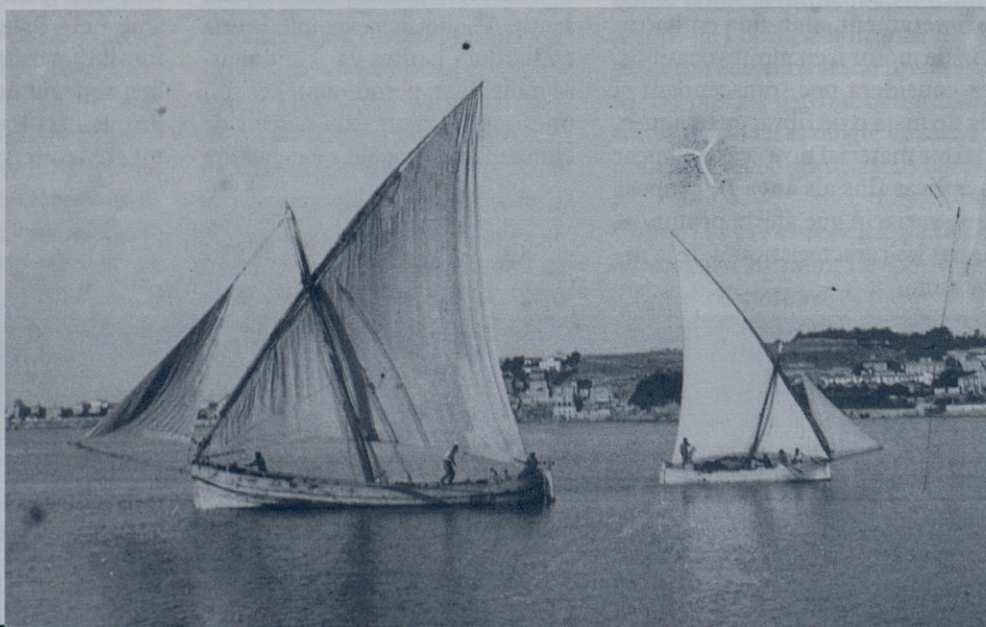
Una de les característiques del llaüt al llarg de la història és la seva

diversitat de mides i funcions. Per això, el tret que unifica tanta varietat és la forma del buc, que segons els paràmetres tradicionals tenia perfil de gota d'aigua, amb la proa una mica més ampla que la popa. En definitiva, molt semblant a la caixa de ressonància de l'instrument musical llaüt, del qual s'accepta majoritàriament que procedeix el nom.

D'aquesta manera, es fixaren unes línies que disposen una proa prou fina per obrir la mar, però amb prou volum per no capbussar-se mai. La popa és més estreta per obtenir una sortida d'aigües el més neta possible, que no generi turbulències. És un disseny en regressió, perquè amb la introducció del motor es varen incrementar els volums de popa per suportar el pes de la màquina. La disposició d'una popa i d'una proa en punta és molt útil per poder remar en tots dos sen-

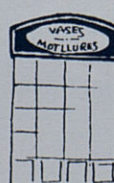
Les primeres dades documenten l'existència del llaüt en el segle XIII

absolut del llaüt, el que se cercava era un replantejament d'aquelles barques, i així les veiem avui construïdes amb fibra i pensades per a la màquina, però amb una patina estètica que les vincula amb la tradició. El llaüt ha passat de relacionar-se amb «la vela del pobre» a convertir-se en «la barca de la classe mitjana».

Una de les característiques del llaüt al llarg de la història és la seva diversitat de mides i funcions

“Encara queden botigues”
Casa Pomar Flores

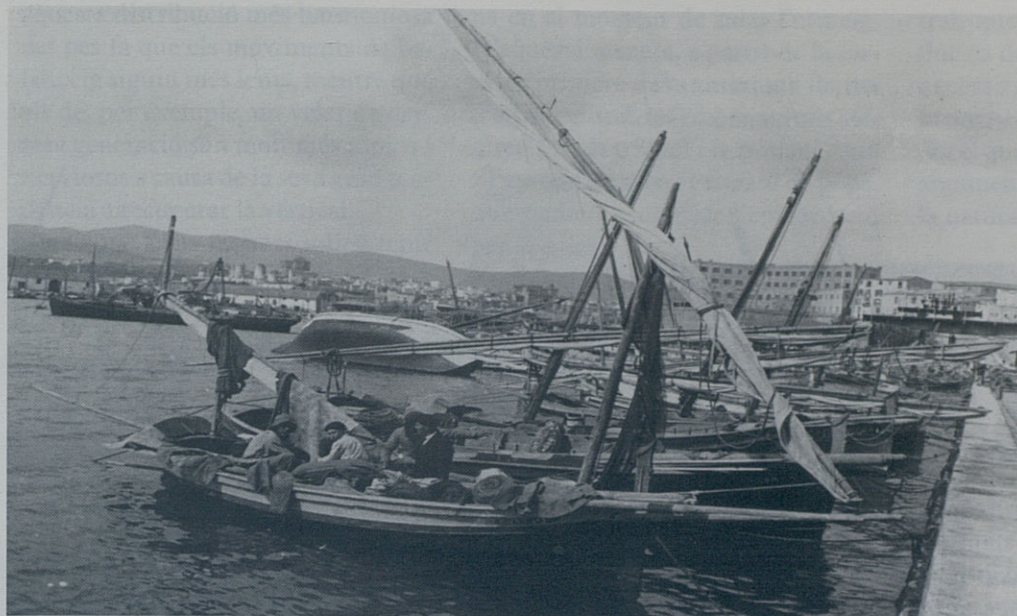

OFERTA PER RENOVACIÓ:
LIQUIDACIÓ DE VERNISSOS
I ESMALTS SINTÈTIC
APARCAMENT GRATUIT

PAPERS PINTATS I PINTURES · ARTICLES PER A ARTISTES · VASES I MOTLLURES

SANT MIQUEL, 77 - Telèfon 971 72 14 83 - Fax 971 71 93 12 · 07002 - PALMA (MALLORCA)

Del segle XIV són alguns documents que parlen del llaüt com a embarcació que actua de forma autònoma

tits, una prestació molt valorada antigament en el moment de calar els ormejos de pesca.

Malgrat la incertesa del naixement del llaüt com a tipologia, podem afirmar que les primeres dades contrastades que en documenten l'existència es remunten al segle XIII. Aquestes fonts identifiquen el llaüt d'aquella centúria amb una embarcació dedicada al servei de vaixells de major eslora. Vol dir això que havia de ser de buc lleuger per facilitar la propulsió amb rem, i molt possiblement ja devia estar dotat d'una vela llatina per facilitar la tasca als remers. Diem «vela llatina» perquè és l'aparell que sempre es vincula a aquest tipus de bastiment i del qual en el segle IX tenim les primeres proves d'existència, encara que hi ha qui considera que una estela del segle I ja ens en mostra una. És un debat entre historiadors.

Malgrat que hi havia veles d'aquesta naturalesa a tot el món, la seva implantació en el Mediterrani és especialment profunda perquè s'adapta als règims eòlics variables, que imposen la necessitat d'un drap que permeti navegar encara que els vents siguin contraris. La forma triangular de la llatina ofereix aquestes prestacions, a diferència, per exemple, de la vela quadrada, que navega de forma òptima amb vents portants.

Del segle XIV són alguns docu-

ments que en parlen com a embarcació que actua de forma autònoma per complir funcions que van més enllà del servei a unitats majors. Encara se'n destaca la vinculació amb la navegació a força de rem, amb capacitat per muntar-ne quatre o cinc parells, segons se'l descriu a *Tirant lo Blanc*.

En diversos documents de l'Arxiu del Regne de Mallorca del mateix segle constata, com hem apuntat, que el llaüt passarà per la història com un model que assolirà un ampli registre de dimensions, i en trobam de referenciats que van des dels 70 quintars de capacitat de càrrega fins als 400.

Encara que parlem molt de l'ús del rem, de la sintonia del llaüt amb la vela llatina en tenim un bon testimo-

ni en l'inventari de la nau *Santa Bàrbara*, de l'Arxiu Històric de Barcelona i datat el 1405. En aquest cas el document torna a referir-se a aquesta embarcació com a auxiliar d'un vaixell major, i en parlar-ne ho fa definint-la com «un llaüt bo i suficient, dotat amb el seu arbre, antenes, govern i palamenta». Som davant una tipologia d'embarcació estesa per tot el Mediterrani occidental i que a cada indret s'ha desenvolupat fins a crear un ven-

tall ampli de variants, adaptades al medi natural i a la funció que se'ls ha donat. N'hi ha de cobertades i que no duen coberta; aquestes darreres, segons s'especifica en dades històriques de les Balears, estaven incapacitades per transportar mercaderies que no fossin per al seu ús a causa de l'exposició del gènere a les inclemències del temps.

Tenim referències suficients per determinar que sota un terme comú s'agrupen tot un seguit d'embarcacions a les quals s'addiciona un adjectiu en relació amb les funcions que assumeixen, cada cop més implicades en el cabotatge

El llaüt s'utilitza tant per a la pesca com per a la navegació d'esbarjo

i la pesca, i menys en el servei a vaixells. D'aquesta manera, podem identificar el *llaüt costaner* (petit cabotatge), el *llaüt viatger* (cabotatge convencional), el *llaüt fruïter* (cabotatge especialitzat en un producte)... I en l'univers de la pesca es formen subgrups a partir del terme general *llaüt pescador*, que després inclou distintius com *llaüt palangrer*, *llaüt de sardinal*, *llaüt del bou*...

*Aquest tipus d'embarcacions
s'estenen per tota la
Mediterrània occidental.*

Els llaüts de pesca de les Balears

En l'univers dels bastiments de construcció artesana, el llaüt és la tipologia que ens resulta més familiar perquè ha perdurat fins als nostres dies, tant per a la pesca professional com per a la navegació d'esbarjo. Hem de dir, però, que la supervivència dels llaüts de llenya no està per això garantida, ja que en les darreres dècades és palpable la seva substitució progressiva per bastiments de concepció moderna. Així i tot, a les Balears encara podem trobar un notable nombre d'aquells bastiments de línies gràcils i de formes antigues.

El llaüt pescador és cobertat, amb una obertura central anomenada cossia. Aquesta tradicionalment es tancava amb els anomenats quarters, una mena d'escotilla corredissa, però són molts els casos en què s'han substituït per portes. Els quarters eren idonis per poder deixar la coberta estancada i plana en cas de mal temps o de necessitar d'un espai ampli on feinejar. Les portes responen a la recerca de comoditat per asseure's en la navegació d'esbarjo.

Una altra característica del llaüt pescador antic són les bordes relativament raseres, tret fonamental per tenir accessibilitat en el moment de calar o recollir els ormejos, i important per evitar que el vent i les onades incideixin en

excés sobre el buc, sigui en navegació o en el moment de calar o recollir, quan la feina es fa més fàcil si el bastiment es manté el més estàtic possible.

És comú entre els pescadors, o persones acostumades a navegar en embarcacions de fusta, que posin en qüestió l'estabilitat de les barques de fibra perquè «es mouen molt». Si som estrictes, hem de dir que els dissenys moderns tenen una major estabilitat perquè concentren molt pes a la quilla, men-

tre que el buc és el més lleuger possible. El llaüt de fusta, com la immensa majoria d'embarcacions tradicionals de feina, estan construïts de tal manera que el pes queda repartit de forma més uniforme i, malgrat que se'ls pugui addicionar llast, mai no tenen el pes concentrat de forma tan accentuada a la quilla. La sensació de seguretat i els beneficis de comoditat per practicar la pesca que aporten es deriven del que podríem qualificar d'una deficiència relativa, i és que

aquesta distribució més harmoniosa del pes fa que els moviments de balancig siguin més lents, mentre que els de, per exemple, un velar de darrera generació són molt més ràpids i nerviosos a causa de la seva gran tendència a recuperar la vertical.

Els llaüts d'arts menors solien tenir eslores d'entre 25 i 45 pams (1 pam són 20 centímetres), encara que a la serra de Tramuntana mallorquina n'hi havia de només 22 pams perquè els havien d'hissar a terra molt sovint ja que no tenien ports naturals, llevat de Sóller. El ventall de dimensions s'entén per la gran varietat de pesqueres i ormejos que es poden practicar en la pesca de costa.

La barca de bou és un cas a part. Un cop més, pren el nom de l'ormeig que treballa, el bou, un art d'arrossegament que en els tems de la vela estiraven una barca de cada extrem, per a la qual cosa aquesta pràctica també era coneguda com «pesca en parella». Eren els llaüts de pesca més grans, d'entre 12 i, fins i tot, 16 metres.

Un dels trets més interessants dels registres propis de les Balears és que l'aparell de llatina va evolucionar per fer possible un seguit de disposicions en l'arboradura que facilitassin la fei-

na en el moment de calar l'ormeig. D'aquesta manera, a partir de la fórmula primera de muntar una llatina d'arbre central, les embarcacions afegiren la vela triquet i la mitjana, una a l'extrem de proa i l'altra al de popa, que podien propulsar l'embarcació per si soles i permetien prescindir del pal mestre. Tots els pals eren postissos (fàcils de muntar i desmuntar), amb la qual cosa es podia adoptar la forma més convenient segons si la travessia havia de ser llarga o curta, si el vent era fort o fluix, o si una disposició o una altra facilitava el treball amb determinat tipus d'ormeig. La consideració general és que l'aparell amb pal central tenia un rendiment major, i el de triquet i mitjana era més dòcil, controlable, versàtil i donava més amplitud a la coberta.

Eren els pescadors de costa els qui més treballaven per adaptar l'embarcació segons l'ormeig que fessin servir. Les barques de bou, en canvi, mantenien sempre la vela mestra, amb pal cen-

tral, que complementaven amb un floc (o dos si s'atantonaven), ja que necessitaven un velam potent per procedir a l'arrossegament.

Tot el que hem esmentat fins aquí són arguments que ens ajuden a entendre la naturalesa del llaüt com a embar-

És paradoxal el desconeixement del llaüt com a barca de construcció artesana

cació dissenyada per oferir unes possibilitats més àmplies que les que se li demanen avui dia. Simplificar-lo també ha suposat mancar-lo de prestacions. Sembla lògic pensar que els recursos que tants anys va permetre al navegant, es poden reciclar per a l'esbarjo, per convertir aquell buc i aquella vela de feina en un estri per a l'esplai i per a l'esport, activitat que, alhora, representa una recuperació pràctica de la cultura. Ben segur que al llaüt no li costarà gaire assumir el repte, és una barca acostumada a guanyar-se la vida.

Carrer d'en Rubí, 5
Tel. 71 38 21
07002 Palma (Mallorca)

LLIBRES DE TOTS
ELS PAÏSOS
CATALANS

LLIBRES INFANTILS
I JUGUETES

LLIBRES DE TEXT

DISCOS I CASSSETTES

SERVEI
DE LLIBRES
ESTRANGERS

Pianos Can Garcias

Des de 1.951

Pere Josep Garcias
Pianer

Reparació, Restauració i Afinació

Venda i Lloguer Opció-Compra

Assessoraments - Transports

Joan Maura, Bisbe, 10
07005 · Palma de Mallorca
Tel./Fax: 971 462 016 · Mòvil: 607 891 930
www.lasguias.com/pianosgarcias

Xavi Torres

L'exemple de superació i lluita

JAUME VALLÉS

Semblança

El vaig conèixer farà quasi vuit anys. Va ésser, evidentment, en uns campionats de natació a Son Moix. Ell ja destacava com a nedador, no com ara, però ja començava a tenir un nom. Em va sorprendre la seva personalitat i el seu caràcter afable. Et tractava com si et conegués de tota la vida. En Xavi, per aquell temps, no tenia la majoria d'edat, però sí que tenia la mentalitat d'una persona centrada i adulta. Aquell al·lot, que superava les dificultats sense cap tipus de victimisme, començava a sortir pels mitjans de comunicació. Eren les primeres vegades en què el nom Xavi Torres (Palma, 1974) apareixia en els titulars del diaris de Mallorca.

Va néixer amb una amputació congènita de les quatre extremitats i pocs podien imaginar que aquell nin seria un nedador reconegut mundialment.

Tot va començar, dins la desgràcia, a casa d'uns oncles a Palma-nyola. En Xavi tenia només tres anys i jugava prop de la piscina amb

els seus cosins. Duia uns flotadors als braços per si volia nedar. Quan es va llançar a l'aigua li varen fugir i son pare en Vicenç, el va salvar de morir ofegat gràcies a la seva rapidesa en llançar-se a l'aigua. Aquest cop tan fort va propiciar que el seus progenitors no s'ho pensassin dues vegades perquè aprengué tot d'una a nedar.

Els començaments no varen ésser gens fàcils. Son pare no el deixava en cap moment. Varen ésser moments molt durs, però a poc a poc aquell nin que va estar a punt de deixar la vida en aquella piscina familiar anava aprenent cada vegada més.

La veritat és que en va aprendre, i molt bé. Tot seguit varen arribar els premis i els guardons a la seva preparació. Va començar a nedar als campionats nacionals, en els quals no va tenir rivals. Després va provar fortuna a Europa, on destacà a Anglaterra, França i Holanda, entre altres països europeus. Després arribaren les olimpíades i els mundials. Ha aconseguit com

a nedador paralímpic el campionat del món en 15 estils, a Nova Zelanda. Al joc olímpic de Sidney va obtenir tres medalles d'or: en 150 metres estils i en 4x50 lliures i estils. A Espanya ha aconseguit quasi tot els premis. A ca seva, viu a la barriada des Fortí de Palma, té més de set quilograms en metall, entre medalles, trofeus i altres premis.

La dedicació i la trajectòria esportiva d'en Xavi constitueix un clar exemple de superació i de lluita, en especial per als més joves, que veuen en ell un mirall on poder reflectir-se. És molt humà i sincer, i se li pot xerrar de qualsevol tipus de tema perquè està

al corrent del que succeeix al món.

Al seu costat sempre hi ha hagut son pare i sa mare, en Vicenç i na Joana, que li han donat suport constant; la resta ho ha posat ell amb molt de sacrifici. En els primers anys els seus progenitors varen tenir una especial rellevància, ja que el varen ajudar en tot el possible. Però ell també recorda especialment cinc entrenadors que han marcat la seva carrera esportiva: Llorenç Canyelles, Maria Castanyer, Antoni Pomar, Esperança Álvarez i Juan Carlos Gregorio.

Obviament, no tot han estat flors i violes en el seu camí cap a l'èxit. L'any 1999 no va competir perquè estava

molt cansat. Llavors es va recuperar i va tornar a la competició d'elit.

Sense cap tipus de dubte en Xavi recordarà el 2002 durant molts d'anys. Va establir –i no «va batre», ja que no existia cap tipus de marca com aquesta– un rècord que seria molt difícil de superar per una persona sense les seves discapacitats: va estar 24 hores ininterrompudes nedant a la piscina de Son Hugo de Palma. Allà, com poques vegades es pot veure a Mallorca –la gent és molt freda pel que fa a animar o a donar suport a un determinat esport– es va reunir tothom en una bauxa impressionant, des de polítics fins a nedadors desconeguts, tots varen voler estar amb ell. Tal vegada perquè ha estat el reconeixement de la seva trajectòria, immaculada i farcida de premis. No tan sols això, després d'aquestes 24 hores la gent l'atura pel carrer, ha anat convidat al Santiago Bernabeu i, en l'àmbit nacional –i ja era hora–, se'l reconeix com un campió.

Sempre està disponible per participar en qualsevol esdeveniment. Ara s'afronta a nous reptes: creuar nedant la distància que separa la Colònia de Sant Jordi de l'illa de Cabrera i acabar la carrera de Magisteri, especialitat Educació Física.

Ses Piules

Estudi
de
Perruqueria

Carrer de Navarra, núm. 3, 1r - 07003 - Palma - Tel. 971 71 80 37

Plaça Rosselló, 4A, 3r
Tel. 971 72 33 56
Fax 971 71 89 01
07002 Palma (Mallorca)

- Plànols Topogràfics
  - Medicions
  - Replanteigs
- Fotografies Aèries
  - Verticals
  - Panoràmiques
- Publicitat Aèria
- Peritatges
- Valoracions
- Projectes Agrícoles
- Estudis Mediambient

El Passeig per l'Artesania, una iniciativa per recuperar els oficis tradicionals

ANTONI OLIVER

En el marc de rehabilitació del popular barri de sa Gerreria de Palma s'ha realitzat el Passeig per l'Artesania, que agrupa una sèrie d'actuacions per revitalitzar la barriada i que també s'insereix en una experiència de formació ocupacional, d'inserció laboral i de dinamització econòmica.

L'eix del Passeig és el carrer d'en Bosch i en aquest carrer mateix es troba un edifici que és un centre multidisciplinar de tallers artesanals i després quinze tendes on s'exposen articles fets a l'escola, endemés d'altres de fets per diverses empreses artesanals. Aquesta iniciativa ha estat finançada amb fons europeus a través del programa URBAN-El Temple amb l'objectiu de fomentar actuacions innovadores que tractin de forma integrada els problemes urbans.

L'Escola d'Oficis Artesans està especialitzada a recuperar els oficis tradicionals. El centre de sa Gerreria ofereix formació permanent orientada a la inserció laboral i una formació compensatòria que està marcada per itineraris formatius individuals.

També s'organitza una escola d'estiu, un programa d'aula oberta i un programa per a joves. S'ofereixen cursos monogràfics i tallers temàtics i té un espai per divulgar i promoure l'artesanía mitjançant un servei de participació i de publicacions.

A més a més, hi ha un planter d'empreses, que és un instrument de promoció i creació d'activitat econòmica i de desenvolupament local. Aquesta oferta està situada en una zona de la ciutat amb dificultats i necessitats específiques per a la iniciativa empresarial. Es tracta d'un espai empresarial compartit, un conjunt de mòduls per a les microempreses en fase de creació o en procés de consolidació. L'objectiu és possibilitar i impulsar l'autoocupació a més de donar-hi

Unes 9.000 persones ompliren de gom a gom la plaça Major de Palma entre les 19.30 i les 24.00 hores de dissabte, dia 18 de maig de 2002, per fer una «crida a les institucions i a la societat per entre tots salvar la llengua» i per fer realitat el lema de la VIII Diada per la Llengua i l'Autogovern, «Ara, encara hi som a temps!».

Per vuitè any consecutiu la Diada per la Llengua i l'Autogovern volgué ser puntual amb la seva cita amb el mes de maig sense perdre el seu to reivindicatiu, però a la vegada sense renunciar al seu caire més festiu. Malauradament, en aquesta edició s'hagueren de donar

dos sentits adéus, un al poeta, narrador, dramaturg i intel·lectual eivissenc Marià Villangómez, referent del segle XX de les lletres catalanes, malaguanyat diumenge, dia 12 de maig de 2002; i l'altre, al músic i cantant palmèsà Bonet de Sant Pere, renovador de la música lleugera a l'Estat espanyol durant la dècada dels setantes, finat la matinada de dissabte, dia 18 de maig de 2002.

Enguany, damunt l'esquena d'Isidor Marí, director de l'Àrea d'Humanitats de la Universitat Oberta de Catalunya, i les espatlles de vuit immigrants, Llorenç Bravo (Espanya), Viorel Cunete

(Romania), Rachid Fary (Marroc), Stephane Fournier (Canadà), Madiop Miagne (Senegal), Lene Nielsen (Dinamarca), Janeth Patricia García (Colòmbia) i Cathy Sweeney (Irlanda), recaigué la responsabilitat de llançar el missatge reivindicatiu de la Diada 2002, que reclama que la llengua, la cultura i la identitat pròpies de les Illes Balears siguin els elements cohesionadors i vehiculars de la pluriculturalitat existent avui en dia a l'arxipèlag.

A més a més, la VIII Diada per la Llengua i l'Autogovern també fou el sus de quatre campanyes cíviques, impulsades per l'Obra Cultural Balear (OCB),

que finalitzaran l'any 2004: la primera, per promoure la integració cívica, social i cultural de tots els nousvinguts, «Integrar-se és estimar, conèixer i usar el català!»; la segona, per estendre l'ús social de la llengua catalana, «De tu a tu, sempre en català!»; la tercera, «Pel ple autogovern i el reconeixement de la insularitat!», i la quarta, «Per l'oficialitat del català a la Unió Europea!».

Totes aquestes reivindicacions es duguerent a terme sota el moviment ondulador de 3.000 banderetes fluorescents vermelles i grogues que el nombrós públic assistent a la Diada 2002 agità mentre es reclamava al Govern de les Illes Balears, com també a la resta d'administracions públiques de l'arxipèlag, a l'Executiu central, i a la Unió Europea un major esforç perquè es respectin els drets de la llengua, la cultura i la identitat pròpies de les Illes Balears.

Mentrestant, Rafel Estaràs, membre del grup Els Valldemossa, convidà a tothom a participar en aquesta crida entonant la cançó *Anàrem a Sant Miquel*, el poble on el poeta eivissenc Marià Villangómez impartí classes.

Però una vegada més la bauxa no es volgué perdre la gran festa sociolingüística de l'arxipèlag. Els golafres apagaren la seva fam, de franc, tastant l'espínagada i el gató més grossos elaborats mai al món, de 75 i 40 quilograms respectivament. Si encara hi havia gana, restaven 200 coques de verdures, mentre que per combatre la set provocada pel dolç i el salat es repartiren 100 litres de suc de taronja de Fruita Bona i 100 litres més de llimonada i pinya Miret. Tots aquests menjars i begudes sota el segell de Producte Balear.

Entre mos d'espínagada, coca de verdura i gató, i glop de vi, suc i refresc,

per fer millor la digestió, el grup de ballada popular Quart Creixent convidà els balladors a fer *rotlos* i S'Arrual Jazz Mort entretingué el públic amb peces de jazz i gospel. Aquestes actuacions introduïren el plat fort musical de la VIII Diada per la Llengua i l'Autogovern: el recital del cantautor català Lluís Llach. Les dues hores de concert de la veu de l'Empordà es dividiren en dues parts ben diferenciades: a la primera interpretà les seves cançons històriques, i a la segona escenificà la cantata *Germanies*, acompanyat per la veu *soul* mallorquina de Conxa Buika, el contratenor català Xavier Torra, 12 músics i 100 veus infantils dels Blauets de Lluc i de l'Orfeó Català. El punt i final a la Diada 2002 el posà de matinada la Megafesta Flaix FM Mallorca de la mà de Joan Alcalde *Dj Spider*.

En directe

M7, Televisió de Mallorca emeté en directe la VIII Diada per la Llengua i l'Autogovern. Des de les 20.45 hores fins a les 23.30 hores del vespre, tota l'illa major de l'arxipèlag balear pogué escoltar i veure les reivindicacions de la Diada 2002 demanades per Isidor Marí i vuit immigrants, i també gaudiren del recital de les cançons més representatives de la carrera artística del compositor i músic Lluís Llach i de la cantata *Germanies*. Tot això va ser possible gràcies a un equip humà format per 20 persones i un equip tècnic de cinc càmeres i una unitat mòbil, dirigits per Paula Serra, directora d'Audiovisuals del Grup Serra.

Al llarg dels primers 45 minuts, la periodista Cristina Vicente introduí la festa ludicoreivindicativa als telespectadors d'M7, Televisió de Mallorca. A més a més, entrevistà, per aquest ordre

d'aparició, el president de l'OCB, Antoni Mir; el rector de la Universitat de les Illes Balears, Llorenç Huguet; la vicepresidenta del Consell de Mallorca, Maria Antònia Vadel; el regidor d'Unió Mallorquina a l'Ajuntament de Palma, Ferran Trujillo; el vicepresident i conseller d'Economia, Comerç i Indústria, Pere Sampol; el president del Govern de les Illes Balears, Francesc Antich, i l'artista Lluís Llach. La resta de l'emissió es dedicà

en exclusiva al macroespectacle del cantautor de Verges.

Sens dubte, els 195 minuts de la retransmissió en directe de la Diada 2002 per part d'M7, Televisió de Mallorca féu possible que la gran festa sociolingüística de l'arxipèlag balear arribàs a tots els racons de Mallorca i que tothom fos partícip de la seva reivindicació, «Ara, encara hi som a temps», per entre tots salvar la llengua.

En portada

Un any més la Diada per la Llengua i l'Autogovern, que organitza des de 1995 l'OCB, obtingué una gran repercussió als mitjans de comunicació de les Illes Balears, Catalunya i el País Valencià.

Els quatre diaris mallorquins seleccionaren la jornada ludicoreivindicativa de l'OCB per obrir les seves edicions de diumenge, dia 19 de maig de 2002, com a notícia i fotografia de portada. Així, *Diari de Balears* titulà que «Prop de 9.000 persones foren un clam per la llengua i l'autogovern»; aquest rotatiu dedicà a la VIII Diada quatre planes i l'editorial. *Diario de Mallorca* subratllà que «Miles de voces por la lengua»; aquest periòdic utilitzà tres planes per cobrir aquest esdeveniment, més l'editorial i un acudit gràfic. *Última Hora* destacà que «La Diada per la Llen-

gua pide a los inmigrantes un esfuerzo para integrarse»; aquest diari explicà en tres planes els continguts de l'acte. *El Mundo/El Día de Baleares* remarcà que «Miles de personas piden en la Diada más autogobierno y protección para la lengua catalana»; aquest mitjà emprà dues planes per narrar la mobilització coordinada per l'OCB.

A més, els rotatius catalans recolliren a les seves planes la incidència de la VIII Diada. *L'Avui* reflectí «Palma celebra amb festa i reivindicacions la Diada per la Llengua i l'Autogovern». *El País* assenyalà que «Miles de personas salen a la calle en Palma en defensa del catalán». A més, el setmanari valencià *El Temps*, edició del 21 al 27 de maig (núm. 936), narrà en una plana els esdeveniments de la Diada 2002.

També la televisió i la ràdio estigue-

ren present a la Diada. Els informatius de les cadenes M7, Televisió de Mallorca, Canal 4, Sa Nostra Televisió, TV3, TVE i Antena 3 destacaren la festa ludicoreivindicativa per excel·lència de l'arxipèlag balear, igualment que les emissores de les Illes Balears i Catalunya. Cal remarcar la cobertura duita a terme per l'agència Efe i pels diaris d'Internet *Mallorcaweb* i *Vilarweb*.

Cal fer un especial esment sobre el gran ressò mediàtic que tingué la VIII Diada per la Llengua i l'Autogovern en els diferents mitjans de comunicació dels territoris de parla catalana. Explícitament, les primeres informacions sobre els objectius i els continguts aparegueren a finals del mes d'abril. El seu impacte posterior s'ha mantingut fins al dia d'avui.

Manifest de la VIII Diada per la Llengua i l'Autogovern

Crida a les institucions i a la societat:

Junts podem salvar la llengua Ara encara hi som a temps!

Amigues / Amics,

Aquí estam tots junts, una vegada més, per reafirmar la nostra voluntat de guanyar un futur plenament normal per a la llengua, per a la cultura i per a l'autogovern d'aquestes illes.

I som aquí de nou perquè sabem que no podem afluixar, perquè constatarem les dificultats que hi ha per estendre l'ús normal de la nostra llengua a tota la societat, i perquè veim com persisteix la descarada involució autoritària, classista i centralista del Govern espanyol.

Però som aquí també i sobretot perquè sabem que junts podem salvar la llengua, perquè som conscients que ara encara hi som a temps, i per això feim una crida a les institucions i a tota la societat, perquè tot és possible si actuam junts i amb decisió, si cadascú fa amb energia, responsabilitat i coratge la seva part en aquest projecte col·lectiu de llibertat i convivència.

No volem ignorar els avanços que s'han aconseguit, ni la intensificació recent dels esforços de les institucions per la normalització lingüística i cultural. És ver que cada vegada hi ha més gent que coneix i entén la nostra llengua, però precisament per això hem de reclamar que cada dia tothom la utilitzi més i millor. És cert que durant els darrers anys han augmentat els sectors favorables a la llengua, la cultura i l'autogovern; i justament per això sabem que som capaços d'anar més enllà, i aconseguir una presència més gran de la nostra llengua en tots els àmbits de la societat. La llengua catalana ha adquirit progressivament un prestigi important en el món oficial, en els mitjans de comunicació i en la producció cultural: i això precisament ens permet ser més exigents, demanar a la societat i a les institucions un nou impuls, una política més ambiciosa i un compromís més decidit amb la nostra llengua. Per això podem reclamar a totes les empreses i a tots els professionals que es decideixin d'una vegada a usar la nostra llengua en totes les comunicacions orals i escrites amb els seus clients. No hi ha dret que en molts de casos en què es fan servir diverses llengües estrangeres la

nostra sigui vergonyosament exclosa o marginada.

S'han fet accions positives, és cert. L'any passat reclamàvem un pla de xoc per la llengua, i poc després el Govern posava en marxa el Pla d'actuacions urgents. Fa poc també que s'ha constituït l'Institut Ramon Llull, fruit de la cooperació entre les Balears i Catalunya, oberta a la incorporació dels altres territoris de llengua catalana, que pot ser un instrument important de projecció internacional de la nostra cultura. La llei de comerç ha iniciat el camí cap al reconeixement del dret dels consumidors a ser atesos en llengua catalana. S'han obert perspectives interessants que temps enrere eren difícilment imaginables.

Però són tan antigues i tan fortes les tendències adverses, que encara hem d'intensificar molt més els esforços institucionals i la implicació de tota la societat. No n'hi ha prou amb les accions d'una o dues conselleries. Totes les àrees de govern, i no sols autonòmiques, sinó també insulars i locals, han de convocar i liderar un gran compromís de tota la societat amb el futur de la nostra llengua. I d'una

manera especial els municipis turístics on l'impacte de la multiculturalitat és més fort i visible.

Ho exigeixen els mateixos canvis, ràpids i profunds, de la població d'aquestes illes. Com dèiem ara fa un any, 4 de cada 10 illencs han nascut fora de les Balears. La proporció de nous ciutadans nascuts a l'estranger ha crescut en els darrers anys vertiginosament. Els col·lectius residents d'uropeus benestants i la nova immigració extracomunitària plantegen reptes nous per a la convivència intercultural. Necessitam superar les desigualtats socials i l'aïllament de cada grup cultural amb un compromís recíproc de relació intercultural, que assegurí a la vegada la cohesió social i el futur de la llengua i la cultura pròpies d'aquestes illes.

Som conscients de la nostra part de responsabilitat com a societat receptora de tots aquests nous ciutadans: sabem que hem de fer un esforç especial d'adaptació a la diversitat cultural i lluitar contra l'exclusió i les desigualtats socials. Però s'ha de reconèixer també que la nostra societat ja ha fet una part important d'aquest esforç, que hem après castellà, català i diversos idiomes, que molts de serveis públics i molts d'establiments privats s'esforcen per atendre adequadament gent de molt diverses procedències. I aquesta part de l'esforç que hem fet i volem aprofundir ens legitima per a reclamar un esforç recíproc d'adaptació dels nous ciutadans a la realitat de la terra que els acull.

I els nous ciutadans d'aquestes illes tenen també la seva part en aquest compromís de convivència: reconèixer la personalitat específica de les Balears, interessar-se per comprendre la llengua i la cultura pròpies d'aquesta terra, saber fer compatible la seva cultura d'origen amb la incorporació gradual a un projecte col·lectiu que assegurí el futur a la llengua catalana, com a llengua comuna d'ús públic.

Tots hem d'aprendre a conviure en la diversitat, a construir junts un marc de relació intercultural basat en el respecte de les diferents cultures d'origen, en la superació de les desigualtats socials i en la voluntat de compartir el sistema democràtic i la cultura específica d'aquesta terra.

I aquest compromís de convivència, que és imprescindible, exigeix que tota la societat hi participi activament. Que les institucions invoquin la responsabilitat de tothom i liderin el procés, però que els mitjans de comunicació, que el sistema educatiu, que el món empresarial, laboral i sindical, que les associacions culturals i cíviques, que tothom sense excepció promogui aquest model de convivència i cohesió social.

I per crear aquest marc compartit de comunicació i de convivència, reclamam de les nostres institucions que d'una vegada es decideixin a impulsar un sistema comunicatiu propi, que implantin una ràdio i una televisió autonòmiques amb la màxima incidència social, capaç de vertebrar aquest àmbit comú de relació per a tots els ciutadans de totes les nostres illes.

Per impulsar tot això l'Obra Cultural Balear vol llançar des d'avui mateix quatre campanyes específiques per la llengua, la cultura i l'autogovern:

— La primera, per promoure la integració cívica, social i cultural de tots els nous ciutadans, amb el lema «**Integrar-**

se és estimar, conèixer i usar el català!» Tothom té la possibilitat i la responsabilitat d'aproximar-se amb estimació a la nostra llengua, d'aprendre-la una mica més cada dia, d'usar-la més i millor cada vegada.

— Però sabem per experiència que moltes vegades els que ja podem parlar en català abandonam la nostra llengua si no la parla el nostre interlocutor. Això és molt sovint innecessari i absurd. En totes les converses, sense excepció, podem començar parlant en català. En totes les converses podem usar almenys alguna frase en català i facilitar d'aquesta manera que els altres la coneguin i l'apreguin. Tots els establiments públics poden fer alguna cosa per informar i atendre el públic en català. I tots podem exigir que ho facin. Per això la segona campanya, per estendre l'ús social de la llengua catalana, amb el lema «**De tu a tu, sempre en català!**»

— Al mateix temps, som conscients que sense competències polítiques ni recursos financers les nostres illes no poden resoldre tots aquests desafiaments de convivència intercultural. Les Balears són la comunitat autònoma amb més immigració de tot l'Estat, rebem més de 12 milions de turistes cada any, tenim uns costos específics d'insularitat i feim una substantiva aportació financera a les finances estatals. El govern de l'Estat ha d'entendre que la solidaritat és més que una paraula per fer demagògia, que s'ha d'entendre recíprocament i que reclama competències compartides en la política d'immigració i el reconeixement dels costos financers de la insularitat i del creixement de la població i de la diversitat cultural. Per això la tercera campanya, amb el lema «**Pel ple autogovern i el reconeixement de la insularitat!**»

— Finalment, com tots sabeu, la Unió Europea es troba a les portes d'una ampliació que representarà la incorporació d'onze noves llengües oficials, quasi totes de dimensions més reduïdes que el català. Aquesta ampliació coincidirà amb una reforma de les institucions europees i tot fa pensar que serà indispensable modificar el règim lingüístic actual: és una nova ocasió perquè les nostres institucions, els nostres representants polítics, i tota la societat reclamem amb força a l'Estat i a la Unió Europea que d'una vegada reconeguin el català com a llengua oficial, en peu d'igualtat amb totes les llengües històriques constitutives d'Europa. I aquesta és la quarta campanya: «**Per l'oficialitat del català a la Unió Europea!**»

Tots són objectius ambiciosos, però al mateix temps són objectius justos i possibles. Tot és possible, com dèiem al començament, si actuam junts i amb decisió, des de la societat i des de les institucions. Endavant, idò, i que la nostra força ens porti al futur de llibertat i convivència que tenim dret a aconseguir.

ISIDOR MARI

*director de l'Àrea d'Humanitats
de la Universitat Oberta de Catalunya*

Homenatge a Marià Villangómez

Diumenge passat, dia 12 de maig, a la tarda, moria als 89 anys l'escriptor eivissenc Marià Villangómez. La seva poesia ha sabut plasmar la profunda relació que hi ha entre un poble i la terra on habita, entre la gent i el país on construeix una cultura al llarg dels segles, entre cada persona i el món i la vida que l'envolta.

En la seva prosa, narrativa, descriptiva o d'assaig, ha recollit amb una sensibilitat i una precisió admirables la història, la llengua, la realitat sencera d'Eivissa i Formentera.

Les seves versions poètiques l'han acreditat com un dels millors traductors de la literatura catalana contemporània.

Mestre del poble de Sant Miquel de Balansat, professor de llengua catalana de diverses generacions, col·laborador discret i eficaç de totes les iniciatives culturals de les illes Pitiüses durant la postguerra, ha estat sempre un exemple i un referent en la lluita per la recuperació de la nostra identitat cultural i de la dignitat del nostre país.

Seus són aquests versos que molts, també fora d'Eivissa, hem agafat com a lema:

Voler l'impossible ens cal,
i no que mori el desig.

Molts m'entendreu si us dic que, en certa manera, ha representat a Eivissa i Formentera el mateix que aquí a Mallorca representava en Josep Maria Llompart.

Era indispensable dedicar-li avui unes paraules de reconeixement i d'homenatge i llegir almenys un dels seus poemes. He triat el que es titula **Terra natal**, perquè, encara que és una poesia de joventut, és com una divisa de la trajectòria que seguiria durant tota la seva vida.

TERRA NATAL

Arrelar, com un arbre, dins la terra:
no ser núvol endut d'un poc de vent.
Sobre els camps coneguts de cada dia,
veure un cel favorable i diferent.
Mirar com cau, quotidià, el crepuscle,
cada cop renovant-me el sentiment.
Damunt la terra nostra i estimada,
del cor neixen el pi, l'aire i l'ocell.
El blanc record de la infantesa hi sura,
i ha de fer bo, aquest sol, als ossos vells.
Vull escoltar-hi aquest parlar que arriba
de molt antic als llavis de la gent.
El meu amor, la ferma companyia,
vull somiar-hi, entre la mar i el vent.

(del llibre *Elegies i paisatges*, 1933-1943)

«És necessari q

«Sa cosa més natural des

«La llengua és el patrimoni
català sigui una llengua de con

«Està bé que es mallorquins xe

«Un dia vaig demanar un talla
sí, p

«Jo aprenc mallo

«Es nouvinguts hem c

«Vull fer
al

Frases dels immigrants

Llorenç Bravo (Espanya):

«Que els dirigents socials ens adonem de la nostra responsabilitat de defensar el patrimoni lingüístic de la nostra terra.»

Viorel Cunete (Romania):

«El món és aprendre sa llengo des lloc on vius. Si no aprens s'idioma, te perds moltes coses.»

Rachid Fary (Marroc):

«De cada nació i els mallorquins han de defensar la seva i estar-ne orgullosos. Esper que el neixement i no d'ignorància, que Madina Mayurqa sigui una terra d'acollida i no de rebuig.»

Stephane Fournier (Canadà):

«Parlarem amb es turistes en es seu idioma. Però noltros, es nou mallorquins, no som turistes. Per favor, xerrau mallorquí amb noltros.»

Madiop Miagne (Senegal):

«At i me varen dir: ¿por qué me lo pides en mallorquín? O sigui, en castellà, en alemany o anglès, però en mallorquí, no! Això no és així! Tot es pot fer en mallorquí.»

Lene Nielsen (Dinamarca):

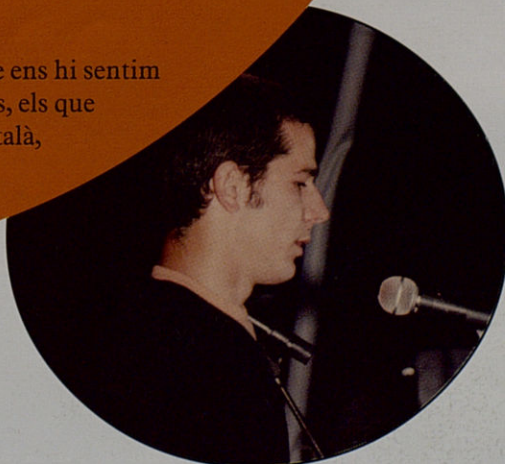
«Aquí a un curset i veig que es mallorquins t'accepten millor, i pas molt de gust.»

Janeth Patricia García (Colòmbia):

«D'aprendre sa vostra llengo i cultura, de sa mateixa manera que voltros respectau sa nostra. Ser tolerants enriqueix es pobles.»

Cathy Sweeney (Irlanda):

«Una crida a favor de la solidaritat lingüística. I vull que ens hi sentim ludits tots: els que ara som aquí, els que ja hi éreu abans, els que acaben d'arribar, i els que encara han de venir. El català, llengua de tots! El català, llengua de futur!»

Lluís Llach. De la "gallina"

El cantautor català Lluís Llach repassa la seva trajectòria musical a través de les seves cançons històriques, que culminà amb la interpretació de la cantata *Germanies*, única actuació a Mallorca i darrer cop que s'ofereix aquesta obra davant un auditori. D'aquesta manera, es posà el colofó triomfal a una nit màgica que tingué com a protagonistes les 9.000 persones que donaren un suport unànime a les reivindicacions de la VIII Diada per la Llengua i l'Autogovern, coordinada per l'Obra Cultural Balear.

Al llarg de les tres hores de concert que lliurà la veu de l'Empordà, entre les 21.30 i les 23.30 hores, el públic, que estibà la plaça de Major de Palma, aplaudí en tot moment les peces que tocà i cantà l'interpret de Verges, com també els seus comentaris irònics, satírics i crítics.

L'escriptor mallorquí Biel Mesquida va ser l'escollit per explicar al públic el macroespectacle *Germanies*, cantata de set cançons («Vinc de molt lluny», «Jo hi sóc si tu vols ser-hi», «Mireu-me els ulls», «Canto l'amor», «Vull somiar el demà», «Dóna'm la mà» i «Vinc a dur-te amb la veu un cant d'esperança»), escrita pel poeta català Miquel Martí Pol i musicada per Lluís Llach, que relata el passat, el present, el demà immediat i el futur dels territoris de parla catalana.

Els diferents registres i matisos de la veu de la mallorquina Conxa Buika captivà l'auditori i provocà l'aflorament de la complicitat amb Lluís Llach i dels sentiments entre els milers de persones que l'escoltaven.

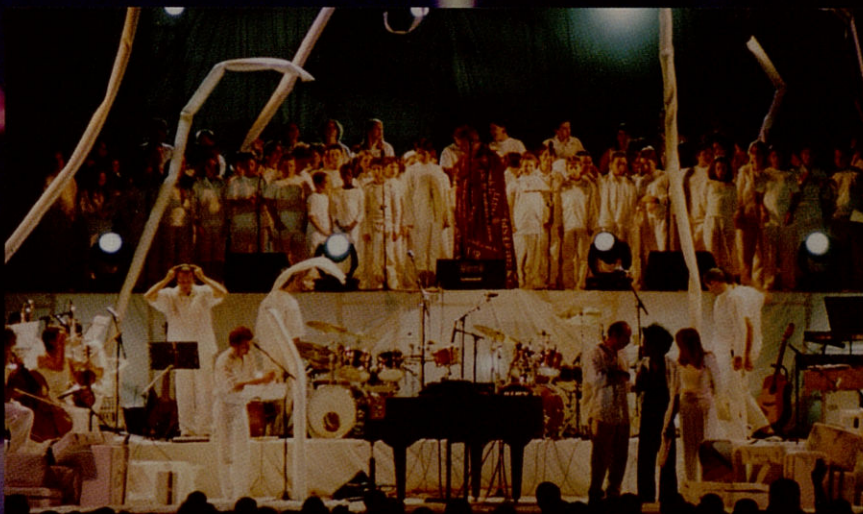
Lluís Llach, Francesc Antich, president del Govern balear, i Antoni Mir, president de l'OCB, poc abans de començar l'actuació del cantant a la plaça Major plena de gent.

ta" a *Germanies*

Lluís Llach desgranà a la primera part del seu recital temes tan representatius de la seva carrera musical com són «El cafè antic», «Fabià», «La Lluna», «El mateix Liceu», «La gallineta» (amb arranjaments nous), «Astres», «Porrera» i «Com un arbre nu».

El cantautor català interpretarà *Germanies* a la segona part del seu concert i qualificà d'«un somni tancar la gira de la cantata a Palma». En aquest macroespectacle intervingueren el passat, «l'ànima d'un país al llarg del temps»: el contratenor Xavier Torra; el present, «el concepte de país sota la visió progressista dels darrers vint anys»: Lluís Llach; el demà immediat, «un cant d'amor a les persones i a un país des de la vessant de la diversitat, la integració i la tolerància»: Conxa Buika, i el futur «dels territoris de parla catalana»: 100 veus infantils dels Blauets de Lluc i l'Orfeó Català. Tots aquests artistes acompanyats per 12 músics. A més a més, es necessita un escenari de 300 m², 35.000 i 200.000 watts de so i llum.

Teca, paradetes i música

Quinze organitzacions (ecologistes, culturals, estudiantils, sindicals i polítiques, entre d'altres) posaren a l'abast de les 9.000 persones que participaren a la VIII Diada per la Llengua i l'Autogovern els seus productes en català. Alhora, mentre la gent passejava entre les diferents paradetes, també hi hagué temps per fer un mos de la gegant espinagada de 75 kg, elaborada pel forner Toni Bosc del Forn Dolç sa Pobla, i l'enorme gató de 40 kg, cuinat per l'Associació de Forners i Pastissers de les Illes Balears al Forn des Pla de na Tesa. Tot i això, encara hi havia més per menjar i també per beure, tot de franc: 200 coques de verdura, 100 litres de suc de taronja de Fruita Bona i 100 litres més de llimonada i pinya Miret (productes sota el segell Producte Balear). Els encarregats de fer digerir de la millor manera aquest berenar foren el grup Quart Creixent, que sota els seus acords de música tradicional s'envoltaren d'una ballada popular, i S'Arrual Jazz Mort, que ens portaren a New Orleans a ritme de *gospel*, jazz i *blues*. Mentrestant, els nins gaudiren de valent al Racó dels Jocs del Món.

Dissabte, dia 18 de maig de 2002, va ser el moment ideal per elegir diferents articles o cursos relacionats amb la cultura tradicional i popular de les Illes Balears. Triareu el vostre?

El Punt d'Informació Itinerant de l'OCB i de Joves de Mallorca per la Llengua també s'instal·là a la plaça Major de Palma perquè el públic assistent s'interessàs per les campanyes cíviques que tiraran endavant fins al 2004.

Els nins i les nines que passaren el capvespre de dissabte a la Diada 2002 també tingueren la seva festa i espai particular, el Racó dels Jocs del Món, on se'ls donà a conèixer de quina manera s'entretén la quitxalla d'altres països.

Quart Creixent, mitjançant la música folklòrica, i S'Arruall Jazz Mort, a través de ritmes nord-americans, feren ballar i cantar els milers de persones que es reuniren a la festa sociolingüística per excel·lència de l'arxipèlag balear.

En total 6.000 persones menjaren un tros de la megaespinagada poblera (4 m² de superfície i 75 kg de pes: 38 kg de pasta; 19 kg de ceba tendra, col, oli, pebre bo, pebre vermell, porro i sal, entre d'altres; 12 kg de llom de porc, i 6 kg de panses) i del macrogató marratxiner (1,2 m de diàmetre, 14 cm de gruixa i 40 kg de pes: 18 kg d'ametlla mallorquina, 15 kg de sucre, 360 ous, 32 llimones ratllades i 100 grams de canyella). Déu n'hi do! I encara en faltà!

Ara, encara hi som a temps!

9.000

mallorquins, conscients de la feinada que encara roman per fer en favor de la llengua, la cultura i la identitat pròpies de les Illes Balears, se sumaren a la crida de la VIII Diada per la Llengua i l'Autogovern «a les institucions i a la societat per entre tots salvar la llengua», i també deixaren palès que «Ara, encara hi som a temps!». Però aquests missatges també foren compartits un any més pels màxims responsables del Pacte de Progrés, ja que no faltaren a la cita convocada per l'Obra Cultural Balear el president de les Illes Balears, Francesc Antich, i el vicepresident de l'Executiu illenc, Pere Sampol, entre d'altres. Cal subratllar l'assistència de la delegada del Govern, Catalina Cirer.

Els infants són els qui fan possible que «Ara, encara hi som a temps». I és que ja ho diu l'himne de Mallorca, *La Balanguera*: «De tradicions i d'esperances / tix la senyera pel jovent / com qui fa un vel de nuviàncies / amb cabelleres d'or i argent. / De la infantesa qui s'enfila, / de la vellura qui se'n va».

La plana major del Govern de les Illes Balears se situà a primera fila per no perdre detall del concert de Lluís Llach.

Joan Alcalde *DJ Spider* posà el punt i final a la Diada 2002 amb la Megafesta Flaix FM Mallorca. Amb els seus *putrums*, *putrums* despertà la plaça Major del seu viatge temporal per *Germanies*.

Fent una visita a l'escola i a les tendes tallers es poden veure els productes i la feina que realitzen els artesans i aprenents.

suport mitjançant una estructura estable i un servei d'informació i d'assessorament que faciliti les iniciatives emprenedores.

Pel que fa a l'escola, en l'actualitat té un total de 109 alumnes. S'hi imparteixen 10 cursos: costura i vestits tradicionals mallorquins (12 alumnes), encuadernació nivell A (14 alumnes), encuadernació nivell B (9 alumnes), restauració i recuperació de mobles nivell A (13 alumnes), restauració i recuperació de mobles nivell B (13 alumnes), formació bàsica I (6 alumnes), formació bàsica II (6 alumnes), ceràmica (10 alumnes), joieria A (7 alumnes) i joieria B (8 alumnes). A pràctiques de vidre, ceràmica, cuir, restauració i encuadernació hi assisteixen 11 alumnes més.

En el curs actual hi ha hagut 413 persones que han sol·licitat assistir a algun curs, amb un total de 810 peticions. De les 413 persones interessades a fer algun curs, 199 estaven en situació d'atur, 155 treballaven i 10 eren pensionistes. Aquesta iniciativa depèn del Con-

sorci Mirall Palma Centre de l'Ajuntament de Palma. Respecte de les inversions realitzades l'any 2001 en aquest projecte, s'ha de tenir en compte que no s'han graduat per pressuposts anuals, sinó que s'han finançat mitjançant una operació de crèdit i s'han desenvolupat com si fos un pressupost plurianual. La inversió total és de 605.382,95 euros.

D'aquesta quantitat s'ha pagat l'any 2001 un total de 276.753 euros. Les inversions més importants de l'any 2001 varen ser l'adequació dels locals (137.473 euros) i el condicionament de la plaça (49.403,50 euros).

Amb vista a l'any 2002, es preveuen una sèrie d'actuacions encaminades a consolidar el projecte. D'aquestes quantitats, un cinquant per cent l'aporta la Unió Europea; un vint-i-cinc per cent, la comunitat autònoma, i l'altre vint-i-

cinc per cent, l'Ajuntament de Palma.

S'ha creat l'Associació d'Artesans, presidida per Joan Rosselló, i ara les actuacions s'adrecen a potenciar els productes fent iniciatives per difondre aquesta producció i

El barri era una de les zones de la menestralia tradicional de Palma

incloent el Passeig de l'Artesania entre els circuits comercials de la ciutat.

Per facilitar els itineraris per la zona, se senyalitzarà l'itinerari turístic dissenyat per a la zona URBAN, que inclou com a element destacat l'Escola d'Oficis Artesans i el Passeig per l'Artesania. Aquesta actuació està inclosa en el conveni amb l'Institut de Desenvolupament Industrial (IDI).

Una altra iniciativa que durà a ter-

Josep Lluís Bestard, gerent de l'Associació d'Artesans, explica que es potenciaran les actuacions adreçades a incrementar les visites a la zona.

me l'Ajuntament serà prorrogar el termini dels lloguers fins que s'acabi la senyalització de l'itinerari turístic i inclou el passeig en el plànol que es distribueix a les oficines municipals de turisme.

En l'actualitat es realitzen dues visites setmanals organitzades, però aquest aspecte es pot incrementar i es pot arribar a acords amb majoristes de viatges perquè incloguin el Passeig i l'Escola entre els itineraris de visites pel centre històric.

Seguint amb aquestes iniciatives s'estan organitzant visites guiades a l'escola i als tallers de ceràmica, vidre i al Passeig. Aquesta activitat s'ofereix a diversos col·lectius. S'ha convidat a fer la visita a un total de 138 associacions i clubs de la tercera edat, setanta centres d'educació secundària i tres

centres d'educació d'adults.

Per potenciar les activitats dels artesans està previst que realitzin els dissabtes una mostra de les seves activitats a la plaça Llorenç Bisbal i a la plaça de l'Artesania. El Consorci Mirall Palma Centre ha obert una decidida línia d'actuació en favor de l'associació d'artesans. Se sol·licitaran a la Conselleria d'Indústria les ajudes necessàries per millorar la infraestructura comercial del Passeig i s'acudirà a les convocatòries d'ajudes que anualment realitza la Conselleria. Per preparar la documentació necessària per obtenir les ajudes, els artesans comptaran amb la col·laboració de l'Ajuntament de Palma.

El gerent del Consorci Mirall Palma Centre, Jeroni Sáiz, afirma que el projecte té un caire de «rehabilitació in-

tegral de la zona» i per això és important potenciar els aspectes de formació ocupacional, inserció laboral i orientació laboral, i impulsar també programes d'aprenentis d'oficis. També s'ha d'atreure la gent perquè entri al barri i aquest Passeig sigui una cosa viva. Sáiz destaca que en un any s'han rebut 817 visitants i que s'han de potenciar les visites amb la col·laboració de tots. S'ha dut a terme una campanya de promoció en la qual s'han invertit més de 38 mil euros i ara les iniciatives es destinen als contactes amb els majoristes de viatges i col·lectius interessats a conèixer aquesta iniciativa.

Sáiz destaca que «hi ha quinze tendes tallers, dotze dedicades a taller, dues a multiart, una a productes alimentaris de producció ecològica i que tenen

**ESPECIALISTES
EN ARTICLES
DE MUNTANYA,
CÀMPING, ESQUÍ
I ESCALADA**

T'equipem per l'aventura

**ES
REFUGI**

Via Sindicat, 21 (pati interior)
Palma

Tel. 971 71 67 31

Fax 971 71 85 97

refugi@detallsport.es

Al barri hi ha quinze tendes tallers, dotze dedicades a taller, dues a multiart, una a productes alimentaris de producció ecològica i que tenen denominació d'origen, i una altra, a la producció artesana.

denominació d'origen, i una altra a la producció artesana

Per la seva banda, Josep Lluís Bestard, gerent de l'Associació d'Artesans, destaca que es potenciaran les actuacions adreçades a incrementar les visites i que es comercialitzen productes d'artesans fets a l'escola i pels aprenents, endemés de productes d'artesanía en general, però sempre relacionats amb els productes propis de l'illa.

Fent una visita a l'escola i a les tendes tallers es poden veure els productes i la feina que realitzen els artesans i aprenents. Quant a les botigues, n'hi ha d'objectes de fang, de vidre artístic, de reciclatge de productes, d'objectes de fusta, de paper, de joies, d'estampació, de teixit i de pell. Aquesta

iniciativa de rehabilitació integral del barri s'insereix en un seguit d'actuacions, com el centre social i la rehabilitació urbanística, que tenen com a objecte que la gent torni a viure a sa Gerreria.

Aquest barri era una de les zones de la menestralia tradicional de Palma. La trama d'aquests carrers és d'origen medieval i a la zona es varen instal·lar tradicionalment forns per fer objectes de fang, ferreries i altre tipus de petites indústries artesanies.

Però a poc a poc la zona es va degradar i ha estat i és en l'actualitat una part del barri xinès de la ciutat. Malgrat la problemàtica social que hi ha a la zona, s'ha recuperat una part del barri. El que passa ara és que «no hi va gaire gent encara», destaca el gerent de l'Associació d'Artesans, enca-

ra que la zona on està situat el Passeig de l'Artesania i l'Escola d'Oficis Artesans no es pot qualificar d'inssegura, sobretot de dia.

L'esforç que està fent l'Associació d'Artesans va encaminat a aquest increment del nombre de visitants i a potenciar les activitats, com demostracions, organització de mercats, etc.

Tot plegat té l'objectiu de recuperar oficis tradicionals i també de caràcter històric del popular barri de Palma. Un barri que té uns grans problemes socials i que s'ha vist abandonat, a poc a poc, per la població tradicional. Ara s'intenta que la gent torni al barri i que cobri una vida pròpia, al marge de l'ambient marginal que durant anys ha dominat la zona.

Embat
Llibres

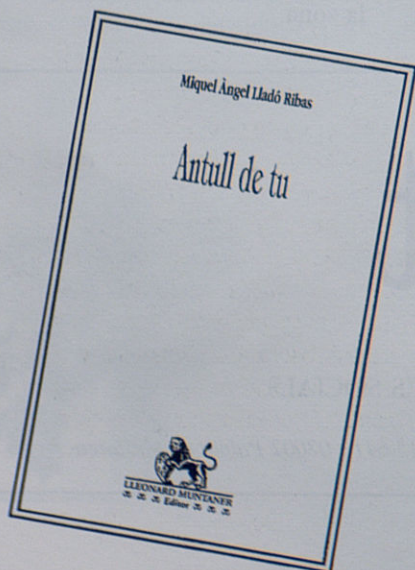
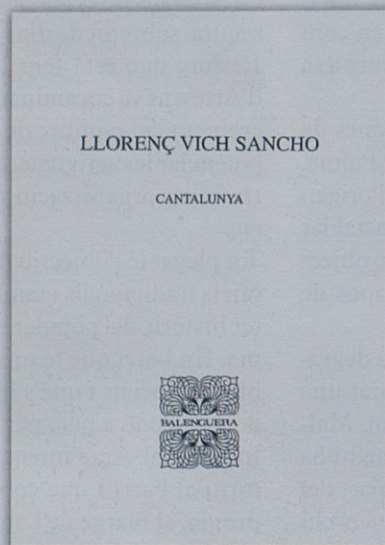
PEDAGOGIA - PSICOLOGIA - CIÈNCIES SOCIALS

Pge. Papa Joan XXIII, 5-E • Geranis Centre - Tel. 971 713 350 • Fax 971 215 641 • 07002 Palma de Mallorca

Poetes d'ara: Miquel Àngel Lladó, Llorenç Vich i August Bover

PERE ROSELLÓ BOVER

Quant al nombre de lectors, potser la poesia avui és el gènere literari més minoritari; però, pel que fa al nombre d'autors que s'hi dediquen, a l'edició d'obres i a la diversitat de propostes, sens dubte compleix un paper crucial en les nostres lletres. En els darrers mesos ha aparegut un gran nombre de llibres que, en conjunt, ens revelen que la poesia catalana es troba en un bon moment. Els tres poemaris que aquí comentam en són una mostra.

Encara que la dedicació de Miquel Àngel Lladó Ribas a la poesia sigui força recent, els seus llibres publicats ens palesen un poeta amb veu pròpia, que sobretot escriu perquè té moltes coses a dir. *Antull de tu*,¹ aparegut recentment, està format per quaranta poemes d'amor, que el poeta dedica a la seva estimada, «perquè et deixes estimar». Tot i que el volum estigui dividit en tres parts («De l'amor», «Dels gestos» i «De les paraules»), és un llibre completament unitari, sobretot perquè la coherència li ve imposada pel tema i pel plantejament del quefer poètic que l'autor fa.

El poemari s'inscriu en una línia de poesia amorosa que aprofundeix en els sentiments del poeta envers la persona amada, tot defugint tant la simple galanteria com l'eroticisme més primari. El poeta sap que les seves mans i les de l'estimada «s'han unit més enllà / del que autoritzen els sagraments», perquè per a ell l'amor és quelcom

tan extraordinari que, fins i tot, li fa posar en dubte la infal·libilitat de l'aritmètica. Encara que el prologuista compari l'obra de Miquel Àngel Lladó amb l'amor cortès de la poesia trobadoresca –amb la qual sí coincidiria en el fet d'esser una ofrena o un homenatge a l'estimada–, ens sembla més propera a la poesia de Pedro Salinas, de Joan Maragall i, evidentment, de Miquel Àngel Riera, al qual al·ludeix en el poema «T'estim, però no me'n fot». Lladó coincideix amb aquests poemes en el fet de concebre la poesia com una reflexió sobre l'experiència amorosa, expressada amb un llenguatge planer i, alhora, altament connotatiu. El despullament formal el duu a renunciar a la mètrica i a la rima, però no a la cadència del vers i a la recerca dels lligams semàntics. En canvi, a *Antull de tu* no hi ha el component purament formal, rígid i protocol·lari, que singularitza les obres dels trobadors medievals.

Com els altres reculls de Miquel Àngel Lladó (*Jardí de quarantena*, 1999; *Illa Corberana*, 2000, i *L'inquilí del gel*, 2002), ens trobam davant una poesia que destaca sobretot per la transparència significativa i per la transmissió de l'emotivitat. En els seus poemes, escrits sempre en vers lliure, Lladó explora els significats dels mots, sense recórrer a imatges complicades ni a gaire recursos tècnics. Així, les paraules adquireixen una significació especial, que ens fan comprendre que els textos que llegim són realment poesia de debò. Lladó, en un treball de simplificació i de recerca de l'essencial, posa

¹ Miquel Àngel LLADÓ RIBAS, *Antull de tu* (Palma: Lleonard Muntaner editor, 2001).

² Llorenç VICH SANCHO, *Cantalunya* (Mallorca: Editorial Moll, 2002).

³ August BOVER i Salvador ALIBAU, *L'hivern sota el Cadí* (Tarragona: Arola editors, 2001).

en relleu tota la riquesa semàntica dels mots emprats, «de manera que –com diu Eduard Miró al pròleg– fins i tot les comes i els punts sembla que parlen». El resultat és un llenguatge d'un alt valor poètic, que en algun moment frega la col·loquialitat i s'acosta perillosament als límits del prosaisme, però que sempre, tanmateix, excel·leix per una diafanitat que possibilita la lectura fins i tot als lectors menys avesats a la poesia.

Catalunya,² de Llorenç Vich Sancho, està format per vint-i-nou poemes de catorze versos mesurats, amb un predomini dels decasíl·labs, però sense rima, per la qual cosa es podrien considerar sonets «visuals». Tanmateix, la forma triada només respon a la voluntat del poeta de limitar-se, tot encabint les seves idees i sentiments en uns límits. *Catalunya*, com d'alguna manera ens suggereix el títol, combina l'al·le èpic amb l'expressió d'un rerefons essencialment líric, que li permet introduir records personals en algunes composicions.

Ens trobam davant un clam patriòtic, que neix de l'amor del poeta envers el país, per la qual cosa el poemari es presenta com una història d'amor. Com diu al poema final, «Fou un amor, i això sempre és important». Els versos de Llorenç Vich ens sorprenen per l'esperança que ens comuniquen des del principi i al llarg de tot el poemari: el poeta confia en l'arribada d'«un abrivat jorn / delerós de la frescor usurpada», en el recobriment «d'aquell vell urc, que les estranyes / urpes mai no acabaren d'extirpar», que ens ha de conduir a una victòria sense «sang ni plor». La tensió èpica de la lluita, que el porta a usar un lèxic ric i vigorós, amara els versos de *Catalunya*, que sovint oscil·len entre sentiments oposats, com l'enyor del passat («l'antiga sentor d'englantina») i el dolor del present, la vida i la mort o la guerra i la pau. L'optimisme del poeta fins i tot li permet usar de la ironia envers aquells que només tenen actituds negatives, tant els pessimistes i els incrèduls com els que viuen d'una nostàlgia

inoperant –«I ploren els vells musols / de no tenir arbre per pàtria»–. Davant d'ells el poeta defensa l'esperança i el valor com una arma infal·lible. Ara bé, Vich sap que l'enemic sempre és a l'aguait, tot esperant el moment de la nostra defallença. D'aquí el sentit dels versos: amb la paraula el poeta vol mantenir viva l'esperança del país i «encendre el foc de ma nissaga», puix que se sent solidari amb els seus coterranis i és conscient del perill de destrucció que pesa sobre nosaltres («Jo he vist la Seu incendiar-se»).

Però, igualment, aquesta pàtria dissortada esdevé la seva amada, per a la qual en l'insomni nocturn cerca la paraula que l'ha d'enamorar. Per aquest motiu, *Catalunya* conté versos d'una bellesa indiscutible, que sovint revelen la lectura dels nostres clàssics, des d'Ausias March fins a J. V. Foix o Salvador Espriu: «vull sotmetre mon cor al pensament», «puix no és altre el plaer dels homes / que desfer-se del vetust i sagnar el novell», «perquè s'alcin ben lluentes les espigues»... Tot sabent-se immers en una tradició vigorosa, el poeta invoca els poders de l'arpa que ens han de tornar la fe i el seny perduts i, amb ells, l'esplendor que anhelam per a la nostra terra.

*L'hivern sota el Cadí*³ recull quaranta de poemes d'August Bover, escrits en la forma de la tanka japonesa, juntament amb denou aiguades del pintor Salvador Alibau. A més, el llibre va acompanyat d'un pròleg de Joan Alegret, que l'explica amb minuciositat i el situa en el context de la tradició catalana del conreu de la tanka, i d'unes paraules de J. Corredor-Matheos sobre el vessant gràfic del volum. L'edició és acompanyada d'una traducció al castellà, a l'anglès i al japonès. A més, ens trobam davant un llibre que, per la bellesa i les característiques de l'edició, sembla tenir un valor d'objecte, quasi com si es tractàs d'una obra per a bibliòfils.

L'hivern sota el Cadí ens presenta una poesia d'impressions paisatgístiques, fruit de la contemplació del Pirineu, plena de vitalitat i de notes

personals, tot i l'aparent fredor de la tanka. El llibre anterior d'August Bover, *En pèlag d'amor* (1999), ja es caracteritzava per posar èmfasi en la relació diguem-ne sentimental entre el jo poètic i el paisatge, en aquest cas de les Balears. Ara Bover ens acosta a un entorn molt diferent: la muntanya, completament nevada a l'hivern, amb els animals que hi viuen i el llegendari que la tradició popular hi associa, però no exempta d'elements moderns (un helicòpter, el telèfon mòbil, l'esport de l'esquí, un jeep, un tractor, etc.) que l'apropen a la nostra realitat. Així, ja el primer vers de *L'hivern sota el Cadí* s'obre amb el «Batec de pales» d'«Un helicòpter» que «va seguint la carena». El llibre es divideix en tres parts d'extensió desigual: la primera, titulada «La muntanya», està formada per dotze tanka que descriuen el paisatge del Cadí i narren el pas de la tardor a l'entrada de l'hivern amb l'aparició d'una nevada, que dóna pas a la secció següent; la segona part, «La neu», constituïda per nou poemes amb el motiu comú que li dóna títol, conté una major presència dels elements humans i explicita molt més el lligam entre el poeta i l'entorn; finalment, «La vall» està formada per denou peces, en les quals hi ha una major subjectivitat del poeta. Hi són constants els personatges anònims del poble (infants, avis, pagesos, un capellà, etc.), així com les referències llegendàries de la tradició popular (les rondalles, les bruixes, el Comte Arnau, els Reis Màgics, etc.). El poeta comprèn que, en aquest ambient, «Un món màgic pren vida / tot penjant dels clemàstecs». La natura mateixa s'encarrega de crear aquesta sensació de meravella, ja des del primer poema de «La Vall», amb els llamps que il·luminen les cingleres «on les bruixes dansen». Com la vida lenta que el poeta ha tastat a la muntanya, *L'hivern sota el Cadí* ens convida a una lectura pausada d'aquests poemes breus, d'una perfecció absoluta, que ens suggereixen constantment un devessall d'imatges i de sensacions i ens transporten a un món real i alhora màgic.

El Defensor del Poble constata que no s'ha desenvolupat el REB per motius polítics

El Defensor del Poble espanyol, a instàncies del Govern de les Illes Balears, ha investigat les raons de la manca de desenvolupament del Règim Econòmic de les Illes Balears (REB), aprovat la passada legislatura i que segueix sense omplir-se de contingut. Segons Enrique Múgica, el motiu radica en la nul·la voluntat del Govern central, que no sembla tenir cap intenció de dur-lo a la pràctica, almanco a curt termini. El Defensor del Poble, en el seu informe, constata que no hi ha cap impediment tècnic per complir el que marca el REB, sinó que es tracta d'un problema de voluntat política.

Al mateix temps, el passat dimarts dia vint-i-tres

d'abril, el Parlament balear aprovava, a instàncies del PSIB, tres propostes per omplir de contingut el REB, que van des de la reclamació d'una prioritització en les inversions en infraestructures bàsiques en carreteres, obres hidràuliques, parcs naturals..., fins a la petició de la constitució immediata de la comissió mixta sobre transport aeronàutic, que encara no s'ha creat, passant per una adequada dotació pel desenvolupament del tren a Mallorca. La setmana següent se n'aprovà una altra que instava el Govern central a posar en marxa les mesures que preveu el REB en l'àmbit de la sanitat.

Turisme amb rostre humà

Mossèn Bartomeu Bennàssar és l'autor del llibre *Turisme amb rostre humà*, publicat recentment dins la col·lecció Publicacions del Centre d'Estudis Teològics de Mallorca. Es tracta de la continuació de l'obra del mateix autor *Procés al*

turisme, mitjançant el qual Bartomeu Bennàssar realitzà una minuciosa anàlisi de la problemàtica creada pel fet turístic dins la societat balear.

L'obra fa una reinterpretació del turisme en clau religiosa.

No es tracta només de viatjar a llocs per conèixer-ne els monuments o gaudir

de les platges, sinó que, tal com indica el subtítol, el turista s'ha de convertir en un viatger i un visitant, en el sentit que ha de conviure amb els visitats i confraternitzar amb ells. D'aquesta manera el

turisme es converteix en una eina de coneixement entre pobles i cultures que pot contribuir a la fraternitat i la pau internacional.

Alhora, els acollidors no poden veure el turista només com una persona a la qual s'han de treure

els doblers, sinó que han de veure'l com un germà amb el qual compartir els béns naturals i culturals de què disposen.

És, en definitiva, una obra de divulgació de la doctrina social de l'Església catòlica i la seva aplicació al sector econòmic més important de les Illes Balears.

Mossèn Bartomeu Bennàssar demostra un gran coneixement del tema, tant des del vessant teològic com des dels vessants més pròpiament culturals i socials. Recomana-

TURISME AMB ROSTRE HUMÀ
EL TURISTA: UN VIATGER I UN VISITANT

Bartomeu Bennàssar

Publicacions del Centre d'Estudis Teològics de Mallorca

31

Campanya per a l'ús de programari lliure a les administracions públiques

Softcatalà, l'empresa sense ànim de lucre dedicada a crear programari en català, és un dels impulsors d'una campanya per utilitzar programari lliure a les administracions públiques.

El programari lliure és el conjunt de programes informàtics que, atesa la seva llicència, no tenen restriccions legals que en limitin l'ús, la modificació o la redistribució, al contrari que el programari de llicència propietària, que està subjecte a diverses limitacions: s'ha de pagar la llicència, hom està en certa manera lligat a l'empresa que el fabrica (p. ex., per a les actualitzacions, per a complements, etc.).

Softcatalà defensa els avantatges que l'ús del programari lliure pot tenir per a la nostra llengua, atès el fracàs del fet que la Generalitat de Catalunya hagi pagat a Microsoft per finançar la creació de versions en català del sistema operatiu Windows. Cada vegada, el resultat ha estat decebedor, princi-

palment a causa que, en poc temps, les versions en català esdevenien obsoletes i no hi ha hagut cap voluntat per part de Microsoft per actualitzar-les. En aquest aspecte, la Generalitat ha estat supeditada a les condicions que Microsoft li ha imposat com a propietària del programari. En canvi, en el món del programari lliure, entitats com Softcatalà o usuaris individuals han aconseguit crear i mantenir programes traduïts al català amb èxit reconegut. Moltes d'aquestes traduccions han estat possibles gràcies al fet que el programari no tenia limitacions legals en aquest sentit.

Es pot signar el manifest, així com descarregar programari en català, al web de Softcatalà: www.softcatala.org

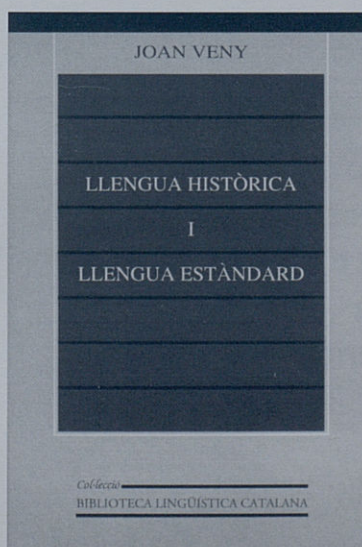

Nou llibre del doctor Joan Veny

Sota el títol de *Llengua històrica i llengua estàndard*, la Universitat de València ha publicat el darrer llibre del doctor Joan Veny, eminent filòleg i un dels més grans experts en dialectologia catalana. Es tracta d'un estudi sobre les dues cares de la llengua: la llengua històrica, formada pel conjunt de dialectes que la conformen, i la llengua estàndard, que permet la comunicació entre tots els seus usuaris, el cultiu literari i l'adaptació als progressos tecnològics. El professor Veny constata que la llengua històrica catalana actual està caracteritzada per una notable unitat. Enfront d'altres dominis lingüístics, es nodreix de dos vessants, per una part la tradició secular nodrida d'elements genuïns i alguns trets forans ben assimilats, amb una part de lèxic patrimonial cada cop més oblidat per l'abandó de la cultura rural que la vertebrava, i el vessant de contacte entre llengües que, per mor d'una pressió política i administrativa de segles i una presència massiva d'immigrants ha provocat una diglòssia generalitzada amb el castellà, especialment als nuclis urbans.

La llengua catalana estàndard, per la seva part, s'ha elaborat, i s'està elaborant, amb respecte vers els grans dialectes, en dinamitza el elements genuïns amb vigència d'ús i sense connotacions de vulgarisme, s'hi incorporen els neologismes necessaris segons les regles de la pròpia llengua i se seleccionen les interferències castellanes segons criteris científics. El català estàndard és, amb les paraules de l'autor, «una llengua equilibrada entre tradició i modernitat, entre fidelitats

a les arrels i vel·litats amb la llengua convivent que, d'altra banda, duu camí de convertir-se en una companya inseparable».

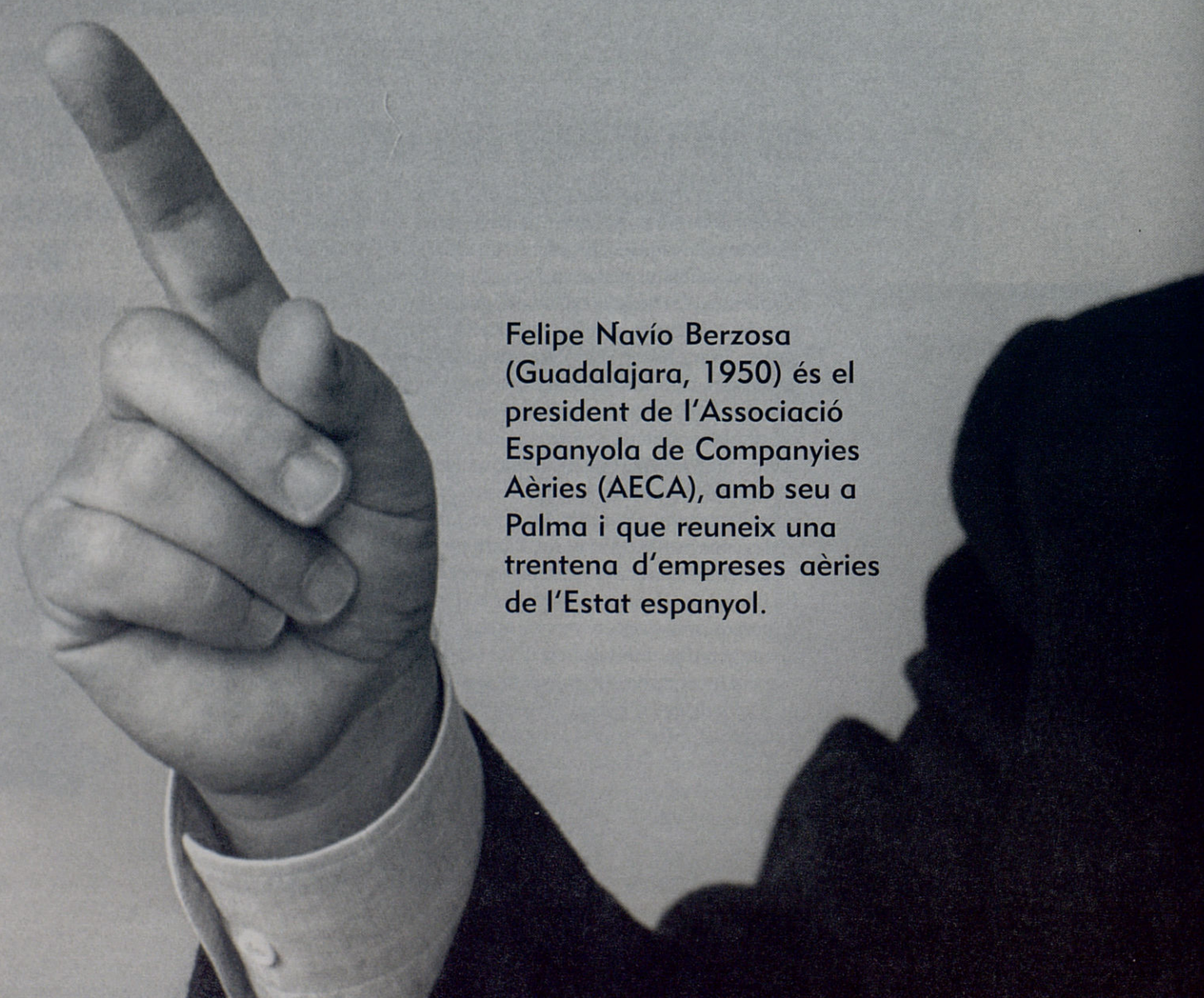

Felipe Navío

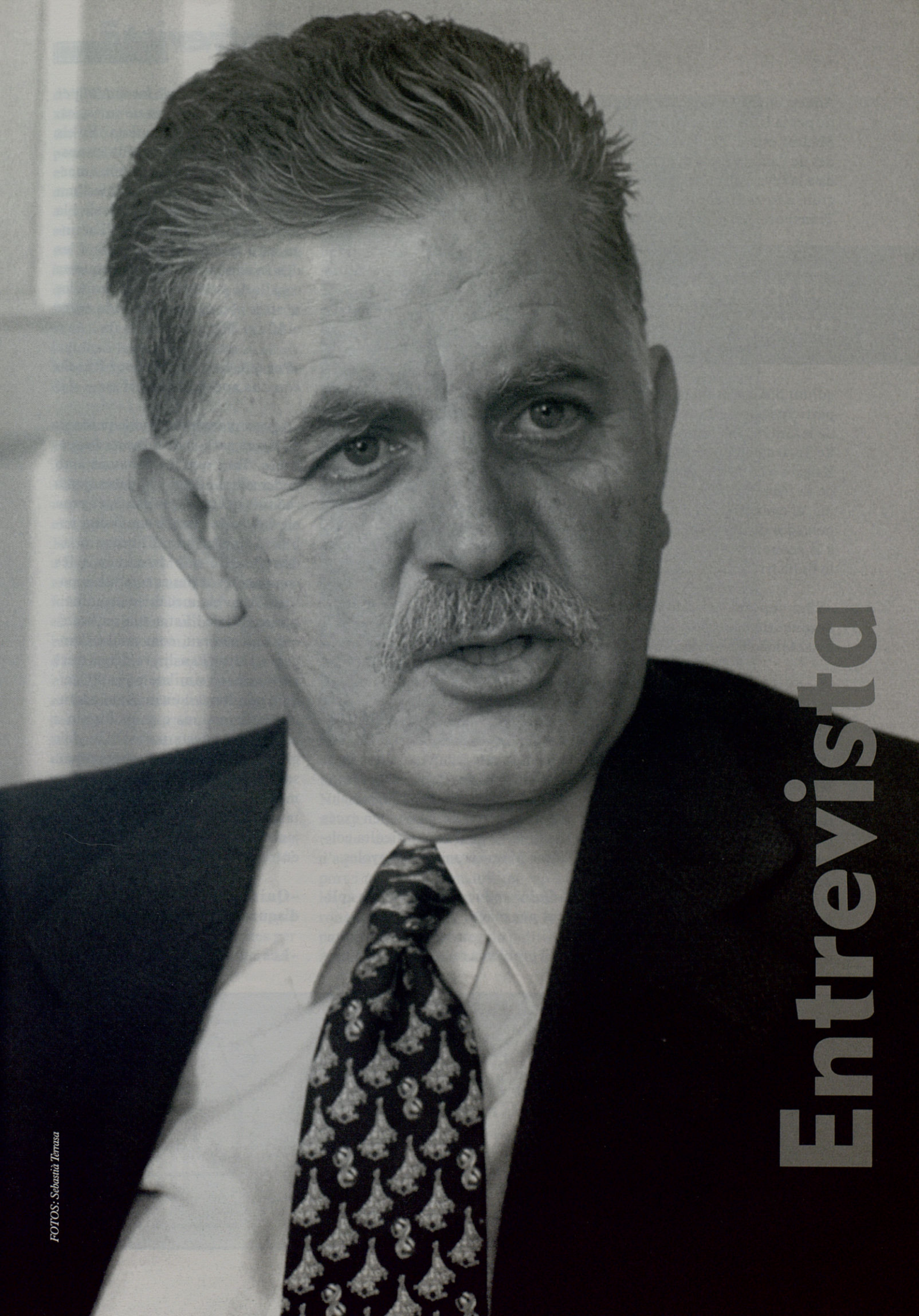
«La gestió aeroportuària autonòmica ha de
fomentar la competència de preus i de serveis»

PEP MINUESA

Felipe Navío Berzosa
(Guadalajara, 1950) és el
president de l'Associació
Espanyola de Companyies
Aèries (AECA), amb seu a
Palma i que reuneix una
trentena d'empreses aèries
de l'Estat espanyol.

Entrevista

Aquest enginyer superior aeronàutic per la Universitat Politècnica de Madrid està al capdavant d'AECA des de l'any 1989, la qual cosa, unida a la seva trajectòria professional com a sotsdirector general de Transport Aeri, director general

—Quina és l'actual quota d'ocupació?

—Pel que fa a l'ocupació de les aeronaus, ens trobam quatre punts percentuals per sota de la temporada d'estiu de l'any passat. Cal matisar

que el context és diferent a l'estiu de 2001. Les companyies aèries han reduït la seva flota

espanyoles actuen de farciment per ser un estat de destinació turística. On col·loquem la nostra flota? En els mercats tradicionals segons les nostres possibilitats i en els nous mercats emergents. Les aerolínies han apostat perquè enguany Rússia i la resta de països d'Europa de l'Est tinguessin una major presència a les destinacions estatals. En aquesta senalla de mercats és on aplicam les nostres ofertes, que oscil·len entre el 10 i el 20 per cent.

—Per què Europa de l'Est i Rússia són una aposta de futur?

—Aquest mercat té un gran potencial, ja que parlem de milions de persones. Tot i que les persones amb poder adquisitiu suposin una quota reduïda del total habitants, és prou elevada, atès que parlem d'una població similar a la d'Europa occidental. Allò que demanam a les companyies aèries és estabilitat política, que els mecanismes constitucionals i de l'Estat de dret funcionin plenament, com també l'empara jurídica. És a dir, voldríem unes regles de joc similars a les d'Occident per donar continuïtat i garantir les inversions que es duguin a terme en aquests països. Un dels grans mals que tenen aquests països és la proliferació de màfies. Ara mateix som en una posició d'expectativa, però alhora animam els majoristes de viatges espanyols perquè entrin en els fluxos russos.

—Quin termini de prospecció d'aquests mercats us heu fixat?

—Les aerolínies que formen part

«El volum de negoci del sector minvarà un 10 per cent»

adjunt d'Air Europa, la seva actual participació en el Consell Turístic de la CEOE, en el Consell Assessor de Turisme del Govern de les Illes Balears o en l'Observatori Turístic de la Secretaria General de Turisme, el converteixen en un gran coneixedor de dos sectors cabdals per a la economia il·lenca: el turisme i la indústria aeronàutica.

—S'ha superat la crisi del sector aeronàutic esclatada el passat 11 de setembre?

—La crisi i els efectes dels atemptats aeris a Nova York, Washington i Pittsburgh el dimarts negre, dia 11 de setembre del 2001 (11-S), encara s'estan patint amb força en el ram aeronàutic comercial. Com a primer component del sector turístic, el transport aeri és hipersensible als temes de seguretat i aquests actes terroristes provocaren que milers de persones deixassin de volar. Mitjançant ofertes i altres mecanismes per atreure els passatgers intentam recuperar les xifres d'ocupació anteriors a l'11-S.

d'avions. Hi ha un excés d'aeronaus aturades als aeroports. Comercialitzam menys producte, però, a la vegada, a un preu més barat per animar el turista a venir a les destinacions turístiques. Des del vessant econòmic, la rendibilitat d'aquesta operació deixa molt a desitjar. Els ingressos aconseguits voregen l'equilibri.

—Quants d'avions estan aturats?

—En primer lloc, la incorporació de noves aeronaus s'han ajornat. I en segon lloc, l'augment del nombre d'avions que formen part de la flota durant la temporada alta, en comparació amb la campanya d'hivern, serà molt més reduït que altres anys. A més a més, les flotes europees integrades verticalment en els majoristes de viatges també tenen excés de flota, la qual cosa dificulta col·locar-hi les aeronaus espanyoles.

—Quina reducció de preu heu aplicat per plaça?

—El problema rau que les aerolínies

**erco
beta**
Gianni Rodari

**Infants de 0 a 4 anys
Ensenyament en català
Pedagogia activa
Grups reduïts
Servei de cuina**

ARQUITECE BENNÀSSAR, 46
07004 PALMA - Tel. 971 29 90 86

**erco
beta**
Gianni Rodari

d'AECA consideren que en els pròxims cinc anys, si no hi ha cap entrebanc que pertorbi el desenvolupament de les relacions comercials, el mercat turístic rus i d'Europa oriental cap a les Illes Balears i l'Estat espanyol augmentarà la seva presència i es tornarà un mercat emissor important. Cal esperar un cert *boom* del turisme de les exrepúbliques soviètiques i dels països que foren els seus satèl·lits, ja que la seva referència són les instal·lacions i les infraestructures obsoletes d'esplai i d'esbarjo de la costa dels mars Negre i Caspi.

—Quina minva del volum de negoci preveieu?

—En termes generals, el volum de negoci del sector aeronàutic comercial minvarà a l'Estat espanyol un 10 per cent. Aquest fet ha coincidit a Espanya amb la liberalització del transport aeri, amb la posada en funcionament d'alternatives al trànsit aeri regular i amb uns anys de bonança econòmica, en què les destinacions espanyoles eren demandades pel mercat interior i exterior de manera important. Les aerolínies que formen part d'AECA movien al voltant del 12 per cent del trànsit xarter fins a l'11-S. Encara no havíem arribat a nivells de saturació i teníem marge per créixer.

—Això provocarà que a finals d'any apugeu el preu dels bitllets d'avió?

—No tan sols es donarà un manteniment dels preus actuals, sinó que es continuaran llançant ofertes per assolir els nivells de passatgers an-

teriors a la fatídica data de l'11-S. No obstant això, en el sector aeronàutic comercial hem trobat a faltar des del Govern central al llarg d'aquesta legislatura un major suport i una major sensibilitat cap a les necessitats urgents del món aeronàutic. En canvi, l'Executiu espanyol ha duit a terme una política important en matèria ferroviària i

en infraestructura viària. En aquest punt de la legislatura seria convenient que el president de l'Estat espanyol, José Maria Aznar, i el ministre de Foment, Francisco Álvarez-Cascos, posassin l'accent sobre la política aeroportuària i aèria.

—Per què és necessari aquest accent?

EL MIRALL
amb el suport de

**Generalitat
de Catalunya**

—Perquè Espanya és un estat perifèric i turístic. Primer, hi ha dues comunitats autònomes, les Illes Balears i les Illes Canàries, de vital importància per a la indústria turística espanyola, que viuen al cent per cent del turis-

—Les companyies aèries han de tenir uns costos als aeroports dels més barats a Europa i a la conca de la Mediterrània, sense que això impliqui arriscar la viabilitat de l'empresa que els explota, Aena. L'ens públic guanya una

quantitat de doblers substancials, però hauria de renunciar a guanyar-ne més. Així permetria a les aerolínies

entre espòs i esposa que no fruit dels accidents aeris. Tot i això, mig segle després, continuem cotitzant a la Seguretat Social com un sector de risc. Demanam permanentment a Madrid que s'apliqui la llei, els índexs de cotització que s'han d'equiparar amb els índexs de sinistralitat. Volem que se'ns equipari a Europa. Així serem més competitius. Tots els ministres de Treball ens han confirmat que la nostra petició és correcta, però no la duen a la pràctica. El problema per assolir aquesta reivindicació rau en el fet de qui pagarà els doblers que la Seguretat Social percep ara per aquesta via. La Seguretat Social ens diu que, per dur a terme aquesta reducció de cotització a la plantilla de vol sense perdre els ingressos, s'ha de carregar a un altre segment del sector turístic.

«El Govern Antich ha d'apostar per l'indústria aèria»

me. Per tant, els avions i els aeroports són una necessitat de primer ordre. Segon, l'orografia espanyola no és fàcil, la qual cosa augmenta la necessitat de les comunicacions aèries. Tercer, ara formam part d'una Unió Europea (UE) en què els centres de gravetat es concentren a Europa central, Berlín, Londres i París; però amb la pròxima ampliació de la UE cap als països de l'Est, les relacions comercials de les empreses d'aquí encara seran molt més llunyanes. Les Illes Balears i l'Estat espanyol quedaran col·locats en una situació ultraperifèrica per fer negocis amb els països de la gran UE. L'única manera de ser-hi present en temps, agilitat i rapidesa serà mitjançant la utilització de l'avió, ja que el tren d'alta velocitat no té capacitat per connectar en un temps raonable Barcelona, i menys Palma, amb Varsòvia.

—En què hauria de consistir la nova política aeroportuària i aèria?

—S'hauria de fomentar i promoure l'ús quotidià del transport aeri de persones i mercaderies. L'aeronau no és un mitjà de comunicació per a rics. L'avió és una necessitat, i no és un plaer d'una minoria que té una comunitat autònoma com les Illes Balears i un estat perifèric com l'espanyol.

—Què proposau per fer competitiu el transport aeri?

tenir uns costos més suportables. Per què en època de crisi com l'actual, de tots els components de la indústria aèria, l'únic membre que ha encarit els seus costos ha estat Aena. Al voltant del 80 per cent dels ingressos d'Aena són el resultat d'aplicar taxes a les companyies aèries. La nova política aeroportuària i aèria passa per establir uns costos raonables per ser competitius. A més a més, s'haurien d'aplicar mesures semblants a les d'altres països membres de la UE. Exemples: Gran Bretanya aplica un IVA superreduït en els vols domèstics; s'ha establert una rebaixa de tres punts; s'ha passat del set per cent d'IVA al quatre per cent, d'aquesta manera, s'ha afavorit l'accés al transport aeri, però sense encarir-lo.

—També reivindica l'actualització de les cotitzacions a la Seguretat Social?

—En concret demanam passar de l'actual cotització per a la plantilla de vol del 15 per cent per accident de treball i malaltia professional a un 3 o 4 per cent, segons un estudi que reflecteix dades tècniques. En aquest moment, el personal de vol cotitza sota els nivells de perillositat i sinistralitat dels anys cinquanta, quan volar era una aventura. L'índex actual del transport aeri és més baix que el resultant de les relacions matrimonials, segons els experts. Moren més persones als EUA a causa dels conflictes

—Quants de doblers deixaria d'ingressar la Seguretat Social?

—Uns 1.000 milions de pessetes, procedents del sector aeri espanyol. Això reduiria els nostres costos.

—Quin és el percentatge en una estructura de costos d'un vol d'una hora de durada?

—Per a una aerolínia que forma part d'AECA, un 20 per cent es destina a combustible, un 10 per cent es dedica al servei de terra (*handling*) i un 20 per cent s'inverteix en taxes i preus públics. Per tant, tan sols tenim un 50 per cent lliure per millorar la nostra competitivitat. Som partidaris de l'ajustament del preu del transport aeri, però tothom hi ha de fer esforços. És a dir, Aena, la introducció d'una vertadera competència en els preus del petroli, com també en els serveis de terra a través de la instauració de diferents operadors. L'alt cost de fer escala a l'aeroport es troba en els serveis de terra. La liberalització d'aquests serveis a l'Estat espanyol fou escassa i

gens profunda. No ha estat possible anar més enllà perquè s'ha produït una espècie d'oligopoli entre les dues empreses que dominen el mercat i no hi hagut manera de competir. Durant la liberalització dels serveis de terra, els sindicats obligaren Aena a la subrogació dels treballadors amb tots els drets adquirits, perquè en cas contrari amenaçaren de convocar vaga. La nova empresa de serveis que sorgia iniciava la seva feina hipotecada. L'any 2003 vencen les autoritzacions i concessions i esperam que la nova convocatòria de concurs es faci amb llibertat de mercat per assolir-ne una vertadera liberalització, no descafeïnada. En cas contrari, els costos d'escala a Espanya continuaran sent molt alts. Si volem uns serveis de terra professionalitzats, competitius i similars als d'Europa han d'estar en les mateixes condicions econòmiques i socials.

—Per què l'Executiu i la societat són poc receptius a les vostres peticions?

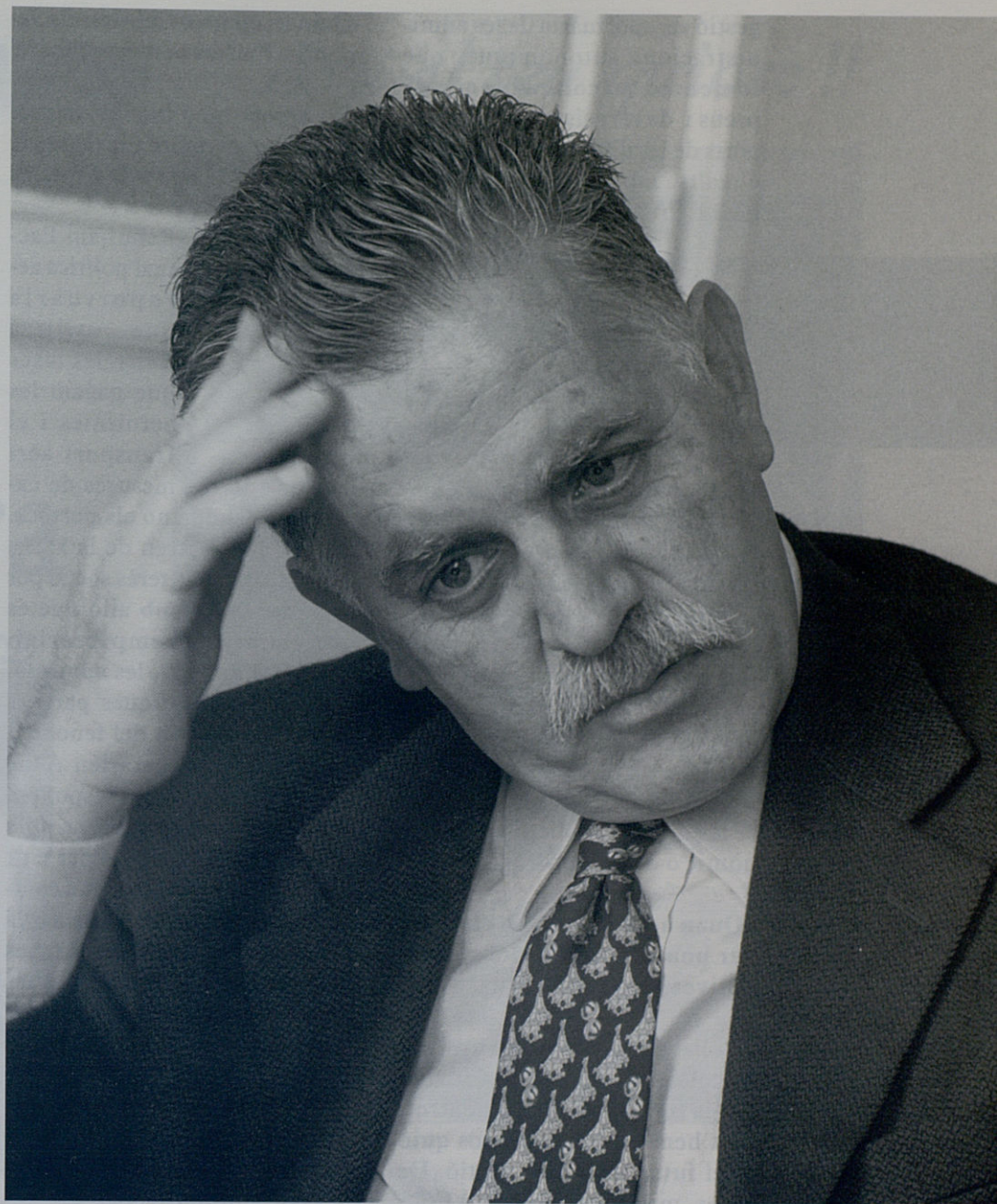
—Notam aquesta poca sensibilitat del Govern central i, en general, de la societat. Aquest fet no l'entendem quan la creació de riquesa, és a dir, el volum de negoci i laboral del transport aeri a l'arxipèlag balear és més important en el conjunt de l'economia il·lenca que l'agricultura i la indústria del calçat juntes. Això també passa a les Illes Canàries. Als polítics també els interessen poc els problemes que pateix el sector aeronàutic comercial. Sembla com si fóssim estranys i aliens a la societat, però tenim més transcendència econòmica, viu molta més gent del nostre sector d'allò que es pensa, es crea més nivell de riquesa perquè el ciutadà visqui millor. També és fals allò que s'afirma que la indústria aèria no inverteix gaire. Les empreses serioses tenen poc marge de beneficis en èpoques de bonança econòmica i necessiten reinvertir constantment per re-

novar la flota perquè els avions tornen obsolets, com també els serveis que s'ofereixen a bord de les aeronaus. La indústria aeronàutica no és un sector que agafi els guanys i se'ls dugui fora, sinó que els inverteix d'una manera permanent. Hauria d'estar més ben vista i passa tot el contrari.

—La solució seria aplicar un model de gestió aeroportuari autònom?

—Estam d'acord amb el ministre Cascos quan diu que hi ha un problema de falta d'esforç inversor perquè hi hagi més capacitat que restricció de vols als aero-

ports, la qual cosa impedeix que les companyies aèries tinguin les mateixes armes per competir a les franges horàries de màxima afluència de passatgers, entre les 8.00 i les 11.00 hores, i als grans aeroports que tenen les rutes nodals. Ara tenen el problema d'escassetat de *slots* i de capacitat per donar-ne de nous. Si Ibèria manté la seva prevalència en aquests horaris i aeroports, és molt difícil competir. Si durant els pròxims anys es produïssin inversions que cobrissin totes les necessitats dels aeroports, el pas següent seria plantejar-se quin seria el model de gestió adient. Una sistema possible seria una

gestió aeroportuària de les administracions autonòmiques que fomentàs la competència de preus i de serveis entre els aeroports de les diferents comunitats. Un altre model podria ser el següent: si els aeroports s'han do-

—Quin tractament rebrien els aeroports d'interès empresarial?

—Els aeroports d'interès empresarial han de tenir un tipus de gestió diferenciada dels d'interès social.

Rebutjam l'actual política aeroportuària que utilitza Aena, les taxes que pagam les aerolínies i el transport aeri

«Europa de l'Est i Rússia són mercats turístics emissors de futur»

tat de totes les capacitats i les eines perquè hi hagi competències entre els diferents operadors, per què no es planteja la privatització? La privatització duita a les darreres conseqüències pot ser perillosa, ja que una mateixa empresa podria explotar tots els aeroports espanyols, monopoli privat. Si hem d'estar sota monopoli, preferim romandre sota el monopoli públic, sigui autonòmic o de l'Estat.

—Quan apostareu amb claredat per una d'aquestes dues alternatives?

—Al llarg dels pròxims anys, entre tots, hem de saber si s'advoca per la línia inversora i mentrestant hem de plantejar-nos quin és el futur model de gestió. De totes maneres, des d'AECA rebutjam que una sola empresa privada sigui la gestora de tota la xarxa aeroportuària espanyola. Amb aquest model de gestió aeroportuària, la situació actual empitjoraria. Com a mínim als poders públics els votam cada quatre anys i podem influir. AECA és partidària d'aplicar processos successius en la política de la gestió aeroportuària. Plantejam al Govern central que si hi ha aeroports que siguin deficitaris en el decurs de molts d'anys o sempre, és a dir, aeroports d'interès social, doncs que la llei de pressuposts de l'Estat destini una partida per finançar-los. Els aeroports d'interès social poden tenir un tractament de gestió pública.

per dur a terme mesures de caràcter social que no els pertoca. Per què no s'extreu de la xarxa allò que sigui d'interès social per no barrejar-ho amb allò que és estrictament empresarial. D'aquesta manera, les administracions autonòmiques participarien en la gestió del fenomen aeroportuari, alliberarien Aena de costos que no li corresponen, ja que són competència dels pressuposts de l'Estat, i per tant la resta de la xarxa seria més competitiva perquè es produiria una baixada de l'import de les taxes que permetria a les companyies aèries oferir millors preus. Així podríem sanejar el transport aeri.

—L'Aeroport de Palma arribarà a tenir qualche dia un hangar de manteniment?

—El que no entenc és que Aena participi en projectes aeroespacials com el Galileu o en projectes d'inversió en aeroports d'Hispanoamèrica, i no pugui fer una participació i una inversió directa a l'hangar de manteniment de l'Aeroport de Palma. Tot i això, sembla que la nova executiva d'Aena té una major predisposició a posar en funcionament aquestes instal·lacions, que són cabdals per a Son Sant Joan, un aeroport d'enllaç amb Europa i amb el nord d'Europa. Tot això suposarà més temps d'espera, ja que s'haurà de posar en marxa per tercera vegada un concurs públic per donar les concessions

d'aquestes infraestructures. Mentrestant, les Illes Canàries i Madrid ja disposen d'hangars de manteniment.

—El Govern Antich dona el suport suficient a la indústria aeronàutica?

—Les companyies aèries tenen creixements importants en altres àrees geogràfiques i fruit d'aquest increment, les altres comunitats autònomes els donen facilitats per establir instal·lacions permanents. Per tant, seria necessari que el Govern de les Illes Balears apostàs amb claredat per afavorir el desenvolupament de transport aeri a l'arxipèlag.

—Quines mesures s'haurien de prendre?

—Comunitats autònomes amb poca tradició aeronàutica han obert fórmules per ajudar i cooperar amb les aerolínies. Com a exemples tenim el País Valencià, Cantàbria, Andalusia o Melilla. Hi ha fórmules suficients en el mercat perquè respectant les regles de la competència es pugui incentivar el desenvolupament d'enllaços aeris.

—Com es pot aconseguir el manteniment dels vols interinsulars?

—S'ha de cercar la via per donar contingut econòmic a les necessitats de comunicació aèria de l'arxipèlag balear, mes que parlar d'obligacions genèriques de servei públic. S'han de cercar els mecanismes de compensacions per a aquestes rutes deficitàries. Si hi ha pèrdues, cap empresa privada mantindrà aquestes línies. Per què no deixam de banda l'establiment d'obligació de servei públic i passam directament a parlar sobre quina quantitat de vols interinsulars voldria establir l'Executiu Antich? Allò que no entenem és per què comunitats autònomes uniprovincials treuen fons i a les Illes Balears, no.

Mardemars

Ara al teu quiosc !!

Mar i cultura

Mardemars

El San Jaime, la restauració
d'un flautó enlisenç
Lluís Cabrisés
"Jo valc ser patró de gallebot"
El Museu de Curiositats
Marineres Roig i Toqués

**L'ànima
marinera
de Menorca**

Mardemars

• Nr 27 • 24 de gener 2002 • Setmana 1 • Nr 1 Catòlica

2,25 € - 375 ml.

**VARADORS
de Formentera**
Una bellesa mil·lenària

Reportajes centrales traducidos al castellano

Mardemars

Viaje Lúthra
**La Diada de Mallorca es consolida
com a cita de referència**

Valebits Escala
Américo Vesputi

Xàtiva
**Santa Bàrbara,
una goleta turca**

Bilicicla
**Joshua Slocum
a bord del Liberdade**

Compte de Barcelona
**Com dignificar la
marina històrica?**

Mardemars

Navegació tradicional
El vaixell més gran
de la flota de la Costa
de l'Ebre
El vaixell més gran
de la flota de la Costa
de l'Ebre
El vaixell més gran
de la flota de la Costa
de l'Ebre

**V Encontro
de Embarcacions Tradicionals**
mar a flor de pell

Mardemars

Història
1844, el trífic de sol
convertit en regata
per primer cop

Restauracions
La restauració de
la goleta Villo de Andorra

Microclima
El super Rey Jaime I
recupera a uns
"demonios en miniatura"

**Navegar
entre canyissos**

La barca i el barquer de l'altiplà de Mallorca
La pastura dels aiguamolls de Mallorca

Subscriu-te a la mar · Tel. i Fax: 971 221575

Rodríguez Méndez, 7 - Entlo B · 07011 Palma

Carlos Garrido

«El futur de l'home passa per la intel·ligència emocional»

PEP MINUESA

L'escriptor i periodista Carlos Garrido Torres (Barcelona, 1950) ens enfronta amb la realitat del càncer d'una manera desdramatitzada per compartir l'univers d'energia que descobrí durant el patiment d'aquesta malaltia i la posterior mort de la seva filla Alba, amb 22 anys, a través del llibre ***Te lo contaré en un viaje*** (Crítica) i d'aquesta entrevista.

Un home que desprèn vida, ganes de viure, transcendència i heterodòxia mitjançant un pensament arrelat en la importància de cercar la convivència harmoniosa dels éssers humans amb les seves emocions, com també amb el diàleg i l'enteniment constant amb la terra que ens acull.

—Afirmas que «l'amor sense expressar no serveix per a res». Per què l'amagam?

—Parlam de l'amor d'una manera abstracta, quan el futur de l'home passa per la intel·ligència emocional. La gent té una necessitat molt gran no tan sols d'expressar les emocions sinó d'aprendre a reconèixer-les. No disposa de les eines necessàries per examinar la seva realitat emocional. Això és fruit de practicar al llarg de molts d'anys un materialisme i un racionalisme duríssim.

—Homes i dones tenen la mateixa manca de desenvolupament emocional?

—No, ni de molt. La dona té molt desenvolupada aquesta riquesa i intuïció emocional, o almanco no la refusa tant com l'home. És per això que avui en dia es diu que la dona ha de tenir un paper preeminent en la societat actual. Els masclistes no sabem què fer davant les emocions. Els homes o actuam o, si no, ens trobam perduts. Les dones tenen més matisos i tenen més capacitat per afrontar-se als senti-

ments i l'afecte, fins i tot de les petites coses. L'amor sobre el qual parl també inclou l'estimació cap al teu entorn, les amistats, sense reduir-lo a l'amor passional.

—Com es poden exterioritzar aquests sentiments soterrats?

—Obrint-se. La gent amb més intel·ligència emocional és aquella que no té gens de por d'expressar les emocions, però no tothom posseeix aquesta capacitat. L'amor ha de ser lliure. Ha de ser alliberat. Hem de tenir una relació afectiva amb el món. A les Balears, en el món rural, com en el món antic, encara existeixen aquests actes d'afectivitat, com pot ser fer un pa amb oli per celebrar una visita. Això és el gran tresor que tenim a l'arxipèlag. Visc entre Mallorca i Barcelona, però les illes són la meua casa, perquè és una societat molt humana amb protocols vertaderament afectius, tot i aquest canvi feréstec que pateix. La nostra societat antiga no està valorada gens ni mica. Hem de tornar una mica enrere.

—S'ha de potenciar una educació més local sense rebutjar els avenços de la globalització?

—Aquesta seria una via. El plantejament global versus el local és fals. Allò que és més local és universal. En canvi, allò que és global no és universal. Això és un invent d'una estructura mercantilista i capitalista. Per aquesta raó, m'he

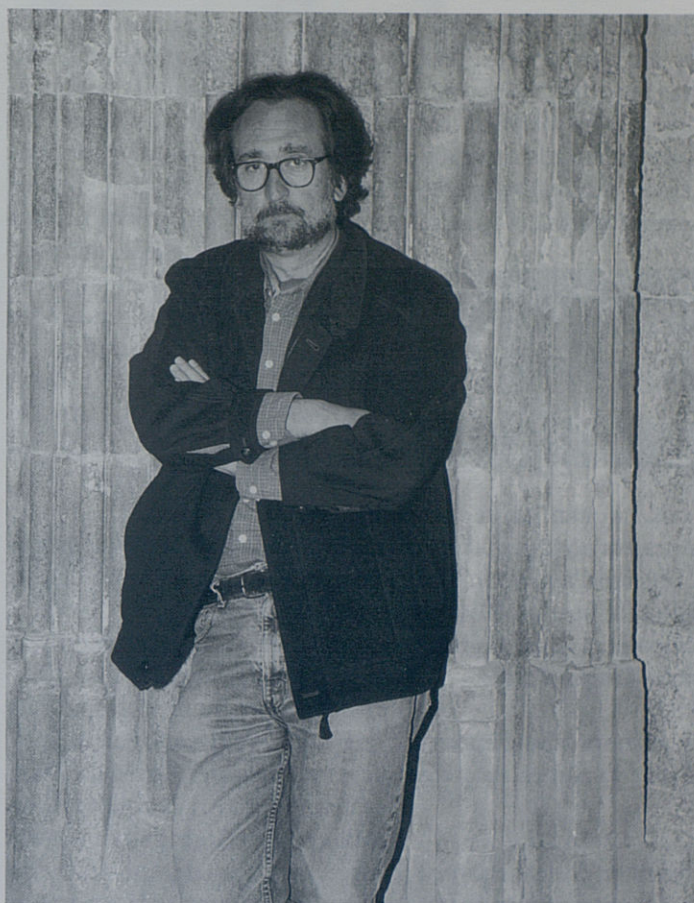
dedicat a l'estudi del món antic, ja que és més subversiu. Aquest període de la història de la Humanitat et posa en contacte amb un extracte profund i universal de la manera de ser de l'home. Quan pots comprendre, explicar, divulgar i salvar les particularitats de cada lloc, sense saber-ho, com si fos una cosa exclusiva, allò que fas és exposar la teva manera d'entendre una veritat universal.

—En l'actual societat de la comunicació es pot assolir la vostra «comunitat emocional»?

—Per la meua experiència puc assegurar que sí, atès que la joventut obre camins i troba sistemes que en altres etapes de la vida no semblen possibles. El jovent utilitzarà moltes de les tècniques comunicatives alienants per potenciar i transformar el contacte humà. Tot i això, és una realitat que vivim en una societat en què tothom està més comunicat que mai amb els altres, però més incomunicat que mai amb si mateix, perquè és inexistent el recurs a la introspecció.

—S'ha de comprendre el dolor per assolir «la plenitud de l'existència»?

—Tinc una religiositat laica. No som dogmàtic. Crec en el fet religiós, però no en la religió. Tot i això, hi ha un moment, quan et trobes en el límit d'una situació, en què sembla que la vida i la mort no siguin el més important, mentre que allò que realment és cabdal és existir o no existir. Però si existeixes, ha de ser a través de l'entrega, de l'amor. És a dir, mitjançant aquests conceptes que només usen les religions. El pensament d'unir la comprensió del dolor amb la plenitud de l'existència em sorgeix en el moment en què els metges ja no em serveixen com a interlocutors sobre allò que estic vivint interiorment. Els metges em parlaven sobre la supervivència de la meua filla Alba. En aquell moment estava preocupat per una altra cosa. Volia donar sentit a tot

allò que m'estava passant. Per analitzar aquesta situació havia d'emprar un terme religiós. Això em dugué a posar-me en contacte amb grups de dol, amb psicòlegs que tracten casos terminals, per preguntar-los què s'ha de fer davant la mort imminent d'un ésser estimat. No hi ha una única resposta. Tal vegada és la vida en si mateixa. Potser quan et llesves la por davant una situació com aquesta o reacciones sense por, de sobte, tot el que veies d'una manera passa a tenir un altre color.

—Reaccionar contra la por de perdre un ésser estimat ajuda a superar aquest buit?

—No vaig sentir aquesta sensació. És difícil d'explicar-ho i fer-ho entendre. No tenia res per superar. La mort d'Alba fou una experiència en la meua vida. Fins i tot puc dir que en determinats moments

necessitava el dolor, però no sé per què. Tal vegada perquè la vaig acompanyar fins al darrer moment i vaig veure que no s'ensorrava; Alba havia guanyat, ja que mantingué una situació molt intensa amb afecte cap a tothom que era al seu voltant i a l'inrevés. Aquest

«No existeix el recurs a la introspecció»

feedback d'afectivitat, de no-egoisme, generà aquesta llum, que aleshores provocà una sensació de pau general un cop morta, però en cap moment de patiment.

—Per això defensau la «qualitat» de vida i no la «quantitat» de vida?

—Hem de viure. Una persona que es mor amb 22 anys, com la meua filla, és una vida desaproveitada? En

el cas d'Alba, de cap de les maneres, segons allò que he sentit i he tingut. Ella féu no tot allò que podia fer, sinó més. Deixà un rastre enorme. Cal afegir que la natura és una gran escola. La natura manté els valors importants i els que no,

vies tu mateix i compenses la fallida. Jung ja ho deia: «a la vida allò que és important no és la perfecció, sinó la totalitat». No podem ser perfectes, tot i que facis moltes coses al llarg de la teva vida de les quals et penedeixis, però no et pots quedar aturat en les errades. A més a més, hem d'acceptar la data de caducitat del nostre cos i la nostra fragilitat.

podem carregar la font d'inspiració i el lloc amb què et relaciones, amb la teva terra. Aquest vessant de la pluriculturalitat encara no s'ha formulat i no provocaria cap problema de convivència, atès que seria viure harmoniosament en una illa d'acord amb els nostres recursos, i d'acord amb la comunicació amb aquesta terra, tal com ho ha fet l'home al llarg de la història.

«L'emoció és el llenguatge que hem de parlar»

desapareixen. La quantitat de vida per a la naturalesa no té gens d'importància. Darrere d'aquest cicle de manifestacions hi ha una cosa permanent i important, aquesta força, aquesta energia i aquest amor.

–De quina manera s'ha d'aprendre a valorar la «qualitat» de vida?

–S'ha d'aprendre no tan sols des del vessant del contingut racional, sinó també del contingut emotiu. Una persona que t'estima et pot dir una cosa que no t'agrada, però si el corrent que hi ha entre tot dos és afectiu i t'ho diu per fer-te un bé, s'ha de valorar i agrair. S'ha de deixar de banda el fet que sigui una crítica. L'emoció és un llenguatge per si mateix i és aquest el que hem de parlar.

–Acceptar les emocions desterrarà la recerca de la perfecció?

–Si t'adones de les errades i dels fracassos, no els tornes a fer. Can-

–Vivim sota esquemes mentals desarrelats del nostre entorn?

–Tenim un imaginari colonitzat per la mentalitat puritana i calvinista. Durant molt de temps hi ha hagut una vindicació molt lingüística i política, però ara cal canviar aquest criteri. Ara la vindicació ha de ser molt més geogràfica i ecològica. La història de les Balears t'ho demostra. L'arxipèlag ha estat compartit per ètnies i gent de moltes procedències. Pràcticament tots els que han arribat aquí allò que han fet és sobreviure i integrar-se en el mecanisme vital de les illes. El problema no rau tant en el fet que gent que ve d'altres procedències s'adapti a les Balears, sinó que tota la gent que visqui a l'arxipèlag tingui realment una consciència d'allò que és cabdal: el vincle físic amb la terra, amb el paisatge, amb els valors simbòlics del paisatge, destruïts molts d'ells per l'activitat constructora i hotelera. No ens

–Per què hem perdut la referència del nostre mirall històric?

–Això és fruit de la manifesta incapacitat dels mitjans de comunicació de canviar el seu discurs, el qual és totalment antiquat, endarrerit, obsolet, tendencios i fraudulent. En aquests moments, la nostra societat té pocs miralls on mirar-se. Es veu reflectida en una realitat mediàtica que no té res a veure amb la seva realitat social, econòmica, cultural. És una realitat de peixera, en què els mitjans de comunicació ho fan i ho diuen tot. Estan distorsionant la realitat. Necessitam una bona revolució sobre com es reflecteix mediàticament la realitat i la societat de les Illes Balears. Hem de rompre amb els arquetips i els mecanismes reflexos que provenen de l'exterior. Si mostrem coses interessants a la gent, aquesta reacciona. No és veritat que l'arxipèlag sigui un lloc de gent displicent i apàtica.

–Amb quin nou projecte ens sorprendreu, Carlos Garrido?

–Abordaré la importància de la música rock en la meua vida. El 2000, any en què vaig complir 50 anys, em vaig inventar un món-legend musical, *La guitarra platònica*, que narra la història dels meus fracassos musicals. El 2003 vull convertir en una novel·la aquestes actuacions i fer presentacions-concerts. Aquest llibre serà un reflexió sobre la joventut i sobre el paper de la música rock en la sensibilitat de les generacions dels seixants i setantes.

Joan Bonet presentant, el 1987, la novel·la de Garrido, *Voy al Tibidabo*.

Van Gogh

Algunes de les

matisse

millors firmes en el

Cézanne

tractament de la llum.

FECSA

enher

Grupo Endesa

El camí dels Pintors (de Deià a Llucalcari)

GASPAR VALERO

Orientacions de camí

Partim de l'entrada del poble de Deià, concretament de davant els rentadors, i davallam cap al Clot pel camí des Ribassos. Un primer tram de camí empedrat i escalonat, anomenat carrer des Teix, ens mostra el torrent Major a la dreta. Assolim l'asfalt del costerut carrer des Clot, un barri de Deià encloït, com el seu nom indica, i passam vora el Museu Arqueològic de Deià, fundat l'any 1962 per l'arqueòleg nord-americà William Waldren.

Més avall, observam a l'esquerra la piqueta des Molí i la síquia que condueix l'aigua a uns petits rentadors. Deixam la darrera casa enrere, entre horts de cítrics i, ja plenament pel camí des Ribassos, ens endinsam per un paisatge natural, amb el torrent ben enfonsat a la nostra dreta, amb la cova de Betlem oberta en el coster de la dreta del torrent i amb el gorg d'Infern com a punt de màxima profunditat del jaç del curs d'aigua. Passam un botador, amb el camí ben encinglat entre torrent i penyes, fins que assolim un espai més ample,

amb marjades i oliveres. El camí apareix ben restaurat per l'Escola de Margers, i franqueja un torrentó per un pont de fusta. Ben a prop, trobam un bell redol de pins vers. Per l'esquerra, apareix el camí des Pont de sa Cala, que prové dels voltants des Pi de sa Pedrissa. Passam el torrent Major per un pont de nova construcció, vora el qual hi ha també un gual empedrat, i enllaçam amb la carretera de la Cala, cap a l'esquerra. Davallam un tram d'asfalt que ens apropa a la cala de Deià, amb el torrent a l'esquerra, amb penyes

Cala Deià.

altes foradades per cavitats i exemplars de lletreres arbustives, ullastres i algunes figueres assilvestrades. S'acaba l'asfalt vora uns aparcaments de cotxes i deixam a l'esquerra el camí que puja a la talaia de sa Pedrissa, una torre de defensa del segle XVII. El camí ens deixa a la fi a la cala de Deià.

Cala de Deià

Destacable pels colors que adquireix el seu fons, la cala s'obre entre la punta de sa Pedrissa i els Còdols Blancs; té un final estret, amb plat-

ja d'arena i codolets. Vora la platja hi veurem escars, la característica construcció per treure i avarar les barques de la zona, casetes de pescadors i algunes d'estiuieg. També es pot menjar bon peix a la cala, en un entorn que si bé és molt visitat encara manté un aire tradicional d'antany.

De la cala de Deià, pujam alguns metres com si tornàssim enrere i, ben aviat, voltam a l'esquerra –a la dreta si davallam directament des de Deià– per un camí empedrat i esglaonat. És aquest pròpiament l'inici del denominat camí

dels Pintors, nom que fa referència als artistes que durant les primeres dècades de segle XX pintaren reiteradament els detalls de la costa entre Deià i Lluçàncari (Degouve, Rusiñol, Joaquim Mir, Antoni Gelabert, Bernareggi, Fuster Valiente, Junyent, entre d'altres). El camí té un primer tram en pujada, fins que passa un portellet, cap a l'esquerra, ja que cap a la dreta el camí arriba a la casa anomenada es Vinyet i, més amunt, a Son Bujosa. La nostra ruta recorre el perímetre nord-est de la cala, que es domina visualment als nostres

Itineraris

peus. Cal posar atenció al desnivell que tenim a la nostra esquerra! Assolim el collet dels Còdols Blancs, unes roques característiques que queden a la nostra esquerra, amb la casa dita sa Caseta des Coix, també a l'esquerra, i continuam per la dreta, seguint la lí-

Els pintors de Cala Deià

«Després, varen venir els pintors. Els nostres Mir i Sebastià Junyent, i el belga Degouve, i en Màrius Michel, així com en Bernareggi, en Quirós i algun altre argentí. Si bé tots bons i

tots simpàtics, tampoc no són homes perquè un home quiet els tingui per gent reposada. En

Degouve, baix, a la cala, pintava uns monstres i uns llangardaixos tan fora del natural, que feien por a les criatures; i més d'una deianesa, potser, va parir malament. En Quirós i en Bernareggi sortien amb un fanalet, i, en lloc d'anar a cercar caragols, ana-

ven a pintar la lluna, i el qui pinta la lluna és llunàtic. En Mir, el simpàtic Mir, si bé no pintava estranyeses, se'l veia anar d'un lloc a l'altre, amb tantes teles damunt, i puja per aquí, i baixa per allà, corrent per aquelles muntanyes com una cabra esverada, que tampoc no tranquil·litzava. I quant a en Sebastià Junyent, arribava cridant d'un modo, i avalotant, i vessant joia, que, ell per massa i els altres per poc, allò no era natural. Allò era una casa d'orats, engegats per aquelles muntanyes. [...] Tots aquests ocells de pas no torben la pau de Deià. El pessebre no es mou del seu lloc, i l'illa continua essent la santa Illa de la Calma».

(Santiago Rusiñol. *L'Illa de la Calma*, p. 145 i 147).

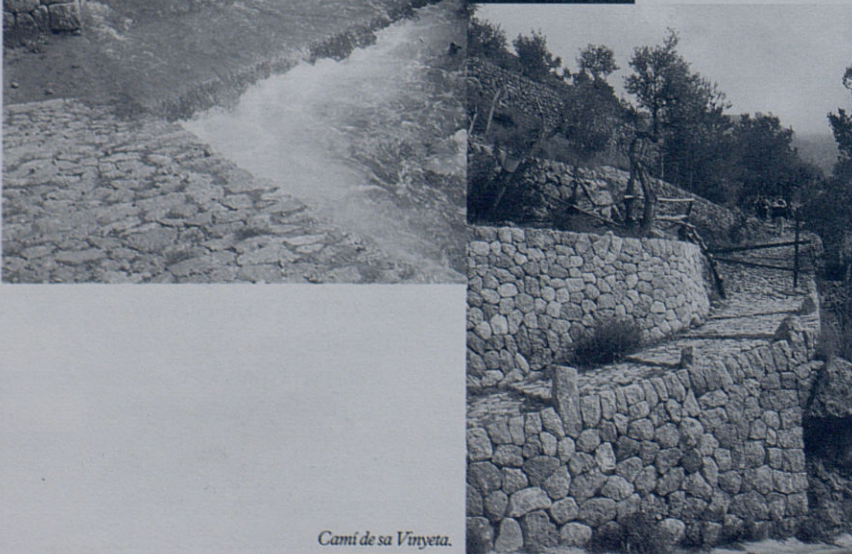
El caminet voreja la costa, mig encinglat, franqueja algun torrentó, com el de Can Puigserver. Davant una paret de marge, voltam a l'esquerra i davallam dues marjades i, arran del tall, voltam a la dreta. Després, passam un botador situat vora la timba, per la qual cosa hi posam molta atenció, i arribam al mirador de Son Beltran, amb barana de fusta, amb vista sobre un escull en forma de fong denominat sa Pedra Negra, i la propera punta de Son Beltran. El camí transcorre enmig de roques descarnades que s'aboquen a la mar, i passa vora un escar mig amagat, amb graons que hi davallen i amb tapareres pels voltants. Sis minuts més endavant, hi ha un altre escar, amb una creu llavorada a la llinda. Un poc després, vora el lloc denominat sa Caleta, arribam a una esplanadeta amb pins i amb una taula berenador. El camí continua amb tendència a la dreta, passa arran d'un marge, amb algun pi caigut, i franqueja un pas, amb un torrent engorjat al fons. Poc després, vora ses Salines, passam un botador de fusta, envoltats de pins, i ben aviat, franquejam un altre botador, que ens deixa en la contrada de Llucalcari, amb sòl de fullaca de pins. Cap a l'esquerra, arran de mar, es troben els punts coneguts com els Ferros de Can Poloni i s'Escar des Pintor. Un poc més endavant, després d'un tancadet destinat antigament a hort, amb restes d'un safareig, trobam una cruïlla, que seguim cap a l'esquer-

La cala s'obre entre la punta de sa Pedrissa i els Còdols Blancs

nia de la costa, on se'ns obre una panoràmica magnífica de la mar. En una marjada, entre pins, hi observam restes d'una barraca i d'una cisterneta, avui inutilitzada. Identificam el lloc amb el nom de Ca sa Pupuda. L'indret juga amb la màgia del paisatge.

Camí dels Ribassos vora el torrent.

Camí de sa Vinyeta.

ra. Pels voltants, observam algunes tauletes de pedra i pedrissos que conviden a la berenada. Deixam un tirany a l'esquerra que davalla directament a les roques vora mar i, entre costers esllavissats, arribam vora la casa coneguda com es Canyaret, i a la platja del mateix nom, vora la font de Llucalcari. El llogaret de Llucalcari queda més amunt, amb quatre cases amb torre de defensa, un oratori i un hotel.

De Llucalcari, proposam tornar enrere pel mateix camí dels Pintors, ara amb noves perspectives cap al sud-oest. Passam el mirador de Son Beltran i Ca sa Pupuda, i vorejam novament la cala de Deià. Després de davalla el tram de camí esglaonat, enllaçam amb el camí de la cala, que agafam cap a l'esquerra. Aviat trobam l'asfalt de la carretera que puja a Deià, i deixam de banda, a la dreta el pont i el camí des Ribassos, ja que proposam arribar a Deià per un camí diferent al que ens ha servit per davallar. Per això, continuam un poc més per l'asfalt, fins que arribam al camí de sa Vinyeta. El camí ens surt a l'esquerra, amb empedrat restaurat recentment. Pujam alguns trams que són seccionats per la carretera, i passam vora una nova depuradora. El camí puja marges amunt, entre oliveres, i voreja una embotelladora; després, passa vora l'escola i arriba a Deià davant La Residència. Al poblet de pessebre, com deia Santiago Rusiñol, acabam la passejada.

Els Còdols Blancs.

Itinerari

Deià – camí des Ribassos – cala de Deià – mirador de Son Beltran – Llucalcari (es Canyaret) – cala de Deià – camí de sa Vinyeta – Deià

Horari

Deià	30 m
cala de Deià	25 m
mirador de Son Beltran	30 m
Llucalcari	55 m
cala de Deià	30 m
Deià	

TOTAL: 2h 50 m

(temps aproximat de marxa, sense les aturades)

Relojería Española S.L.
Fundada en 1885

Concessionari Oficial

Ω
OMEGA

LONGINES
SWISS WATCHES

⚖
TISSOT
Swiss Quality Time

RADO
Switzerland

OFFICIAL COSMONAUTS CHRONOGRAPH
FORTIS
swiss watches

SWISS ARMY

EMPORIO ARMANI

HAMILTON
AMERICAN • SINCE 1892

Plaça de Cort, 14

Tel. 971 721 563 • 971 724 344

Fax 971 714 369

Tendències **cinefàgia**

Els Oscar alternatius

també menteixen

MATÍAS VALLÉS

La puresa és una afició perillosa, amb un desavantatge addicional. Mentre que la maldat és divertida i creativa, la ingenuïtat angelical és tan estèril com soporífera. Aquesta coincidència aparentment contradictòria de caràcters es pot traslladar a qualsevol activitat humana. També als sectors fabrils o manufacturats, com el cine. La Indústria, també anomenada Hollywood, disposa d'un arsenal de tècniques fraudulentament per empaquetar els seus productes mediocres. Una de les més perfeccionades és la cerimònia dels Oscar. Tanmateix, és més nociu combatre-la que no assumir-la. Cada cop que es contempla el palmarès de la festa anual de les estatuetses, s'estén la decepció. Per recuperar-nos, examinem el catàleg de premis corresponents a altres convocatòries. En fer-ho, s'accentua la nostra convicció que en aquest món no hi ha justícia.

No ens atreviríem a un enunciat tan radical si no comptàssim amb les proves irrefutables. Ens centrem en una de les convocatòries paral·leles als Oscar, la denominada Esperit Independent. Cal començar denunciant aquesta nomenclatura infantilista. Els nord-americans es caracteritzen per vestir totes les seves empreses d'una atmosfera moral, tot i que es tracti de l'extermini indiscriminat d'afeganesos, i en aquests guardons conjunquen dues de les seves virtuts més cares: l'espiritualitat i la

independència. O sigui que comencem mentint. La cerimònia de lliurament se celebra sota una coberta de lona al costat de la mar, a la platja de Santa Mònica. Els pobres acostumen a pressuposar que l'escassetat de mitjans és una prova d'honradesa, una estranya convicció que ha provocat infinitud d'intoxicacions pel consum d'entrepans en males condicions. Però no hem arribat fins aquí per demostrar que el teatre Kodak ofereix millors condicions acústiques i de confort que una coberta de lona indigna d'un seguidor d'Ossama ben Laden. En el capítol de presentadors, podem parlar d'un empat a la baixa. Els acudits socarrimats de Whoopi Goldberg no mobilitzarien multituds, tot i que cal reconèixer que enguany s'ha mostrat valenta en abordar còmicament l'apocalíptic 11 de setembre. Podem assenyalar, per exemple, que «els treballadors de seguretat tenen el gest tan contret com els nominats per als premis». A Esperit Independent, l'introduïdor va ser el cineasta John Waters, a qui devem els insofribles flamencs rosats de *Divine*, tot i que també la divertidíssima mamà psicòpata de *Serial mom*, probablement l'única actuació valuosa de Kathleen Turner en la darrera dècada.

Waters tendeix a sentir-se més genialoide del que la seva obra aconsella. Se'l pot ingressar a l'estrany pavelló dels qui estan con-

FOTOS: Fotogramas.

vençuts que fabriquen fems, i en presumeixen, però no enganen a ningú. En el fons es creu marcat per a la posteritat. El millor acudit de la vetlada va ser una admonició als destinataris de la qual eren els cineastes independents: «Sigau educats i felicitau personalment les 134 persones que han vist la vostra pel·lícula». A part de la facècia apreciable, torna a demostrar-se que els marginals defensen la seva situació com un germen de valors ignis, quan en el fons saben que assassinarien la seva sogra —o fins i tot familiars menys prescindibles— si tinguessin la convicció que aquest comportament els garantiria l'accés al triomf massiu. Desgraciadament, *l'elitisme per a majories* que va cartografiar Umberto Eco requereix unes qualitats normalment inaccessibles per als qui no han estat detectats per la Indústria. En un mercat paral·lel, els intermediaris artístics insisteixen que cap geni de la pintura roman sense ser descobert tard o d'hora pels especialistes, els quals després n'inflaran artificialment els preus, com s'ha demostrat en els tripijocs de Sotheby's i Christie's.

A la majoria de persones decents els ha horroritzat que *Una mente maravillosa* amarràs les estatuetses més característiques sense més mèrits que una actuació professional de Russell Crowe, que a més no va ser premiat, i unes condicions melodramàtiques allunyades

de qualsevol reflex de la realitat. Tanmateix, abans de carregar contra el lliurament dels Oscar, recordem que el premi Esperit Independent a la millor actriu va ser per a Sissy Spacek. Hollywood no va incórrer en la indecència de premiar aquesta cantant *country* amb el llagrimal flux, un fet intolerable per sobre de les seves qualitats interpretatives. No ens deslliuram de Glenn Close i Meryl Streep a l'hora de sofrir la reencarnació d'aquest nas arromangat, el dolor de la qual ens va brindar tants moments de gaudi a *Carrie*. Fins i tot el guardó a Halle Berry sembla just per comparació.

Si ens cenyim al catàleg de pel·lícules que es varen veure recompensades amb l'Esperit Independent, una guardó tan poc significatiu que aquest article ha de ser la major extensió mai dedicada als seus organitzadors, creix la preocupació sobre els certàmens paral·lels i abunda el sentiment que haurien de ser prohibits per al bé d'una indústria respectable. Es tracta de *Memento*, *En la habitación* i *Amélie*. Estadísticament algun dels lectors d'aquest article —quin dels dos, no ho sé— va abandonar la sala a la meitat de la projecció de la segona de les esmentades. L'assidu d'aquesta secció confia que jo ara reivindiqui l'engany de qui se sent víctima i insulti la pel·lícula de Todd Field. Em sap greu, però no hi ha res més allunyat de la meva voluntat. Si en descomptam la in-

enarrable Spacek, em va semblar una obra tremenda, amb una interpretació punyent de Tom Wilkinson. I encara més. Paga la pena gaudir d'aquest drama, tot i l'inconvenient de l'actriu principal i que mai no sabrem si ha perdut un fill o només un ca.

Dissortadament, no puc compartir l'entusiasme d'Esperit Independent, cada cop que escric aquesta expressió se'm fa més insuportable per les altres pel·lícules ressenyades. *Memento* ocupa un lloc de privilegi en la meua galeria personal de suplicis. Poques vegades m'he sentit tan incòmode com durant aquesta projecció d'un policíac amb el temps invertit. Abans que revisar-la, contemplaria un programa sencer de José Manuel Parada. El director Christopher Nolan recupera l'aroma de *Snatch* o de *Lock&Stock*, però ho fa amb molt mala fortuna. El seu únic objectiu és cridar l'atenció, sovint desmesuradament. I com que no podia ser menys, també es recompensa la hiperbolitzada *Ghost World*, que té un començament vibrant, però que s'estanca aparatosament a la meitat de la projecció. Com diria Chruchill, els Oscar són els premis més injusts si n'exceptuam tota la resta. L'única convocatòria lícita i paral·lela a les estatuetses daurades premia les pitjors produccions i interpretacions de cada temporada, amb Penélope Cruz entestada a acaparar tots els guardons.

Rafael Moneo

més enllà de la Fundació Pilar i Joan Miró

CRISTINA ROS

Rafael Moneo defineix els darrers deu anys com «un capítol amb sentit propi» en el conjunt de la seva trajectòria. Així es llegeix en el catàleg de la mostra de Rafael Moneo que, entre el 21 de març i el 16 de juny, han acollit l'Espai Cúbic de la Fundació Pilar i Joan Miró i les sales d'exposició del Col·legi d'Arquitectes de les Illes Balears.

I, de fet, té molt de sentit que s'hagi donat a Palma l'oportunitat de fer un recorregut força exhaustiu per algunes de les principals obres de Moneo, projectades o realitzades entre 1990 i 2002, i sobretot té sentit que aquest cercle s'hagi vist obert i tancat a l'interior de l'edifici que ocupa els terrenys de Son

Abrines. No és gratuït, doncs, el subtítol que porta l'exposició, «De la Fundació a la Catedral de LA», ni tampoc que la Fundació exhibeixi aquests dos projectes que obren i, fins i tot, potser tanquen un cercle creatiu, la coherència i la continuïtat del qual es demostra, no només en els vincles que s'estableixen entre ambdós, sinó sobretot en el conjunt que es forma entre aquests i els altres vuit projectes exposats a la seu del Col·legi d'Arquitectes.

Un recorregut per l'edifici de la Fundació Pilar i Joan Miró, més que no la contemplació dels dibuixos o de la maqueta del projecte, ens dóna moltes pistes sobre els trets essencials de l'arquitectura

Museu d'Art Modern i d'Arquitectura d'Estocolm.

Auditori i Centre Musical de Barcelona.

del navarrès en aquest darrer decenni. No debades, Moneo mateix crida l'atenció sobre el paper que ha tingut aquest projecte de la Fundació en la seva trajectòria posterior, en el sentit general de l'obertura de noves línies d'investigació i, en particular, com a mare de moltes de les idees que es desenvolupen a la Catedral de Los Angeles, segurament l'edifici més important entre el conjunt d'edificis importants que ha realitzat l'arquitecte en aquest període. Entre el contenidor d'art i cen-

tre polivalent d'experiències artístiques que és la Fundació Pilar i Joan Miró i el temple propiciador de l'experiència religiosa o espiritual que és la Catedral de LA, s'estableix tot un seguit de treballs que no només confirma tots els nexes d'unió entre un projecte i l'altre, sinó que informa sobre el caminar de l'arquitecte per l'espai i el temps que els separa.

Així, entre Palma i Los Angeles, passant pels museus d'Art Modern i d'Arquitectura d'Estocolm, per l'edifici Audrey Jones Beck del Museu de Belles Arts de Houston —al costat del de Mies van der Rohe, les instal·lacions del qual va ampliar—, per la Casa de Cultura de Don Benito (Badajoz), un nou edi-

Tendències art

Fundació Pilar i Joan Miró.

fici per a l'Ajuntament de Múrcia, els cellers Julián Chivite a Navarra, l'Auditori i Centre Musical de Barcelona, el centre Kursaal de Sant Sebastià –segons Moneo, l'obra més característica d'aquests deu anys– i el que és encara projecte d'ampliació del Museu del Prado –«el que m'ha donat més maldecaps en el darrer decenni», afirma l'arquitecte–, entre tots s'obre un ventall molt ampli i divers, però no tan divers, ja que entre totes aquestes obres trobam una gran unitat estilística i conceptual.

Rafael Moneo, els pares creatius del qual es troben també lligats a Mallorca, el ja desaparegut Javier Sáenz de Oiza i Jorn Utzon, és un arquitecte de marcades i valentes asimetries. Amb el dinamisme com un dels conceptes de base per a l'arquitectura, trenca les regles clàssiques de la geometria en els volums, descompon els plànols i crea un suggestiu diàleg entre l'interior i l'exterior dels edificis. En aquest sentit, crea un espai en forma d'estrella a la Fundació de Palma, inclina cap a la mar els cubs que formen el Kursaal, marca un joc de ritmes musicals a la façana d'un

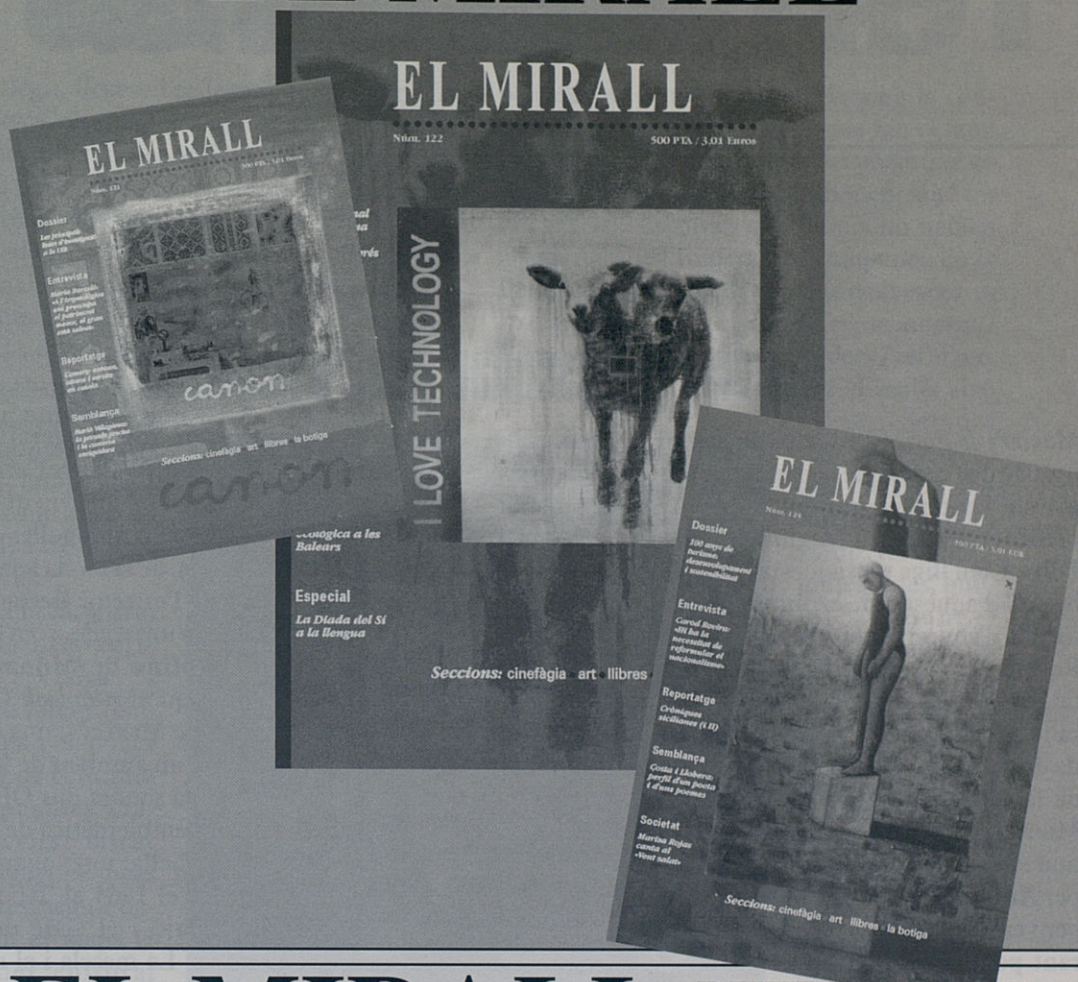

nou edifici per a l'Ajuntament de Múrcia, crea jocs de línies horitzontals i verticals a la façana de la Casa de Cultura de Don Benito, integra l'aigua a l'Espai Estrella de la Fundació Pilar i Joan Miró o llança cap a la immensitat del cel una creu franciscana que presideix la Catedral de L.A. La creu travessa un enorme pannel d'alabastre, tan prim que és quasi transparent i que ofereix a l'interior de la Catedral la mateixa llum tamisada de l'interior de la Fundació Miró. De fet, totes les obres d'aquest darrer decenni comparteixen molts dels recursos descrits, com també la continuïtat entre els espais, l'omnipresència de colossals murs de

pedra o formigó o la llum quasi sempre de procedència zenital. Però reduir l'arquitectura de Moneo, Premi Pritzker 1996, a les consideracions fetes anteriorment seria simplificar-la molt injustament. El camí que va de la Fundació Pilar i Joan Miró a la Catedral de Los Angeles té un recorregut llarg i continu, però a la vegada és d'una gran complexitat, fruit d'un estudi escrupolós de formes i volums, de línies i plànols, de llums, colors i materials. Un estudi que, en el cas de l'arquitecte navarrès, sempre ofereix resultats d'una gran puresa, d'una sorprenent puresa, com a expressió d'una poètica de les formes molt personal.

EL MIRALL

EL MIRALL BUTLLETA DE SUBSCRIPCIÓ

Sr./Sra. _____

DNI _____

Adreça _____ Núm. _____ Pis _____

Codi postal _____ Població _____

Telèfon _____

Em subscric a la revista EL MIRALL, al preu de 4.000 ptes. de quota anual. Podeu presentar els rebuts a l'entitat bancària/d'estalvi que indic a continuació i a la qual deman que els accepti i els carregui al meu compte:

Banc/caixa _____

Signatura

Agència/oficina _____

DC _____ Cte./Lta. núm. _____

Tendències

llibres

BIEL MESQUIDA

Un disc per escoltar mentre llegeixes

Maxim's de Paris (<www.pschent.com>) és un conjunt de dos cedés que contenen quinze i catorze cançons de cantants i grups molt diversos que han estat mesclats per dos DJ magnífics: Albert de Paname i Félix. Com lliga tota aquesta història? L'elegant embolcall d'aquest cedé explica esquemàticament la biografia d'aquest restaurant mític –Maxim's– de la Rue Royale, 3, de París: l'any 1852 era una gelateria d'un tal Imoda. Maxime Gaillard el transforma en restaurant, *Maxim's et George's*, que esdevé el lloc de trobada dels cotxers que fan feina a dues passes de la plaça de la Madeleine. La primavera del 1893, Irma de Montigny, que acaba de deixar amb molt d'enrenou el Café de Paris, baixa a peu, acompanyada per Antoine de Contades, la Rue Royale i empenyen la porta de la sala d'aquell restaurant popular ple de fum i gent. Irma queda fascinada pel lloc i el propietari. Sopen com a reis i prometen tornar-hi. El tot París de la Belle Époque descobreix Maxim's. El 1900 el restaurant pren partit i es vesteix amb l'art emergent: l'Art Nouveau. La caoba, els ornaments de coure, els miralls bisellats, els decorats de lianes, de fulles, de flors o de tiges estilitzades vestiran des del saló de l'entrada fins el gran saló ple de fulles de castanyer. Un gran vitrall lateral esdevindrà una peça de museu amb el seu vidre semitranslúcid, tallat i aferrat amb capes superposades que representen flors de cascall, nenúfars, umbel·líferes a les voreres d'un riu que donen a la claror del restaurant la calidesa d'un aquàrium d'ai-

gües color d'ambre, de fons vegetal i selvàtic, d'ensomni. El 1981 el modista Pierre Cardin compra Maxim's i el converteix en un lloc viu que atreu una clientela jove, prestigiosa i cosmopolita del món de la cultura, de les finances, de la moda i de la política. Arregla el problema de l'estretor llegendària de la cuina i inaugura uns *rendez-vous* que comencen amb **Caroline de Mónaco i Mick Jagger**. Dins aquest *new look* Cardin crea els divendres de Maxim's, uns sopars gastronòmics amb un ambient de festa al qual posen una banda sonora dos DJ: Albert de Panama, figura emblemàtica de la nit parisenca que ha fet ballar unes quantes generacions. Comença el 1964 al Tabou, passà al mític Balajo i el Café de Paris de Londres. La mescla i el mestissatge de gèneres fa que combini el dolç i rítmic *Falling in love* del grup Shazz amb el salser i caribeny *Son Al Son* de l'orquestra Aragon; que el clàssic dels seixanta *Moliendo café* sia interpretat en versió melòdica per Omar Bashir, i el *Bacalao Salao's*, per uns electrònics Sidestepper. Confegeix músiques ètniques tan allunyades com l'arabesc *L'Histoire* de Cheb Tarik i l'andalús *Frontera del ensueño* de Rey de Copas. L'altre DJ, Félix, va començar el 1995 quan al Festival de Cannes posà música a una festa de Wim Wenders. El creador de moda Éric Bergère li confià la vestimenta sonora de les seves desfilades i també **Paul & Joe i Jean-Paul Knott**. El seu disc de Maxim's crea, sobretot, atmosferes sonores amb músiques de percussió, cants a capella, *funk* i jazz. M'entusiasma la veu de Martha **Cinader** a *Lasting* i el grup **Crackpot** interpretant *Heavy Flowers*. *Turtle E's* de **La Taverne du Lac** és música *dance* de luxe i *One night Samba* de Tim 'Love' Lee podria ser música contemporània.

Hèctor Bofill: un jove poeta iconoclasta i divertit

He llegit, llegesc i rellegesc un poemari, *La revolució silenciosa* (Proa) d'Hèctor Bofill, que he descobert pel consell de l'amic i poeta Miquel Cardell. Me'l va vendre a la casa-museu Llorenç Villalonga on s'inaugurava l'exposició «Dos amics de vint anys: Bartomeu Rosselló-Pòrcel/Salvador Espriu», que ha muntat Xavier Abraham, estudiós des de fa temps d'aquests dos poetes esmentats i que ha aconseguit reunir nombrosos documents, llibres, fotografies i informacions d'ells i de la seva relació.

T'aconsell, amant de la literatura, una visita a Binissalem amb temps per poder fruir de la lectura de poemes manuscrits; mirar imatges dels joves poetes; seguir damunt el mapa el creuer cultural que feren per la Mediterrània; seguir la cruel tuberculosi, que matà al poeta mallorquí, amb tota casta de documents

domèstics i entendridors. Associaré els versos de Bofill amb Espriu i Rosselló Pòrcel (que no crec que li agradin gaire) i diré planejament que m'han fet companyia perquè conjuguen un tall clàssic (des d'Homer i Eurípides a Shakespeare i Ferrater), amb els tebeos de Frank Miller, els *manga* japonesos, la pornografia, els anuncis publicitaris i els ansiolítics. De les sis parts que té el llibre m'he quedat molt penjat de «L'animal poètic», per dos motius: primer perquè és una carta a una alt poeta i amic com Manuel Forcano i segon perquè en aquests versos Bofill ens dona d'una forma commovedora alguns dels elements més sincers de la seva poètica: una poètica en què la lucidesa del mal que ens ataca

per tots els cantons es barreja amb la contemplació dels petits detalls que fan el món habitable. Hi ha un turment del poeta que no té res de patètic ni de grandiloqüent sinó tot el contrari. Escolta: «Els herois no neixen als marjals de l'Imperi, / ni componen en la llengua / mig àgrafa d'un poble amb excessiu lirisme: / si haguéssim escrit la nostra / Eneida, altres serien els corredors / en blanc, altres els difunts.» Et sona bé? Escolta això

altre: «Sempre tinc la sensació que escrivim sobre / coses de poca importància: / grates, tries, pul-lules amunt i avall, / rellisques per tobogans / fins al mal humor dels projectes desistits: / els cercles que mai no encaixen / el no està mal, i baixes a veure la tele, o / jugues a l'ordinador / per oblidar el fracàs d'un altre poema / impotent, d'un altre vers / ferit de pena com totes les coses que es / descuiden.» Poesia just

d'ara i amb ressons seculars que aquest vespre de primavera em demostra els poders consoladors de la lletra. No és aquesta una de les funcions essencials de la bona poesia? Llegesc els versos en veu alta i em trobo amb una polifonia ben alegre com un càntic d'aquests que sents al cervell a altes hores de la matinada, quan no pots dormir si no prens dos orfidals amb una ginebra, i les paraules es converteixen en el millor excitant. «Viure sense plaer o / veure com el plaer davalla. Vas, t'aixeques, / et distreus, comptes alguna vegada les síl·labes / de l'esforç pendent.» Ja és molt tard, els esperits dels versos de Bofill són euforitzants. Aquí deu estar la seva fonda i humorosa veritat.

Un «souvenir» al centre de la ciutat

És com un decorat *kitsch* d'una pel·lícula d'Almodóvar. Als prestatges de Casa Ramón hi ha pandèretes, gitanes mudades amb el vestit de flamenca dins caps de plàstic transparent, pepes vestides de pàgeses, siurells i tot tipus d'objectes en els quals hi ha imprès l'eslògan «Recuerdo de Mallorca».

Fundada fa més de 80 anys, la botiga va començar essent una merceria i perfumeria on es venien tant faixes com pólvores per a la cara a granel. Però en els anys 60, en ple *boom* del turisme, el seu propietari Ramón Valls Miró va decidir crear un negoci que s'adequés als nous temps i va muntar un botiga de *souvenirs*.

La seva fillola, Catalina Miró, conta com el seu padrí jove va tenir la idea de fer fabricar a un empresari d'Ubrique aquelles carteres de pell repujada on es dibuixaven escenes de la Mallorca rural o altres motius que servien perquè els estrangers s'enduguessin al seu país un record de l'illa. Aquestes carteres, en versió marbellí, de Torremolinos o Benidorm, es varen començar a vendre més tard a totes les zones turístiques espanyoles.

Francisca Pomar, la qual despatxa a Can Ramón des de fa més de 50 anys, va viure la primera època del turisme. «Primer venien molts de suecs i vaig aprendre un parell de frases en el seu idioma, ara faig servir més l'anglès i l'alemany. Encara que pareix que en sé molt, només m'entenc amb ells amb les frases típiques que utilitz per vendre», explica.

Casa Ramón
Jaume II, 19. 07001 Palma
Tel. 971 723 673

Almacenes Fuster

Sembla impossible, però Can Fuster està plena de gent. En el temps que vivim fa la impressió que només estan de gom a gom les botigues de roba confeccionada. Moltes peces de roba omplen la tenda i els clients trien la que més els agrada o demanen consell a les persones que despatxen.

Miquel Fuster, nét dels primers propietaris del negoci obert el 1907, afirma que tenen una àmplia clientela i que proveeixen quasi totes les modistes, no tan sols de Mallorca sinó també d'Eivissa i de Menorca.

«Nosaltres estam especialitzats en els teixits d'alta qualitat. Enviam els mostraris als clients de totes les illes i ells ens fan els encàrrecs», afirma Miquel Fuster. Ell recorda com, a principi del segle XX, la botiga es va obrir al públic com un local de venda de capells per a home i per a dona.

Acabada la Guerra Civil espanyola, es va instal·lar la moda del «sin sombrero» i Can Fuster es va

convertir en el que és avui. Miquel Fuster diu que encara queden unes quantes botigues a Palma que venen roba, però no teixits d'alta costura, com és el seu cas.

Almacenes Fuster
Sant Miquel, 7. 07002 Palma
Tel. 971 713 117

I TU? ON VOLS ARRIBAR?

NÒMINA VIVA de "SA NOSTRA" afegim avantatges perquè arribis on vulguis

COMPTE NÒMINA · AVANÇAMENT I PRÉSTEC NÒMINA · ASSEGURANCES ESPECIALS
TARGETES GRATUÏTES EL PRIMER ANY · SORTEIGS MENSUALS DE 6000 EUROS
DESCOMpte EN VIATGES · ALTA GRATUÏTA A SANOSTRA.NET · I MOLT MÉS

Informa-t'en a qualsevol oficina de "SA NOSTRA" o telefonant a **FONOSANOSTRA 971 757 242**

GENT DE CONFIANÇA

**"SA
NOS
TRA"**

CAIXA DE BALEARS

responsabilitat

corresponsabilitat

La nostra natura és molt més que un espai per gaudir-ne. És l'aire que respiram, l'aigua que ens dona la vida i la base de la nostra economia. Per això tots col·laboram a conservar-la. Ara, els que hi vivim i els qui ens visiten formam un equip per garantir la nostra riquesa natural.

ecotaxa

UN TRIBUT A LA NATURA

GOVERN
DE LES ILLES BALEARS

la comunitat *ecològica* europea